

**GLÓWNA BIBLIOTEKA PRACY
I ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO**

INFORMATOR O PRACACH NAUKOWO-BADAWCZYCH

**Z ZAKRESU PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
(1998–2001)**

Warszawa, 2002

GLÓWNA BIBLIOTEKA PRACY I ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

**INFORMATOR O PRACACH
NAUKOWO-BADAWCZYCH
Z ZAKRESU PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
(1998–2001)**

Oprac. Anna Radwańska

Warszawa 2002

Q.134103

GŁÓWNA BIBLIOTEKA PRACY I ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

ul. Limanowskiego 23
02-943 Warszawa
tel. 642-04-73
gbpizs@gbpizs.gov.pl

42637

45434

22-09-03

**LABOUR AND SOCIAL POLICY
RESEARCH REGISTER
1998-2001**

*informatory
praca - zag. og.*

Druk: ZWP MPiPS. Zam. 104/03. Format A5. Nakład 170 egz.

SPIS TEŚCI

Przedmowa	V
I. ORGANIZACJA PRACY I ZARZĄDZANIE	1
1. Teoria organizacji. Metody zarządzania	1
2. Zarządzanie kadrami	2
3. Elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy	3
4. Organizacja i zarządzanie w różnych działach gospodarki.	6
5. Komputeryzacja. Systemy informacyjne	7
II. ZATRUDNIENIE. CZYNNIKI DEMOGRAFICZNE	8
1. Polityka zatrudnienia	8
2. Rynek pracy	8
3. Bezrobocie (stan, przeciwdziałanie). Pośrednictwo pracy	12
4. Zatrudnienie w różnych działach gospodarki	14
5. Problemy pracy kobiet	15
6. Praca młodzieży	16
7. Zatrudnienie niepełnosprawnych	17
8. Mobilność siły roboczej	17
9. Nomenklatura zawodów	22
10. Przygotowanie kadr. Kształcenie i szkolenie	23
III. PSYCHOSPOŁECZNE PROBLEMY PRACY	26
IV. OCHRONA ZDROWIA. BHP. WARUNKI PRACY	32
1. Ochrona zdrowia	32
2. Zagadnienia ogólne bhp	32
3. Szkolenie w zakresie bhp	43
4. Warunki pracy w różnych środowiskach	46
5. Wypadki przy pracy (zagrożenia, stan, profilaktyka)	52
6. Odzież robocza. Środki ochrony indywidualnej	56
7. Fizjologia pracy	70
8. Materialne środowisko pracy	76
a) Pył. Czystość powietrza	76
b) Oświetlenie. Barwy	79

c) Promieniowanie	81
d) Substancje chemiczne	86
e) Hałas. Drgania	92
9. Ergonomia	95
V. PRAWO PRACY	99
VI. PŁACE	100
VII. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE	107
VIII. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI	112
1. Polityka społeczna	112
2. Warunki życia ludności	114
3. Dochody i wydatki	119
IX. ZBIOROWE PRAWO PRACY	120
X. ZWIĄZKI ZAWODOWE	123
XI. PRZEKSZTAŁCENIA WŁASNOŚCIOWE. PRYWATYZACJA	124
XII. TRANSFORMACJA GOSPODARKI	125
Indeks nazwisk	127
Indeks instytucji	131

PRZEDMOWA

Prezentowany „Informator o pracach naukowo-badawczych z zakresu pracy i polityki społecznej” jest w pewnej mierze kontynuacją wydanego w 1998 r. „Informatora o pracach naukowo-badawczych z zakresu pracy”.

Materiały zostały zebrane w oparciu o „Katalog prac naukowo-badawczych: granty, doktoraty, habilitacje” wydawany przez Ośrodek Przetwarzania Informacji, sprawozdania roczne Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych oraz o sprawozdania z działalności Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.

Całość zgromadzonego materiału liczącego 303 prace naukowe została podzielona na 12 działów. W niektórych z nich zastosowano podziały pierwszego i drugiego stopnia. W obrębie działów pozycje zostały uszeregowane alfabetycznie wg tytułów prac. Poszczególne pozycje zawierają następujące dane: tytuł pracy, nazwisko i inicjał imienia autora (kierownika tematu), miejsce i nazwę instytucji, w której prowadzono badania, rok/lata, w których temat był prowadzony.

Wszystkie pozycje uzupełnione są obszerną adnotacją zawierającą informację o najważniejszych tezach pracy naukowej. W niektórych przypadkach dokonano skrótów streszczeń przygotowanych przez autorów prac.

Materiał został uzupełniony indeksem alfabetycznym autorów oraz nazw instytucji, w których prace zostały wykonane.

Warszawa, grudzień 2002

I. ORGANIZACJA PRACY I ZARZĄDZANIE

1. Teoria organizacji. Metody zarządzania

1. EWOLUCJA systemów zarządzania - zintegrowane systemy zarządzania jakością i ochroną środowiska / M. Wiśniewska. - Sopot : Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, 1998.

Badania przeprowadzono w przedsiębiorstwach przemysłowych różnych branż, Polski i Unii Europejskiej, które wdrożyły system zarządzania środowiskiem wg EMAS lub normy ISO 14000 (14001). Rozesłano ankietę do 1000 przedsiębiorstw europejskich i 16 polskich. Celem pracy było rozpoznanie problemów i korzyści dotyczących problematyki zarządzania środowiskowego np. koszty, zasoby, wady, zalety, integracja systemu z systemem jakości. Wyniki pracy mogą być wykorzystane szczególnie przez polskie przedsiębiorstwa, które aktualnie zastanawiają się nad podjęciem decyzji o wdrożeniu systemu zarządzania środowiskiem. Praca pozwoliła na zgromadzenie wiedzy o potencjalnych problemach i korzyściach związanych z tym systemem.

2. KIERUNKI rozwoju zarządzania marketingowego w Polsce / J. Altkorn, A. Czubała, R. Niestrój. - Kraków: Akademia Ekonomiczna, Katedra Marketingu, 1997-1999.

Jednym z podstawowych warunków zwiększenia efektywności polskiej gospodarki jest dostosowanie zarządzania przedsiębiorstwami do wymagań rynku. Wiąże się z tym konieczność upowszechniania zarządzania marketingowego, które polega na dążeniu do realizacji celów ekonomicznych przedsiębiorstw przez badanie, kreowanie i jak najlepsze zaspokojenie potrzeb i preferencji konsumentów tworzących docelowy rynek. Proces przenikania marketingowych zasad, metod i narzędzi napotyka na liczne przeszkody, a jego tempo w poszczególnych branżach jest silnie zróżnicowane. Z jednej strony obserwuje się organizacje, których działalność nosi znamiona w pełni dojrzałego marketingowego zarządzania, z drugiej - przykłady braku znaczących przejawów przystosowania do wymogów rynku. Badania dały odpowiedź na pytania gdzie, z jaką intensywnością i w jakich kierunkach rozprzestrzenia się marketingowe zarządzanie w Polsce oraz jakie czynniki i mechanizmy wpływają na przebieg tego procesu.

3. STRATEGIE przedsiębiorstw z udziałem zagranicznym w Polsce / J. Czupiał. - Wrocław : Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego

we Wrocławiu, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa, 1997-1999.

Celem pracy jest przedstawienie na podstawie wyników badań empirycznych strategii przedsiębiorstw z udziałem zagranicznym w Polsce. Badaniami objęto 75 jednostek. Głównym narzędziem badawczym była ankieta o charakterze anonimowym, zawierająca 68 pytań podstawowych. W rezultacie badań uzyskano informacje o kierunkach eksportu badanych przedsiębiorstw, dostrzeganych przez nie szans i zagrożeń, mocnych i słabych stron przedsiębiorstwa, rodzajach i zmianach strategii, rynkach zbytu, przyczynach utrudniających zagraniczne inwestycje bezpośrednie i działalność spółek z udziałem zagranicznym.

4. ZARZĄDZANIE w przedsiębiorstwie - aspekty prawne, organizacyjne i ergonomiczne / K. Rajchel, S. Pikulski, S. Wieczorek, A. Gazda. - Rzeszów : Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Wydział Zarządzania i Marketingu, 1996-1998.

Opracowano następujące tematy: Organizacja i zarządzanie w świetle doświadczeń i dorobku nauki; decyzje kierownicze; zarządzanie jakością a ochrona środowiska; ergonomia a zarządzanie bezpieczeństwem pracy; socjologia a zarządzanie bezpieczeństwem pracy; ergonomia na rzecz niepełnosprawnych; odpowiedzialność cywilna członków zarządu spółki z o.o.

Zob. też poz. 98, 99.

2. Zarządzanie kadrami

5. KIERUNKI zmian struktur zatrudnienia a zarządzanie zasobami pracy / A. Szafkowski, A. Piechnik-Kurdziel, I. Kopeć, U. Bukowska. - Kraków: Akademia Ekonomiczna, Katedra Zarządzania Zasobami Pracy, 1999.

Celem pracy było rozpoznanie zmian strukturalnych w zakresie personelu w czterech krakowskich przedsiębiorstwach i porównanie ich ze zmianami w skali całego kraju. Badania objęły głównie cechy struktur zatrudnienia występujących w polskich przedsiębiorstwach, a zwłaszcza przeobrażenia jakie zaszły w zakresie tych cech w ciągu ostatnich kilku lat. Dodatkowo poddano analizie politykę zatrudnienia badanych przedsiębiorstw.

6. ZARZĄDZANIE kadrami jako główny element zarządzania przedsiębiorstwem w warunkach konkurencji międzynarodowej / C. Sikorski,

Z. Mikołajczyk, W. Błaszczuk, G. Broniewska, M. Firkowski, B. Kaczmarek, M. Stolarska i in. - Łódź : Uniwersytet Łódzki, Katedra Zarządzania, 1996-1998.

Założono, że kadry pracownicze na odpowiednim poziomie stanowią istotny element konkurencyjności przedsiębiorstw. Celem badań było dokonanie analizy porównawczej istniejącego stanu metod zarządzania potencjałem ludzkim w przedsiębiorstwach polskich i francuskich. W wyniku zebranych informacji i sporządzenia opisu przypadków przedsiębiorstw w obu krajach ustalono występujące tu podobieństwa i różnice. Stały się one podstawą wnioskowania na temat możliwości adaptacji sposobów postępowania we Francji w odniesieniu do zarządzania potencjałem ludzkim w warunkach polskich.

3. Elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy

7. ANALIZA nowych form zatrudnienia / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Temat realizowany na zamówienie Rządowego Centrum Studiów Strategicznych. Ekspertyza składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy w Polsce i w krajach wysoko rozwiniętych. Przeprowadzona została analiza tendencji rozwojowych, ich wdrażania w Polsce w latach dziewięćdziesiątych oraz analiza komparatywna, obejmująca doświadczenia w tym zakresie krajów wysoko rozwiniętych. Na tym tle wskazano podstawowe implikacje stosowania elastycznych form zatrudnienia dla kształtowania się sytuacji na rynku pracy. W części drugiej sformułowano prognozy popytu na pracę w wybranych niestandardowych formach zatrudnienia w Polsce. Punktem wyjścia sformułowania prognoz były tendencje dotychczasowe oraz siła i kierunki związków przyczynowo-skutkowych między zapotrzebowaniem na pracę w formach niestandardowych a wielkością wybranych wskaźników makroekonomicznych.

8. ELASTYCZNE formy zatrudnienia i organizacji pracy w Polsce i w krajach wysoko rozwiniętych / E. Kryńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Procesy zachodzące w polskiej gospodarce wymagają zwiększenia elastyczności rynku pracy, między innymi poprzez wypracowanie sprawnych sposobów dostosowania podaży i popytu na pracę w drodze promocji wdrażania elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy, wykorzystujących zmiany czasu pracy, nowe typy pracy najemnej i formy działalności gospodarczej na własny rachunek. Celem opracowania było określenie elastycznych form zatrudnienia organizacji pracy, analiza tendencji

rozwojowych, ich wdrażania w Polsce w latach dziewięćdziesiątych oraz analiza komparatywna, obejmująca doświadczenia w tym zakresie w krajach wysoko rozwiniętych. Na tym tle wskazano podstawowe implikacje stosowania elastycznych form zatrudnienia dla kształtowania się sytuacji na rynku pracy.

9. ELASTYCZNE formy zatrudnienia jako instrument aktywnej polityki rynku pracy / L. Machol-Zajda. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Na podstawie literatury przedmiotu przygotowano studium analityczne dotyczące identyfikacji przydatności elastyczności w zatrudnianiu w realizacji aktywnej polityki zatrudnienia, w tym zwalczania bezrobocia. Omówiono kwestie skracania czasu pracy i wpływu tej kontrowersyjnej metody oddziaływania na rynek pracy w celu ograniczania bezrobocia. Największymi innowacjami obok generalnego skrócenia czasu pracy w wielu krajach Unii Europejskiej i nie tylko, było naliczanie czasu pracy w stosunku rocznym, co pozwoliło na znaczne uelastycznienie tygodniowej i miesięcznej organizacji pracy, i w końcowym efekcie, na obniżenie kosztów pracy (np. francuski plan walki z bezrobociem). W ramach uelastyczniania czasu pracy w wielu krajach przewiduje się dalsze zwiększanie możliwości zatrudniania w niepełnym wymiarze czasu.

10. ELASTYCZNE formy zatrudnienia sposobem na efektywność firm / L. Machol-Zajda. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

W ostatnich latach pojawiła się tendencja do ograniczania i zastępowania hierarchicznych i sztywnych struktur organizacyjnych przez bardziej innowacyjne i elastyczne struktury opierające się na wysokich kwalifikacjach, dużej odpowiedzialności i zaangażowaniu pracowników. Do zmian tych przyczyniły się głównie czynniki związane z zasobami pracy, działaniem rynków i rozwojem nowych technologii. Omówiono problem elastyczności czasu pracy w bieżącej polityce zatrudnienia Unii Europejskiej i w doświadczeniach krajów unijnych oraz doświadczenia wybranych polskich przedsiębiorstw w uelastycznianiu czasu pracy.

Referat przygotowany na konferencję i opublikowany w zbiorze „Elastyczne formy zatrudnienia sposobem na efektywność firm” wyd. IPiSS i Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2001.

11. ELASTYCZNOŚĆ czasu pracy, możliwości czy konieczność / H. Strzezińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Opracowanie przedstawia „elastyczność” zarówno w odniesieniu do metod produkcji organizacji pracy i zarządzania czasem pracy, jako cechy charakteryzujące kolejne dekady Post-Fordyzmu. Elastyczność i innowacyjność wymusza też gospodarka oparta na wiedzy, która stała się najnowszym wyzwaniem ostatniej dekady. Elastyczny czas pracy, który szczególnie intensywnie rozwija się od połowy lat 80, zmniejsza zależność między długością czasu pracy pracownika a czasem funkcjono-

wania urządzeń zakładowych i pozwala w warunkach konkurencji podnieść efektywność firm. Każdy z krajów ma jednak odmienne metody jego stosowania. Wieloletnie badania ekspertów OECD w różnych krajach wskazują na korzyść ich stosowania i sugerują zwiększenie elastyczności w Polsce.

Referat przygotowany na konferencję i opublikowany w zbiorze „Elastyczne formy zatrudnienia sposobem na efektywność firm” wyd. IPiSS i Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2001.

12. PRZEWIDYWANIE skutków skracania czasu pracy w Polsce dla wzrostu kosztów pracy, wzrostu PKB i dochodów ludności / H. Strzezińska, L. Machol-Zajda. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Ekspertyza wykonana na zamówienie Centrum Rządowego Studiów Strategicznych obejmuje analizę w zakresie dotychczasowych doświadczeń krajów mających za sobą wieloletni proces skracania czasu pracy. Wskazała ona na znaczne skrócenie średniego rocznego czasu pracy w większości krajów OECD na co złożyły się głównie trzy czynniki: skrócenie tygodniowego czasu pracy pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze, zwiększenie udziału zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu, zmniejszenie liczby dni roboczych w roku.

13. ROZKŁADY czasu pracy jako czynnik bezpieczeństwa i zdrowia pracowników / H. Strzezińska, L. Machol-Zajda, M. Gasińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-2000.

Temat realizowany w ramach wieloletniego programu rządowego (Strategicznego programu rządowego). W 2000 roku opracowano II część monografii, której celem była próba ustalenia jak w warunkach końca lat 90-tych w Polsce - wobec dokonującej się restrukturyzacji gospodarki, zwiększania się liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, a przede wszystkim w obliczu bezrobocia i rosnącej konkurencji na rynku pracy kształtuje się sfera pracy w przedsiębiorstwach produkcyjnych i usługowych. W badaniach ankietowych wykorzystano: kwestionariusz ankietowy skierowany do przedsiębiorstw różnych branż oraz ankietę pracowniczą skierowaną do 793 pracowników zatrudnionych głównie w przemyśle i usługach. Uzyskane materiały stanowiły podstawę do oceny szeroko pojętych warunków pracy z uwzględnieniem następujących aspektów: obciążenia godzinowego pracą, stosowanych rozkładów czasu pracy, zmienności pracy, stosowanych rekompensat za pracę dodatkową lub wykonywaną w niedogodnych porach, postaw pracowników wobec obowiązującego czasu pracy, aspektu zdrowotnego i rodzinnego stosowanego czasu pracy, nadzór nad warunkami pracy, choroby zawodowe, wypadki przy pracy.

Wyniki badań wykorzystano do opracowania materiałów szkoleniowych w formie poradnika pt. „Rozkłady czasu pracy jako czynnik zdrowia i bezpieczeństwa pracowników”.

14. SPOŁECZNOEKONOMICZNE skutki skracania czasu pracy - ujęcie porównawcze, wnioski dla Polski / H. Strzezińska, L. Machol-Zajda. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Przedstawiono makroekonomiczne skutki skracania czasu pracy w wybranych krajach europejskich; omówiono analizy zastosowane w Komisji Wspólnot Europejskich oraz przedstawiono trzy scenariusze wprowadzania skróconego czasu pracy. Omówiono także problematykę skracania czasu pracy w Polsce - skutki ekonomiczne i społeczne przyjmowanych w tej dziedzinie rozwiązań. IPISS ustosunkował się do inicjatywy grup parlamenatrzystów: wprowadzenia dla wszystkich pracowników 40-godzinnego tygodnia pracy. Drugą część ekspertyzy stanowi analiza wpływu zmiany tygodniowego czasu pracy na gospodarkę narodową (na podstawie modelu ekonometrycznego), w ramach której skonstruowano dziewiętnasto-równaniowy model ekonometryczny, zawierający podstawowe kategorie ekonomiczne powiązane bezpośrednio, bądź pośrednio z czasem pracy.

4. Organizacja i zarządzanie w różnych działach gospodarki

15. INNOWACYJNOŚĆ przedsiębiorstw przemysłowych w roku 1997 / J. Kotowicz-Jawor, P. Boguszewski, W. Karpińska-Mizielińska, A. Marzec i in. - Warszawa : Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, 1998.

Celem badania była analiza procesów innowacyjnych w wybranej próbie przedsiębiorstw przemysłowych. Obserwacją objęto różnorodne formy innowacyjności firm obu form własności we wszystkich strefach ich gospodarowania. Zbadano wprowadzone w 1997 r. innowacje produktowe, technologiczne, działania promocyjne w sprzedaży, pozyskiwanie nowych rynków zbytu, nowe źródła finansowania rozwoju, nowe powiązania z systemem bankowym, zmiany w polityce zatrudnienia i płac, a także nowe rozwiązania organizacyjne w sferze zarządzania i przekształceń własnościowych. Praca zawiera wnioski dla polityki gospodarczej dotyczące dalszego pobudzania skłonności innowacyjnej w przemyśle.

16. MODELE zarządzania komunikacją miejską w Polsce (II etap) / C. Rozkwitalska. - Warszawa : Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, 1998-1999.

W pracy przedstawiono zastosowane w Polsce formy organizacyjno-prawne i modele zarządzania komunikacją zbiorową, zasady, kryteria oceny, analizę i ocenę przekształceń organizacji i zarządzania na przykładzie 4 wybranych jednostek gospodarczych. W wyniku określono optymalny model zarządzania i organizacji komunikacji zbiorowej w miastach.

17. UWARUNKOWANIA wewnętrzne zmian w zarządzaniu przedsiębiorstwami przemysłu spożywczego / K. Dobrzański, B. Woźniak. - Koszalin : Politechnika Koszalińska, Instytut Zarządzania i Marketingu, 1998.

Zmiany dominują we współczesnej praktyce zarządzania. Zachodzą w przedsiębiorstwach i w ich otoczeniu wzajemnie się warunkując. Stąd ważne staje się obserwowanie charakteru, kształtu i wpływu tych zmian na przedsiębiorstwo, szczególnie na ludzi w nim pracujących. Zmiany dotyczą wielu obszarów funkcjonowania przedsiębiorstw, a jednym z nich jest zarządzanie. Zmiany w przedsiębiorstwach są determinowane warunkami zewnętrznymi i wewnętrznymi. Przedmiotem rozprawy są te ostatnie. Tworzą je ludzkie, rzeczowe i finansowe zasoby przedsiębiorstw oraz warunki organizacyjne i sytuacyjne. Głównym celem pracy było zidentyfikowanie i analiza uwarunkowań wewnętrznych zmian w zarządzaniu w przedsiębiorstwach spożywczych. Podjęte badania miały dowieść tezy, że wpływ uwarunkowań wewnętrznych na zmiany w zarządzaniu ma różny charakter i natężenie. Największy jest wpływ czynnika ludzkiego. Teza była weryfikowana na przykładzie przedsiębiorstw przemysłu spożywczego zlokalizowanych w regionie Pomorza Środkowego.

5. Komputeryzacja. Systemy informacyjne

18. MODUŁ Sekretariat - rozszerzenie systemu wspomaganie zarządzania. Implementacja, uruchomienie, testowanie / M. Rubin. - Warszawa : Instytut Maszyn Matematycznych, 1999.

Moduł Sekretariat jest samodzielną aplikacją (o nazwie handlowej dokMistrz), która wchodzi w skład systemu wspomaganie zarządzania MOCaRT. DokMistrz wspomaga zarządzanie dokumentami w firmie, zarówno tymi przychodzącymi z zewnątrz, opracowywanymi i przesyłanymi wewnątrz, jak i na zewnątrz firmy. Program jest dostosowany do pracy lokalnej (jednostanowiskowej) i do pracy sieciowej. Wersja sieciowa umożliwia m.in. definiowanie dostępności do dokumentów grupom użytkowników poprzez możliwą hierarchizację grup i system uprawnień, nadający każdemu użytkownikowi dostęp tylko do określonych dokumentów znajdujących się we wspólnej bazie.

19. OPRACOWANIE metodyki indeksacji dla baz danych systemów zarządzania przedsiębiorstwem / J. Majewski. - Poznań : Instytut Logistyki i Magazynowania, 1998.

Celem pracy było przygotowanie przewodnika indeksacji zbiorów pozycji materiałowych wprowadzanych do baz danych systemów zarządzania przedsiębiorstwem. Zakres pracy: określenie funkcji indeksów; charakterystyki typowych indeksów; metody selekcji informacji; definiowanie i określanie zakresów wskaźników; formy prezentacji indeksów; opracowanie indeksacji prac badawczo-rozwojowych na przykładzie ILiM.

Zob. też poz. 30, 79, 90, 96, 108, 128, 233.

II. ZATRUDNIENIE. CZYNNIKI DEMOGRAFICZNE

1. Polityka zatrudnienia

20. ANALIZY porównawcze z dziedziny zatrudnienia i rynku pracy / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Podstawowym celem opracowania było ukazanie zmian występujących w zatrudnieniu i rynkach pracy 15 krajów Unii Europejskiej w latach 1990-2000 oraz w Polsce. Analiza przeprowadzona została w oparciu o dostępne dane z roczników statystycznych publikowanych w Polsce i krajach Unii Europejskiej. Utworzona została w związku z tym baza statystyczna, która może posłużyć do kompleksowej oceny siły i kierunku zjawisk zachodzących na rynkach pracy oraz do sporządzenia analizy porównawczej z podobnymi zjawiskami mającymi miejsce na polskim rynku pracy. W uzupełnieniu przedstawiono zbiór obecnie obowiązujących aktów prawnych, regulujących politykę rynku pracy w Polsce i Unii Europejskiej.

21. SYMULACJA na podstawie trendów w Unii Europejskiej zmian w poziomie i strukturze zatrudnienia w regionie północno-wschodnim Polski do 2010 r. / H. Podedworny. - Białystok : Uniwersytet Warszawski - Filia w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny, 1998.

Podstawowym celem pracy była prezentacja dynamiki zmian w strukturze przemysłu i zatrudnienia województwa podlaskiego dla dokonania studium porównawczego z trendami występującymi w Unii Europejskiej. W ramach tego tematu badawczego zgromadzono stosowne dane statystyczne, a także opracowano je pod kątem realizacji celu badawczego.

2. Rynek pracy

22. ANALIZA procesów powstawania nowych zawodów oraz propozycje uwzględniania tych zawodów w modelu prognozowania popytu na pracę / S. Borkowska, A. Karpiński. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Celem opracowania jest analiza powstawania nowych zawodów, na które intensywnie rośnie popyt. Badanie takie jest niezbędne dla prognozowania popytu na pracę. Dostarcza ono wskazówek pod adresem systemu edukacji. Ekspertyza obejmuje następujące elementy: cele opracowania, określenie obszaru intensywnego powstawania nowych zawodów (technologie informacyjne, internet, techniki multi-

medialne, biotechnologia, ochrona środowiska, eksploatacji morza i dna morskiego, obsługa procesów integracji regionalnych, ochrona zdrowia, domowa służba zdrowia i pomocy społecznej, kultura, przemysł rozrywkowy i środki masowego przekazu), proponowany wykaz nowych zawodów a klasyfikacja zawodów i specjalności, metoda uwzględnienia nowych zawodów w prognozach popytu na pracę, wnioski.

23. BADANIE potencjału kapitału ludzkiego i społecznego w wybranych regionach Polski (dawne woj. koszalińskie i opolskie) / P. Broda-Wysocki. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem tematu było zbadanie czynników rozwoju regionalnego i zasobów kapitału społecznego w wybranych regionach. Metodą realizacji były badania empiryczne (analizy statystyczne, wywiady). Pracę wieńczy wstępna analiza zróżnicowań regionalnych w oparciu o ogólnie dostępne dane statystyczne.

24. HISZPANIA a Unia Europejska. Doświadczenia Hiszpanii dotyczące swobodnego przepływu pracowników w okresie przejściowym / G. Uścińska + zespół. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Opracowanie na temat doświadczeń Hiszpanii w negocjowaniu obszaru swobodnego przepływu pracowników powstało na podstawie materiałów, dokumentów oraz statystyk uzyskanych przez autorów bezpośrednio w instytucjach rządowych tego kraju. Jednak najważniejszym źródłem informacji okazały się spotkania i wywiady przeprowadzone z osobami, które uczestniczyły w negocjacjach lub je przygotowywały od strony merytorycznej. W opracowaniu przedstawiono: 1) charakterystykę hiszpańskiego rynku pracy w momencie przystąpienia Hiszpanii do Unii Europejskiej i w czasie okresu przejściowego; 2) przebieg negocjacji dotyczących wejścia pracowników hiszpańskich na rynki krajów członkowskich Unii Europejskiej; 3) charakterystykę okresów przejściowych; 4) socjologiczne aspekty zachowań pracowników hiszpańskich przed, podczas i po okresie przejściowym, wynikające ze swobodnego przepływu pracowników; 5) imigrację do Hiszpanii: ograniczenia i restrykcje; 6) rolę i zadania instytucji zajmujących się rynkiem pracy; 7) przygotowanie i włączenie się hiszpańskiej administracji pracy do systemu EURES. Do opracowania włączono również informacje o założeniach organizacji i działaniu Rady Gospodarczej i Społecznej. Przedstawione doświadczenia Hiszpanii mogą stanowić cenne źródło informacji dla polskich ekspertów, w tym badaczy skutków integracji europejskiej w obszarze swobodnego przepływu pracowników.

25. OSZACOWANIE i umiejscowienie realokacji zatrudnienia w warunkach globalizacji i nowego otoczenia komunikacyjnego / M. Bednarski, L. Machol-Zajda. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Podstawowym celem projektu była prezentacja instytucji wykorzystujących nowe techniki informatyczne dla realokacji zasobów na rynku pracy w Polsce. W tym celu

przeprowadzono wywiady w 4 instytucjach, które dokonują takiej realokacji w różnych wymiarach. Na podstawie bloku wywiadów zrealizowanych w jednej firmie, przygotowano raport o charakterystycznej dla tej firmy formie realokacji siły roboczej. W sumie powstały 4 raporty. Raport pierwszy pokazuje realokację w wymiarze międzynarodowym. Zagraniczna firma zleca dzięki technikom informatycznym zadania do realizacji polskiej firmie. Polscy pracownicy pozostając w kraju eksportują swoje usługi. Raport drugi pokazuje realokację w wymiarze krajowym. Dzięki informatyce pracownicy niższych regionów Polski świadczą usługi dla instytucji centralnej bez zmiany miejsca zamieszkania lub wyjazdów w delegację. Podobny problem pokazuje raport trzeci, ale w odniesieniu do grupy osób niepełnosprawnych. Badana firma pośredniczy między instytucjami szukającymi odpowiednich usług a inwalidami zdolnymi pracować tylko w domu. Mogą to czynić dzięki technikom informatycznym. Raport czwarty pokazuje z kolei informatyczny kontakt między centralną firmą znajdującą się ze względów marketingowych w Warszawie, a wytwórnią pracującą w regionie biednym, zagrożonym bezrobociem, gdzie siła robocza jest tania. Mimo, iż firma jest zewnętrzna (z Warszawy) miejsca pracy pozostają na prowincji. W sumie raporty pokazują nowe tendencje, które zachodzą już na rynkach pracy krajów wysoko rozwiniętych i zaczynają być widoczne w Polsce.

26. RYNEK pracy wobec integracji z Unią Europejską / S. Borkowska (kierownik projektu) oraz zespoły badawcze. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2001.

W ramach projektu zostało zrealizowanych 7 subprojektów: 1) Analiza wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań polskiego rynku pracy; 2) Zatrudnienie i bezrobocie w obszarach wiejskich i w rolnictwie; 3) Wpływ zarządzania zasobami pracy w skali mikro (w przedsiębiorstwach) na rynek pracy; 4) Analiza systemu edukacji z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy i kompatybilności ze standardami edukacyjnymi UE; 5) Analiza systemów płac i kosztów pracy, skutki dla rynku pracy w perspektywie integracji; 6) Modele zbiorowych stosunków pracy a zdolność gospodarki do tworzenia miejsc pracy; 7) Analiza polityki rynku pracy wobec procesów globalizacji i rozwoju wysokich technologii.

27. RYNKI pracy i aktywne środki przeciwdziałania bezrobociu w wybranych krajach świata (analiza porównawcza) / J. Kowalski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Praca ma charakter analizy porównawczej, w której zaprezentowano problematykę gospodarczą i sytuację zatrudnienia w krajach UE, USA i Japonii. Każdy kraj scharakteryzowano wg następujących działów: struktura gospodarki i stosunki przemysłowe; cele polityki zatrudnienia; organizacja służb zatrudnienia; pośrednictwo i poradnictwo zawodowe; oczekiwania pracodawców i stosunki pracy; organizacja szkoleń i przekwalifikowań; subsydiowanie miejsc pracy; świadczenia z tytułu bezrobocia; badania bezrobocia. Praca zawiera informacje o specyfice rynków pracy w poszczególnych krajach, jak i przegląd działań związanych z walką z bezrobociem.

28. SYTUACJA na krajowym rynku pracy / H. Sobocka-Szczapa, L. Machol-Zajda, B. Kołaczek. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

W sposób syntetyczny przedstawiono zagadnienia wiążące się z problematyką rynku pracy. Podstawę miesięcznych raportów stanowił przegląd sytuacji na rynku pracy oraz czynników ją warunkujących. W 2001 roku zostały opracowane następujące raporty: 1) Sytuacja na rynku pracy w Polsce w końcu 2000 r. i w I kwartale 2001 r.; 2) Szkolnictwo niepubliczne w latach 1992-2001; 3) Funkcjonowanie Łódzkiej Specjalnej Strefy ekonomicznej - wyniki badań; 4) Sytuacja na rynku pracy w Polsce w 2001 (III kwartał); 5) Czas pracy, zwolnienia i urlopy wypoczynkowe; 6) Dostęp kobiet do pracy w Polsce. Ponadto został opracowany kompleksowy raport obejmujący następujące zagadnienia: sytuacja na rynku pracy, wynagrodzenia, czas pracy, urlopy wypoczynkowe, ochrona dziecka i rodziny (aspekty prawne), stosunki pracy, prawo pracy, emerytury, pomoc społeczna. Raporty okresowe i raport roczny (w języku angielskim) zostały przekazane do Japońskiego Instytutu Pracy.

29. WPLYW Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rynek pracy regionu łódzkiego / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczyk. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Specjalne strefy ekonomiczne są klasycznym instrumentem polityki regionalnej państwa. Zachęty w postaci ulg i zwolnień podatkowych mają stanowić bodziec do podjęcia działalności gospodarczej w określonych częściach kraju - z reguły słabiej rozwiniętych lub zagrożonych bezrobociem w wyniku głębokiej restrukturyzacji gospodarki. Jednym z takich obszarów jest region łódzki, na którym skumulowały się negatywne aspekty procesu transformacji systemowej. Celem badania jest rozpoznanie rzeczywistego wpływu funkcjonowania Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rynek pracy regionu łódzkiego. Wyniki badania ankietowego zostały przetworzone i poddane szczegółowej analizie. Analiza ta pozwoliła na sformułowanie ogólniejszych wniosków o wpływie ŁSSE na łódzki rynek pracy. Wyniki badań prezentowane były na otwartym seminarium IPiSS.

30. WPLYW nowych technologii informatycznych na rynek pracy / M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

W oparciu o analizę materiałów źródłowych pochodzących z badań realizowanych w ramach tematu dot. realokacji zatrudnienia oraz literaturę przedmiotu zostało przygotowane opracowanie dotyczące nowych technologii informatycznych i ich wpływu na rynek pracy.

Zob. też poz. 5, 20, 40, 41, 45, 47, 59, 62.

3. Bezrobocie (stan, przeciwdziałanie). Pośrednictwo pracy

31. BEZROBOCIE na wsi w 1995 roku / W. Michna, A. Sikorska, B. Chmielewska, A. Wrzochalska. - Warszawa : Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, 1994-1996.

W ostatnim roku realizacji tematu ostatecznie opracowano, zredagowano i przygotowano do druku publikację zawierającą wyniki badań.

32. METODY ograniczania bezrobocia w wybranych krajach / E. Kryńska, M. Kabaj, A. Pochtowski, G. Uścińska, U. Jeruszka, B. Urbaniak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1998.

Podstawowym celem badania było rozpoznanie ekonomicznych i społecznych uwarunkowań skuteczności polityk ograniczania bezrobocia, prowadzonych w ramach określonych modeli zarządzania państwem, przy uwzględnieniu wybranych elementów polityki społecznej. Rozpoznanie to przeprowadzone zostało w odniesieniu do sześciu krajów wysoko rozwiniętych wchodzących w skład Organizacji Gospodarczej Współpracy i Rozwoju (OECD): czterech europejskich (Holandii, Hiszpanii, Portugalii i Szwecji) oraz dwóch pozazuropejskich (USA i Japonii). Do analizy wybrane zostały kraje różniące się poziomem stopy bezrobocia, zakresem i formami interwencjonizmu państwowego oraz charakterem zbiorowych stosunków pracy. Wyniki przeprowadzonych badań stały się podstawą analizy możliwości zastosowania w Polsce niektórych metod ograniczania bezrobocia w obecnej i przewidywanej w najbliższym okresie sytuacji gospodarczej kraju. Realizacja tak zdefiniowanych celów badawczych wymagała rozpoznania i analizy realizowanych w praktyce w poszczególnych krajach modeli ograniczania bezrobocia i ich uwarunkowań. Przedmiotem badań były społeczno-ekonomiczne czynniki warunkujące stosowanie różnorodnych rozwiązań z zakresu polityki rynku pracy, służących ograniczeniu bezrobocia w wybranych krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej, w skali makro- i mikroekonomicznej oraz skuteczność owych rozwiązań z perspektywy obniżania poziomu i stopy bezrobocia. Analizie poddane zostały czynniki makroekonomiczne, demograficzne, instytucjonalne oraz zbiorowe stosunki pracy. Analiza podjętych zagadnień została przeprowadzona w oparciu o literaturę przedmiotu, materiały źródłowe i dane statystyczne.

33. MONITORING wdrażania nowych metod przeciwdziałaniu bezrobociu / M. Kabaj. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Celem tematu była analiza efektywności nowych metod przeciwdziałania bezrobociu. Przedmiotem badania była kwestia związana z wdrażaniem nowych metod przeciwdziałania bezrobociu i ubóstwu. W ramach realizacji projektu przeprowadzono badania ankietowe. Wyniki wstępnego podsumowania ankiety wykorzystano do przygotowania „Programu aktywnego przeciwdziałania ubóstwu i marginalizacji społecznej”.

34. ORGANIZACJA służb zatrudnienia / J. Kowalski, U. Jeruszka, M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

W ekspertyzie przedstawiono organizację służb zatrudnienia w wybranych państwach: Austrii, Szwecji, Francji, Finlandii, Wielkiej Brytanii, Danii, Norwegii, Włoszech, Irlandii, Hiszpanii i w Niemczech. Zostały przeanalizowane konwencje i zalecenia organizacji międzynarodowych regulujących te kwestie. Analiza wykazała różnorodność rozwiązań, zależnych od potrzeb i tradycji danego kraju, jak również brak ściśle określonego standardu tych służb w dokumentach międzynarodowych, pozwalających na dostosowanie instytucji służb zatrudnienia do warunków poszczególnych państw.

35. PRACE subwencjonowane dla bezrobotnych - podstawy teoretyczne, praktyka krajów rynkowych oraz doświadczenia polskie lat 90-tych / J. Kowalski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-2000.

Przeprowadzono analizę teoretyczną problematyki prac dotowanych w zakresie ekonomicznym, prawnym i społecznym. Skorzystano z dotychczasowych opracowań i badań na ten temat. Przeprowadzone zostały badania empiryczne na temat prac subwencjonowanych w wybranych miastach Polski. Badania ankietowe objęły bezrobotnych po pracach interwencyjnych i robotach publicznych. Przeprowadzono też wywiady z kierownikami Powiatowych Urzędów Pracy, przedstawicielami Rad Zatrudnienia, pracodawcami organizującymi prace interwencyjne i szefami robót publicznych. Badania przeprowadzone były na terenie 8-miu miast (Łomża, Zabrze, Poznań, Chełm, Słupsk, Mielec, Gorlice, Olsztyn). Wskazano na uwarunkowania organizacji prac dotowanych. Regulacyjna funkcja subwencji na rynku pracy spełnia swoją rolę najlepiej w początkowej fazie bezrobocia. Instrumenty dotacji (wielkość i zasięg) winny być tak dobrane, aby odpowiadały potrzebom lokalnej sytuacji bezrobocia. Udowodniono, iż mimo znacznych kosztów dotacji, prace subwencjonowane spełniają rolę aktywizującą dla bezrobotnych i wyraźnie zwiększają szansę zatrudnienia bezrobotnych. Część pracy poświęcono porównaniom międzynarodowym poddając analizie problematykę prac subwencjonowanych w krajach UE, USA i Japonii. Niektóre rozwiązania można adaptować do zastosowania w sytuacji bezrobocia polskiego.

36. SKUTECZNOŚĆ kształcenia bezrobotnych z perspektywy powiatu. Wnioski z badań empirycznych / M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

W oparciu o badania przeprowadzone do tematu pt. „Elastyczność rynku pracy na progu przystąpienia do UE” i finansowanego przez Fundusz Phare, opracowano wnioski nt. miejsca szkoleń w ograniczaniu bezrobocia w Polsce : studium empiryczne. W opracowaniu przedstawione zostały 3 zagadnienia: administracyjno-finansowe bariery zwiększania mobilności siły roboczej drogą szkoleń, firmy edukacyjne na rynku szkoleń bezrobotnych, bezrobotni a szkolenia. W podsumowaniu postawiono tezę, że główny ciężar prowadzenia polityki szkoleń zwiększających mobilność siły

roboczej spada na władze lokalne i służby zatrudnienia. Administracja centralna i szczególnie pośrednie nie są w stanie zagwarantować satysfakcjonującego finansowania. Stąd kluczową kwestią staje się przekonanie władzy powiatowej o znaczeniu szkoleń i wyposażeniu jej w odpowiednią wiedzę i instrumenty do skutecznego sterowania obszarem edukacji bezrobotnych.

Opracowanie to zostało opublikowane pt. Miejsce szkoleń w ograniczaniu bezrobocia w Polsce : studium empiryczne, „*Polityka Społeczna*” nr 1 z 2002 r.

37. ZAŁOŻENIA ogólnokrajowego badania niepublicznych instytucji rynku pracy / H. Sobocka-Szczapa ; konsultant M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Podstawowym celem pracy było opracowanie założeń badania ankietowego, które ma zostać przeprowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Opracowanie składało się z części teoretycznej, w której ukazano funkcjonowanie niepublicznych instytucji rynku pracy w świetle obowiązujących obecnie w Polsce i Unii Europejskiej aktów prawnych oraz dostępnej literatury przedmiotu i wcześniejszych badań. Opracowano: koncepcję badania, jego cele i podstawowe kryteria formułowania wniosków końcowych oraz kwestionariusz ankiety. W aneksie załączono adresy niepublicznych instytucji rynku pracy podejmujących działania w zakresie aktywnych instrumentów polityki zatrudnienia, funkcjonujących w tym czasie w Polsce. Badanie takie może okazać się przydatne w formułowaniu przyszłego zakresu kompetencji niepublicznych służb zatrudnienia.

Zob. też poz. 27, 256, 260, 266.

4. Zatrudnienie w różnych działach gospodarki

38. PROGRAMY na rzecz aktywizacji pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich. Projekcja skuteczności / E. Kryńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Kompleks problemów związanych z funkcjonowaniem obszarów wiejskich spowodował konieczność skupienia uwagi na potrzebie ich skutecznego rozwiązania. Jedną z kwestii o niezwykle istotnym znaczeniu stała się konieczność aktywizacji terenów wiejskich poprzez zwiększenie możliwości zatrudnienia ludności tam zamieszkałej w dziedzinach pozarolniczych. Służyć temu mają m.in. programy na rzecz aktywizacji pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich, których podstawowym celem jest zwiększenie liczby miejsc pracy alternatywnych dla rolnictwa. Podstawowym celem opracowania była próba zestawienia i projekcja skuteczności dotychczasowych programów na rzecz aktywizacji działalności pozarolniczej na obszarach

wiejskich. Na tle dokonanej analizy sformułowano wnioski o charakterze rekomendacji, opracowane pod kątem ewentualnych wdrożeń do zespołu działań podejmowanych w przyszłych okresach.

Opublikowano pt. Aktywizacja działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich w serii „*Eksperytyzy IPiSS*”.

39. SYSTEM instrumentów prawnych i finansowych wspierający proces restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego na tle badań socjologicznych w kopalniach / A. Karbownik. - Katowice : Główny Instytut Górnictwa, 1998-1999.

W ciągu 18 miesięcy pracy dokonano analizy dynamiki i struktury odejść z górnictwa z wykorzystaniem osłon socjalnych (GPS). Przeanalizowano wizerunek racjonalizacji zatrudnienia w kopalniach kreowany przez prasę (ogólnokrajową, regionalną, lokalną). Przeprowadzono badania socjologiczne za pomocą techniki ankiety i wywiadu na próbie ponad 14 tys. aktualnych i byłych pracowników górnictwa. Walorem badań jest to, że dokonano w nich konfrontacji oczekiwań pracowników pod adresem GPS i rzeczywistych konsekwencji odejścia z górnictwa, zwłaszcza dla dalszej aktywności zawodowej byłych pracowników kopalń. Mimo sukcesów GPS, największym problemem pozostaje znalezienie nowego zatrudnienia. Kończącym efektem projektu są propozycje dotyczące dalszych modyfikacji GPS na lata 2000-2002.

5. Problemy pracy kobiet

40. SYTUACJA kobiet na rynku pracy / B. Balcerzak-Paradowska, D. Graniewska, B. Kołaczek, D. Głogosz, I. Hebda-Czaplicka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Celem badania było pokazanie uwarunkowań sytuacji społeczno-zawodowej kobiet i mężczyzn na rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów porównawczych (równość i dyskryminacja w podejmowaniu pracy i w pracy) oraz barier i możliwości godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi. Zastosowano kilka metod badawczych: analizę danych statystycznych dot. procesów aktywności zawodowej, zatrudnienia i bezrobocia kobiet i mężczyzn; analizę statystyki poziomu życia ludności; analizę przepisów prawnych dot. ochrony pracy kobiet oraz zasad przyznawania świadczeń rodzinnych pracującym rodzicom w aspekcie równościowym; analizę sprawozdań z działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w latach 1988-1999 oraz listów do biura Rzecznika wskazujących na dyskryminację w sferze pracy; własne badania empiryczne w formie kwestionariusza ankiety rozdawanej w biurach pracy w Łodzi i w Warszawie wśród bezrobotnych kobiet i mężczyzn.

Z badań wynika m.in. że kobiety są bardziej dyskryminowane w przyjęciach do pracy niż mężczyźni, jednak najważniejszym kryterium przyjęć do pracy jest wiek, następnie obciążenia rodzinne; zmiany w polskim ustawodawstwie zmiernają do równego traktowania kobiet i mężczyzn w sferze pracy ze względu na obowiązki rodzinne. Bezrobocie istotnie wpływa na warunki życia rodzin osób bezrobotnych, bezrobotni wykazują stosunkowo aktywne postawy wobec szkolenia i różnych form podnoszenia kwalifikacji. Informacje o zróżnicowaniu sytuacji kobiet i mężczyzn na rynku pracy w Polsce zostały uzupełnione wynikami analiz dotyczącymi tendencji europejskich światowych w tym zakresie. Wskazują one na podobieństwo sytuacji; większą podatność kobiet na popadnięcie w stan bezrobocia; częstsze przypadki praktyk dyskryminacyjnych ze względu na płeć (pomimo uregulowań prawnych zakazujących dyskryminacji); kształtowanie się procesów aktywności zawodowej kobiet pod wpływem uwarunkowań społeczno-gospodarczych jak i obyczajowo-kulturalnych.

6. Praca młodzieży

41. SYTUACJA młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Głównym celem badania była identyfikacja barier w zatrudnieniu młodych ludzi, analiza sytuacji młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego. Dla jego realizacji dokonano analizy sytuacji demograficznej, systemu edukacji, sytuacji młodzieży na rynku pracy województwa. Starano się poznać zarówno plany młodzieży, jak i jej znajomość problematyki związanej z rynkiem pracy i swoim miejscem na tym rynku. Szczególnie zwrócono uwagę na uwarunkowania losów młodzieży kończącej szkoły średnie i wyższe. Wzięto pod uwagę następujące czynniki: pochodzenie społeczne respondentów, sytuację materialną respondentów, typ szkoły i profil nauki. Interesowano się również tym, jak młodzież ocenia swoje szanse na rynku pracy, jakie kwalifikacje i które umiejętności uważa za najważniejsze w procesie poszukiwania pracy. Starano się także uzyskać opinie na temat jakości procesu kształcenia oraz działań respondentów, mających na celu uzupełnienie występujących w tym zakresie niedomagań systemu kształcenia. Zastosowano metodę badań ankietowych, przeprowadzonych wśród młodzieży ostatnich klas szkół średnich oraz studentów ostatnich lat studiów stacjonarnych, analizy danych statystycznych, analizy mierników współzależności zjawisk, przy wykorzystaniu literatury przedmiotu w zakresie badań podobnych, realizowanych wcześniej. Wykorzystano także analizę programów lokalnych, adresowanych do młodzieży oraz opinie pracowników Rejonowych Urzędów Pracy. Wynikiem badań było dokonanie uogólnień dotyczących sytuacji młodych ludzi na rynku pracy Łodzi i województwa łódzkiego.

7. Zatrudnienie niepełnosprawnych

42. WPLYW powodzi na rynek pracy osób niepełnosprawnych / B. Kociałek, J. Kowalski ; konsultacja M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem badań było rozpoznanie skutków powodzi na rynku pracy osób niepełnosprawnych oraz rozpoznanie bodźców i barier zatrudniania niepełnosprawnych w zakładach pracy. Jako podstawowe narzędzia badawcze zastosowano trzy kwestionariusze wywiadu: do zakładów pracy, do rolników, do prowadzących własne firmy. Badaniem objęto 213 zakładów pracy zatrudniających osoby niepełnosprawne, w tym 92 zakłady pracy chronionej oraz niepełnosprawnych rolników indywidualnych i pracujących na własny rachunek. Terenem badań było 5 województw z największą liczbą gmin szczególnie dotkniętych powodzią. Zbadano wpływ powodzi na funkcjonowanie zakładów pracy i decyzje ekonomiczne kierownictwa, a także zniszczenia w majątku produkcyjnym i obrotowym, stosowanie form pomocy instytucji dla zakładów w usuwaniu skutków powodzi, perspektyw rozwoju. Rozpoznano bodźce i bariery zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy. Uzyskano opinie kierownictwa badanych zakładów o rozwiązaniach prawnych i finansowych i współpracy z urzędami pracy w tworzeniu nowych miejsc pracy dla niepełnosprawnych. Zbadano wpływ powodzi na warunki życia i funkcjonowania warsztatów pracy osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem prawno-instytucjonalnych form pomocy. Dokonano oceny skuteczności istniejących rozwiązań w zakresie zwiększania liczby miejsc pracy dla niepełnosprawnych i kierunku ich modyfikacji.

Zob. też poz. 109, 166, 174-176, 282.

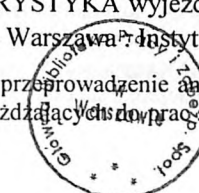
8. Mobilność siły roboczej

43. BANK danych z zakresu migracji zarobkowych w Polsce / E. Domaradzka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-2001.

Praca ciągła. W ramach realizacji tematu gromadzone są na bieżąco dane o zewnętrznych ruchach migracyjnych, dotyczących obywateli polskich wyjeżdżających za granicę jak i cudzoziemców przebywających w Polsce. Wykorzystywane są zbiory danych statystycznych, informacje prawne, instytucjonalne oraz informacje o prowadzonych badaniach, konferencjach, opracowaniach i publikacjach. Zebrane informacje są wykorzystywane do opracowania cyklicznych raportów o tendencjach zmian w procesach migracyjnych.

44. CHARAKTERYSTYKA wyjeżdżających do prac sezonowych za granicę / J. Korczyńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem tematu było przeprowadzenie analizy cech demograficznych i społeczno-zawodowych osób wyjeżdżających do prac sezonowych za granicę. Zadanie zrealizowano

wano w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych przy zastosowaniu ankiety wśród polskich pracowników sezonowych zatrudnionych w Niemczech.

45. ELASTYCZNOŚĆ rynku pracy na progu przystąpienia do Unii Europejskiej / S. Borkowska, M. Bednarski, E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2001.

W ramach tematu wykonano dwa opracowania. Pierwsze dot. rozpoznania gotowości polskiego rynku pracy do przystąpienia do UE. Gotowość ta analizowana jest między innymi przez pryzmat doświadczeń okresów okołoakcesyjnych państw trzeciego rozszerzenia UE (Hiszpanii i Portugalii). Sposobem na sprostanie wyzwaniom stojącym przed polskim rynkiem pracy jest elastyczność siły roboczej. Można ją rozpatrywać w kilku płaszczyznach mobilności: geograficznej, gałęziowej i zawodowej. W grupie badawczej podjęto badania tendencji rozwojowych i podstawowych determinant stałych i okresowych migracji zagranicznych oraz analizę komparatywną migracji stałych i okresowych w Polsce oraz iberyjskich krajach Unii Europejskiej. W 2001 r. sformułowano koncepcję i przeprowadzono analizę porównawczą. Dokonano również syntezy badań zrealizowanych w latach 1999-2001. Drugie opracowanie dotyczy wpływu szkoleń na mobilność siły roboczej na szczeblu lokalnym. Podstawowym celem badania była odpowiedź na pytanie o wpływ kształcenia bezrobotnych, finansowanego z Funduszu Pracy, na ich mobilność w wymiarze zawodowym, gałęziowym i przestrzennym. Dla realizacji tego celu wytypowano 10 powiatów o wysokiej stopie bezrobocia, ale i rozległych oraz efektywnych szkoleniach, w których przeprowadzono badania empiryczne. Powiaty zasadniczo różniły się od siebie, m.in. różne były w nich przyczyny bezrobocia. Badania empiryczne polegały na prowadzeniu wywiadów instrukturalizowanych z kierownictwem Urzędów Pracy, przedstawicielami firm kształcących bezrobotnych oraz samymi bezrobotnymi. W rezultacie powstał obraz relacji między kształceniem a mobilnością siły roboczej po reformie systemu urzędów.

46. INSTRUMENTY i metody stymulacji mobilności zasobów pracy w Polsce / E. Kryńska, J. Wratny, G. Uścińska, H. Sobocka-Szczapa, U. Jeruszka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Podstawowym celem badania było wskazanie czynników stymulujących trzy główne formy mobilności polskich zasobów pracy: przestrzennej, zawodowej i międzyzakładowej. Dla jego realizacji niezbędne było rozpoznanie uwarunkowań i różnego rodzaju barier mobilności pracowniczej, ograniczającej zdolność podaży siły roboczej do względnie szybkich dostosowań do zmieniającego się popytu na pracę. Analizie poddane zostały czynniki determinujące mobilność zasobów pracy, m.in. takie jak: regulacje wynikające z obowiązującego prawa pracy, dostosowalność elastycznych form zatrudnienia, przejrzystość rynku pracy, a zwłaszcza funkcjonowanie publicznych służb zatrudnienia, system edukacji szkolnej i pozaszkolnej. Podstawowym przedmiotem analizy były: instrumenty prawne (prawo pracy) sprzyjające wzrostowi mobilności; instrumenty prawno-organizacyjne w zakresie znaczenia, jakości i dostępności systemu edu-

kacji szkolnej oraz edukacji pozaszkolnej (dorosłych); instrumenty i bariery organizacyjne ograniczające procesy dostosowawcze na rynku pracy (funkcjonowanie pośrednictwa pracy, instytucja płacy minimalnej, elastyczne formy zatrudnienia); porównanie instrumentów uelastyczniających rynek pracy (doświadczenia amerykańskie) z nowymi inicjatywami w tym zakresie w Unii Europejskiej oraz rozwiązaniami pośrednimi. Sformułowane zostały rekomendacje sposobów stymulacji mobilności zasobów pracy w Polsce, oparte na przeprowadzonych analizach barier mobilności w Polsce oraz doświadczeniach w tym zakresie rynków pracy krajów wysoko rozwiniętych.

47. MOBILNOŚĆ siły roboczej na regionalnych rynkach pracy. Analiza metody i stymulacji / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-2000.

Podstawowym celem badania był opis i analiza procesu mobilności siły roboczej na regionalnych rynkach pracy w Polsce w okresie transformacji oraz sformułowanie na tej podstawie rekomendacji pod adresem polityki rynku pracy dotyczących metod stymulacji niektórych jej form. W ramach prac nad projektem badawczym została przeprowadzona analiza rzeczywistej i potencjalnej mobilności przestrzennej, zawodowej i międzyzakładowej ludności zamieszkującej na obszarze Makroregionu Środkowego. Badania przeprowadzono przy wykorzystaniu techniki wywiadu kwestionariuszowego. Analiza wyników badań, będąca podstawą sformułowania wniosków, została przeprowadzona przy wykorzystaniu metod opisowych oraz metod statystycznych, pozwalających na ocenę siły związków korelacyjnych oraz istotności zależności między wybranymi zmiennymi. W szczególności chodziło o próbę określenia zależności między rzeczywistą i potencjalną mobilnością zasobów pracy a reprezentowanymi przez nie cechami demograficznymi i społeczno-zawodowymi. Dokonane analizy pozwoliły na sformułowanie rekomendacji metod stymulowania niektórych form mobilności siły roboczej.

48. MONITORING zatrudnienia cudzoziemców w Polsce na przykładzie wybranych województw / E. Domaradzka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem badania była analiza zatrudniania cudzoziemców w nowym układzie administracyjnym pod kątem kraju pochodzenia i sektora zatrudnienia. Migracje zarobkowe są tematem bardzo aktualnym w związku z obawami Unii Europejskiej przed otwarciem własnych rynków dla pracowników z krajów pretendujących do wstąpienia. Przykład zatrudniania cudzoziemców w Polsce, ich miejsce na polskim rynku pracy jest bardzo ważnym przyczynkiem dla szerszych analiz. Ze wstępnych analiz przeprowadzonych w ramach tematu wynika, że sukcesywnie rośnie liczba obcokrajowców podejmujących pracę w Polsce. Najwięcej cudzoziemców pracuje w województwie mazowieckim. Większość z nich pochodzi z Europy, a najliczniejszą grupę stanowią Ukraińcy. Wśród przybyszów z Azji, przeważają Wietnamczycy. Widać związki pomiędzy narodowością a formą zatrudnienia w Polsce, charakterem pracy oraz długością pobytu.

49. MONITOROWANIE procesów migracji zarobkowych / E. Domaradzka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

W ramach realizacji tematu, będącego kontynuacją prac z lat ubiegłych, zbierano i uzupełniano dane dotyczące problematyki migracji zarobkowych z Polski i do Polski. Dotychczasowa baza danych jest uzupełniana m.in. o nowo wychodzące przepisy prawne, dane statystyczne z Krajowego Urzędu Pracy, Głównego Urzędu Statystycznego itp. Gromadzenie danych pozwala na ocenę ich przydatności dla rozpoznania zjawiska migracji i zwrócenie uwagi na istnienie luk informacyjnych w relacji do potrzeb związanych z badaniem zjawiska. Przystąpiono do opracowania usystematyzowanego banku informacji dotyczącego pracy Polaków za granicą i cudzoziemców w Polsce. Projekt banku przewiduje również dane dotyczące PKB, liczby zatrudnionych w poszczególnych branżach oraz aktów prawnych regulujących badane zagadnienie.

50. RUCHLIWOŚĆ pracownicza / E. Kryńska, H. Sobocka-Szczapa, I. Poliwczyk. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Z inicjatywy Oddziału Łódzkiego Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w 1999 r. podjęto starania w celu skonstruowania jednorodnej bazy danych statystycznych dotyczących rynku pracy, zarówno w układzie całego kraju, jak i w przekrojach regionalnych. Pierwszą próbą zgromadzenia tego typu informacji jest opracowanie dotyczące ruchliwości pracowniczey. Celem badań było ukazywanie przemian mobilności siły roboczej jako jednego z elementów rynku pracy, kształtującego się między innymi pod wpływem dostosowawczych procesów integracyjnych Polski z krajami Unii Europejskiej. Powyższy cel został sformułowany w oparciu o następujące założenia badawcze: konieczność prowadzenia dokładnej analizy statystycznej w dostępnych powszechnie przekrojach, konieczność zachowania ciągłości badań. Analiza statystyczna objęła dane z lat 1994-1997, a tam gdzie było to możliwe (porównywalność danych) - 1990-1997. Podstawową metodą badawczą była analiza danych statystycznych. W 1999 r. udało się skonstruować bazę danych dla lat 1990-1997 oraz 1994-1997. W 2000 r. analiza statystyczna została przeprowadzona w oparciu o dane lat 1994-1999.

51. WPŁYW migracji definitywnych na przyrost rzeczywisty i zmiany podstawowych struktur ludności w Polsce / E. Zdrojewski. - Koszalin: Politechnika Koszalińska, Katedra Turystyki i Demografii, 1997-1998.

Głównym celem pracy było zbadanie wpływu migracji stałych (wewnętrznych i zagranicznych) na ogólną dynamikę ludności w skali całego kraju oraz poszczególnych województw w latach 1975-1994, tj. w całym okresie istnienia obecnego układu administracyjnego. Uwzględniono podział na ludność miejską i wiejską. W analogicznym ujęciu analizowano wpływ migracji na zmiany rozmieszczenia i zjawisko koncentracji ludności. Przedmiot badania stanowił również wpływ migracji stałych na zmiany struktury ludności według płci, wieku, stanu cywilnego, stosunku do pracy (czynni i bierni zawodowo), podstawowych źródeł utrzymania oraz według poziomu wykształcenia.

52. ZAJĘCIA zarobkowe cudzoziemców w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem szarej strefy / A. Rajkiewicz, E. Marek, E. Domaradzka, J. Korczyńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem projektu było podjęcie próby rozpoznania skali zjawiska pracy cudzoziemców w Polsce, jego zróżnicowań przestrzennych, rodzajów wykonywanych prac z działami gospodarki, w których występuje. W ramach realizacji projektu przeprowadzono wnikliwą analizę materiałów statystycznych oraz przygotowano opracowania o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce. Wskazano na szereg nowych wątków, które mogą mieć wpływ na rynek pracy dla obcokrajowców w Polsce. Dotyczy to m.in. podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego, jak również studentów i absolwentów obcokrajowców studiujących w Polsce. W konkluzjach i rekomendacjach zwraca się szczególną uwagę na fakt, iż utrwalające się zjawisko pracy cudzoziemców w Polsce powinno iść w parze z upraszczaniem procedur związanych z legalnym ich zatrudnieniem w Polsce. Efektem końcowym jest raport autorstwa prof. A. Rajkiewicza oraz aneksu, na który składa się 10 autorskich opracowań cząstkowych.

53. ZATRUDNIENIE Polaków za granicą / E. Marek. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Celem zadania było opracowanie poradnika dla Polaków podejmujących pracę za granicą. W trakcie realizacji zadanie zostało poszerzone o porady dla pracodawców zainteresowanych pracą cudzoziemców w Polsce. Poradnik zawiera informacje w zakresie: problematyki prawno-organizacyjnej, zarobkowych wyjazdów zagranicznych, regulacji i zasad uzyskiwania zgody na zatrudnienie cudzoziemców, wyciągi z podstawowych aktów prawnych, wskazówki przydatne w załatwianiu spraw związanych z pracą za granicą. Załączony aneks zawiera syntetyczną charakterystykę polskich migracji zarobkowych w latach 1999-2000.

Praca opublikowana pt. „Zatrudnienie Polaków za granicą. Praca cudzoziemców w Polsce : informator dla Polaków - kandydatów do pracy za granicą dla pracodawców zainteresowanych pracą cudzoziemców w Polsce”, Warszawa, 2001.

54. ZEWNĘTRZNE migracje zarobkowe we współczesnej Polsce. Skala i struktura transferów materialnych / A. Rajkiewicz, E. Marek, E. Domaradzka, J. Korczyńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

Głównym celem projektu było określenie skali oraz struktury transferów pochodzących z zajęć zarobkowych wykonywanych przez Polaków pracujących za granicą oraz obcokrajowców pracujących w Polsce. W związku z tym zebrano dane dotyczące sezonowej migracji zarobkowej z Polski i do Polski, zatrudnienia kontraktowego i pokrewnego obcokrajowców w Polsce oraz Polaków za granicą. Przeprowadzono

szczegółową analizę zebranego materiału ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w 5 wybranych województwach: jeleniogórskim, opolskim, chełmskim, ostrołęckim i warszawskim. Przeprowadzono badania ankietowe, wywiady i analizę dokumentów.

|| *Zob. też poz. 281.*

9. Nomenklatura zawodów

55. JEDNOLITA Klasyfikacja Zawodów i Specjalności / M. Juchnowicz, K. Lelińska, J. Stahl, M. Gruza. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2001.

Celem projektu było opracowanie Jednolitej Klasyfikacji Zawodów i Specjalności łączącej w sobie dotychczasową klasyfikację gospodarczą (KZiS) oraz Klasyfikację Zawodów Szkolnictwa Zawodowego (KZSZ). Nowa klasyfikacja uwzględni dynamiczne zmiany zachodzące na rynku pracy, w szczególności dotyczy to branży informatycznej oraz telekomunikacyjnej oraz stanie się narzędziem umożliwiającym prognozowanie popytu na określone zawody/specjalności. Jednocześnie jednolita KZiS zostanie dostosowana do standardów stosowanych w krajach Unii Europejskiej (dostosowanie do klasyfikacji ISCO 88). W 2001 roku został przygotowany projekt Klasyfikacji Zawodów i Specjalności, uzgodniony następnie z poszczególnymi resortami.

56. STAŁA weryfikacja „Klasyfikacji zawodów i specjalności” / Z. Czajka, J. Stahl. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem opracowania było przygotowanie zmian i uzupełnień do Klasyfikacji Zawodów i Specjalności, zgłoszonych przez poszczególne resorty, urzędy centralne, urzędy pracy, urzędy statystyczne oraz związki i stowarzyszenia w latach 1997-1998. W opracowaniu uwzględniono zmiany w grupie wielkiej 1, dotyczące zawodów kierowniczych, co było związane z wprowadzeniem przez GUS klasyfikacji gospodarki narodowej zgodnej z klasyfikacją stosowaną w Unii Europejskiej; zmiany w niektórych grupach elementarnych (m.in. wprowadzono nową grupę „specjaliści do spraw administracji publicznej”) oraz zmiany w zawodach i specjalnościach. Te ostatnie polegają na wykreśleniu zawodów zanikających, wprowadzeniu nowych zawodów i specjalności w związku z rozwojem różnych dziedzin gospodarki, przeniesienie niektórych zawodów do innych grup elementarnych, zmianie nazw zawodów oraz zmianie opisów niektórych zawodów, występujących w poprzedniej edycji KZiS. Przygotowane zmiany były konsultowane i akceptowane przez Komisję ds. Klasyfikacji Zawodów i Specjalności powołaną przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej.

57. ZMODYFIKOWANA Klasyfikacja Zawodów i Specjalności / M. Juchnowicz, J. Stahl + zlecenia zewnętrzne. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2001.

Celem projektu było opracowanie jednolitej klasyfikacji zawodów i specjalności uwzględniającej zmiany w kształceniu na poziomie ponadpodstawowym i wyższym oraz zmiany popytu na pracę a także konieczność dalszego dostosowywania KZiS do standardów stosowanych w krajach Unii Europejskiej. W 1999 r. realizowano I etap prac studyjno-analitycznych. Przeprowadzono analizę stopnia zgodności dotychczasowej klasyfikacji z klasyfikacją ISCO-88(COM) oraz z Klasyfikacją Zawodów Szkolnictwa Zawodowego. Ustalono listę zawodów i specjalności, dla których MEN tworzy podstawy programów oraz przeprowadzono analizę częstotliwości występowania zawodów i specjalności na rynku pracy.

10. Przygotowanie kadr. Kształcenie i szkolenie

58. ASPIRACJE edukacyjne i możliwości ich realizacji / B. Kołaczek. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Kapitał ludzki stanowi dziś najważniejszy czynnik wzrostu gospodarczego. W związku ze zmianami na rynku pracy w Polsce lat 90, polegającymi na istnieniu znacznego bezrobocia, szczególnie wśród ludzi młodych i na rosnących wymaganiach kwalifikacyjnych pracodawców wobec kandydatów do pracy, wykształcenie zaczyna być traktowane jako forma ochrony przed bezrobociem i jako inwestycja zapewniająca lepsze zarobki i perspektywy zawodowe. Opracowanie przedstawia główne kierunki zmian w kształceniu młodzieży, cechy różnicujące deklarowane i rzeczywiste aspiracje edukacyjne oraz mechanizmy polityki społecznej państwa w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci młodzieży z różnych środowisk. Badanie zostało oparte na reinterpretacji dotychczasowych badań IPiSS, CBOS, GUS oraz analizie danych GUS.

Opublikowano w książce pt. „Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian” pod red. B. Balcerzak-Paradowskiej, w serii „*Studia i Monografie*”, Warszawa : IPiSS, 1999.

59. OPTYMALIZACJA kształcenia zawodowego z punktu widzenia potrzeb rynku pracy / U. Jeruszka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2001.

Celem projektu było określenie stanu i możliwości dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb gospodarki w zakresie efektywności i przydatności kwalifi-

kacji absolwentów. W oparciu o wyniki badań opublikowana została książka pt. „Metody badania losów i karier absolwentów szkół zawodowych”, w której przedstawiono metodologię badań oraz wyniki badań losów absolwentów szkół zawodowych i przydatności nabytych kwalifikacji w podjętej pracy. Zagadnienie badania zawodowych losów absolwentów szkół zostało przedstawione od strony naukowej i od strony praktycznej. Publikacja wzbogacona jest o kwestionariusze ankiet zastosowanych i sprawdzonych we wcześniejszych badaniach. Wykonano opracowanie na podstawie opinii pracodawców i oceniono przydatność świadectw szkolnych na rynku pracy. Zaproponowano nowy model świadectwa ukończenia szkoły zawodowej. Opracowano projekt nowego systemu oceniania i dokumentowania wyników kształcenia, wykorzystując rozwiązania stosowane w krajach Unii Europejskiej. Na podstawie wyników badań własnych oraz literatury polskiej i obcej zaproponowano zasady, zakres i formy współpracy szkół zawodowych i przedsiębiorstw. Opracowano projekt wdrożenia dualnego systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Opracowano propozycję systemu działań, jako programu lepszego dostosowywania kształcenia zawodowego do popytu gospodarki na kwalifikowane kadry. Program składa się z pięciu komponentów: 1) system orientacji i poradnictwa zawodowego, 2) system informacji o zawodach deficytowych, nadwyżkowych i wykazujących równowagę na lokalnym rynku pracy, 3) dualny system kształcenia zawodowego, 4) system oceniania i dokumentowania wyników kształcenia zawodowego i uznawania kwalifikacji, 5) badanie losów i karier absolwentów szkół zawodowych.

60. OPTYMALIZACJA pozaszkolnej edukacji zawodowej dorosłych (potrzeba i kierunki modernizacji doksztalcania i doskonalenia zawodowego kadr pracowniczych) / T. Aleksander, W. Poznańska, T. Dyrda, A. Janczur i in. - Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1995-1997.

Praca ma charakter empiryczny. Powstała ona na bazie zebranych w toku badań w wybranych zakładach działalności gospodarczej i społecznej na terenie 14 województw w Polsce. W każdym województwie badania przeprowadzono w wybranych zakładach pracy w trzech celowo dobranych środowiskach: mieście wojewódzkim, małym mieście województwa oraz gminie wiejskiej. W sumie zrealizowano je w 314 zakładach działalności gospodarczej i społecznej (podzielonych na 10 grup) począwszy od górnictwa i kopalnictwa a na obsłudze nieruchomości skończywszy. W pierwszym etapie badań dokonano lustracji pomieszczeń i pomocy dydaktycznych dla celów doksztalcania i doskonalenia zawodowego, analizy ich dokumentacji z zakresu edukacji dorosłych, obserwacji wielu działań edukacyjnych. Drugi etap badań to wywiady z 1548 wybranymi, metodą reprezentacji, pracownikami wymienionych zakładów na temat przydatności przygotowania zawodowego wyniesionego ze szkoły do obecnie wykonywanej pracy zawodowej, realizowanych w tej chwili form doksztalcania i doskonalenia zawodowego, potrzeb edukacyjnych oraz ambicji i aspiracji w tym zakresie na najbliższe lata. Trzeci etap - to poznawanie działalności ośrodków doksztalcania i doskonalenia zawodowego. Pozaszkolna edukacja zawodowa dorosłych stanowi istotny składnik oświaty dorosłych i oświaty w ogóle. Ma ona jako segment tej edukacji swoją specyfikę: programową, organizacyjną i metodyczną.

61. ROLA partnerów społecznych w zakresie edukacji zawodowej / K. W. Frieske, D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Podstawowym celem badania było zebranie informacji o zakresie uczestnictwa partnerów społecznych w procesach przygotowania wdrożenia programów szkoleniowych podnoszących zdolność pracobiorców do elastycznego reagowania na zmiany na rynku pracy oraz określenie znaczenia problematyki szkoleń zawodowych w procesie dialogu społecznego i wskazanie na najważniejszy szczebel negocjacji w tym zakresie; przedstawienie partnerom społecznym wyników badań i wspólne przedyskutowanie problemów związanych z programami szkoleń i edukacji zawodowej. Przeprowadzono kilkadziesiąt pogłębionych wywiadów z przedstawicielami zarządów przedsiębiorstw, działaczami związkowymi różnego szczebla oraz z przedstawicielami administracji rządowej (partnerzy społeczni). Szczególnie istotne było ustalenie czy partnerzy społeczni włączają do zakresu swoich negocjacji kwestie związane z kształceniem zawodowym i na jakim szczeblu - czy na poziomie: centralnym (Komisja Trójstronna), branżowym; czy na poziomie przedsiębiorstwa. Stwierdzono, że kwestie te były przedmiotem zainteresowania partnerów społecznych tylko na poziomie przedsiębiorstw. Zauważono znaczne zróżnicowanie zainteresowania problematyką szkoleń w zależności od wielkości przedsiębiorstwa i typu własności. W ramach sformułowanych rekomendacji dla partnerów społecznych zwrócono uwagę na pilną potrzebę objęcia dialogiem społecznym kwestii związanych z programem kształcenia edukacji zawodowej tak, aby zwiększyć w okresie restrukturyzacji gospodarki zdolność pracobiorców do elastycznego reagowania na zachodzące zmiany.

62. SPOSOBY zbliżenia i dostosowanie kształcenia zawodowego do gospodarki (rynek pracy) w wybranych krajach Unii Europejskiej / U. Jerszka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Celem pracy była analiza systemów kształcenia w wybranych krajach rozwiniętych należących do Unii Europejskiej i w Szwajcarii, pod kątem zbliżenia tych systemów do rynku pracy. Wyniki analiz zostaną wykorzystane do opracowania wniosków i rekomendacji dla systemu edukacji w Polsce.

63. SYSTEMOWE przesłanki jakości kształcenia / J. Woźnicki, A. Kraśniewski, R. Morawski, K. Antoszkiewicz. - Warszawa : Politechnika Warszawska, Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych, 1996-1998.

W ramach projektu realizowane były trzy zadania: 1) Identyfikacja tych elementów systemu studiów, które mają bezpośredni oraz pośredni wpływ na jakość kształcenia; 2) Identyfikacja pożądaných kierunków doskonalenia przygotowywanych i wdrażanych systemów oceny jakości kształcenia; 3) Sformułowanie wniosków dotyczących strategii rozwoju instytucji akademickiej sprzyjającej skutecznemu wdrażaniu mechanizmów zapewniania jakości. Rozważania zmierzające do identyfi-

kacji tych elementów funkcjonowania instytucji akademickiej, które mają bezpośredni bądź pośredni wpływ na jakość kształcenia, dotyczyły szeroko rozumianego zarządzania instytucją oraz organizacji systemu studiów. W celu stwierdzenia, w jakim stopniu zidentyfikowane przez autorów czynniki wpływające na jakość kształcenia są reprezentowane w rzeczywistych systemach oceny jakości kształcenia, dokonano analizy siedmiu wybranych systemów (istniejących, wdrażanych bądź proponowanych w Polsce, W. Brytanii, Holandii i USA).

Zob. też poz. 36.

III. PSYCHOSPOŁECZNE PROBLEMY PRACY

64. **BADANIA** międzykulturowe stresu wśród kierowników - próba polska / M. Widerszal-Bazyl. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Przeprowadzono analizę porównawczą stresu polskich kierowników oraz kierowników z jednego kraju zachodnioeuropejskiego - Wielkiej Brytanii oraz z jednego kraju wschodnioeuropejskiego - Ukrainy. Polskę reprezentowała grupa 700 kierowników, Wielką Brytanię - grupa 222 kierowników, a Ukrainę - grupa 265 kierowników. Wyniki analiz wariancji wykazały, że nawet jeśli kontrolowano: wiek, płeć, wykształcenie, wielkość organizacji i szczebel kierowania, to i tak kraj, z którego pochodzi osoba badana, okazuje się istotnym czynnikiem wpływającym na wszystkie uwzględnione w badaniu parametry stresu, tzn. spostrzegana intensywność i ważność źródeł stresu w środowisku pracy, reakcje stresowe oraz cechy osobnicze, mające związek ze stresem, a także niektóre sposoby radzenia sobie ze stresem. Wykazano, że stresory w pracy najsilniej są odczuwane przez polskich kierowników. Jednocześnie, w polskiej grupie odnotowuje się duże zadowolenie z pracy (podobnie jak u kierowników ukraińskich) i wyższy poziom samopoczucia psychicznego i fizycznego niż w pozostałych dwóch krajach. Wśród cech osobowych stwierdzono u polskich kierowników największe natężenie wzoru osobowości A w porównaniu do dwóch pozostałych grup wyższe poczucie kontroli wewnętrznej jak u kierowników brytyjskich, a istotnie większe niż u ukraińskich. Różnice między krajami interpretowano, odwołując się do dominujących w analizowanych krajach wartości kulturowych, a także wskaźników wzrostu gospodarczego oraz dynamiki wzrostu.

65. **DOBÓR** i adaptacja zestawu technik psychodiagnostycznych, nawiązujących do wzoru UE, dla doboru pracowników do prac trudnych i niebezpiecznych, jako podstawa tworzenia wzorcowych pracowni psychodiagno-

stycznych / A. Łuczak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1996-1998.

Celem zadania było opracowanie jednolitej strategii prowadzenia badań psychodiagnostycznych wykorzystywanych do doboru osób do prac trudnych i niebezpiecznych oraz przeprowadzenie prac adaptacyjnych narzędzi psychologicznych, które byłyby użyteczne w tych badaniach. Przyjęcie takiego celu wynikało z założenia, że prace wykonane w tym zakresie będą miały szerokie, praktyczne zastosowanie w pracowniach psychodiagnostycznych na terenie całego kraju, zarówno w zakresie poradnictwa i doradztwa zawodowego, jak i selekcji zawodowej w przypadku prac trudnych i niebezpiecznych. Przyjęto, że do tej kategorii prac zaliczono zawody i stanowiska wymagające szczególnej sprawności psychofizycznej, w przypadku których praca wiąże się z zagrożeniem życia i/lub zdrowia osoby wykonującej ją i/lub z zagrożeniem dla innych ludzi. Wykaz zawodów i stanowisk trudnych i niebezpiecznych został oparty na aktualnych normach prawnych, informacjach pochodzących od psychologów zajmujących się poradnictwem i doбором zawodowym oraz na aktualnych charakterystykach zawodowych opracowanych w CIOP. Opracowane pod względem psychometrycznym testy stanowią sprawdzone i przygotowane do stosowania narzędzie psychodiagnostyczne, które ze względu na swoją formę (wersja komputerowa) umożliwią psychologom dokonywanie sprawnej i rzetelnej diagnozy psychologicznej.

66. **ETYKA** w polskiej gospodarce: percepcja, preferencje, normy / W. Gasparski, A. Lewicka-Strzałecka. - Jabłonna : Instytut Fizjologii i Żywności Zwierząt im. Jana Kielanowskiego PAN, 1996-1998.

Analiza empiryczna poglądów pracowników polskich firm dotyczących moralnych aspektów życia gospodarczego. Analiza obejmuje poglądy pracowników zatrudnionych na różnych szczeblach odpowiedzialności służbowej, nie tylko menedżerów. Praca zorientowana jest na zbadanie postrzegania przez pracowników następujących zagadnień: programy etyczne firm, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa, etyczne standardy firm i pracowników i ich przestrzeganie, ogólne zależności między gospodarką i etyką, ujawnianie nieetycznych zachowań, wybory w hipotetycznych sytuacjach, seksualne molestowanie.

67. **OPRACOWANIE** i sprawdzenie skuteczności procedury modyfikacji osobowościowo-temperamentalnej charakterystyki człowieka zwanej patologicznym wzorem A jako profilaktyka stresu psychologicznego i zdrowia pracowników / D. Żołnierczyk-Zreda. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Spośród 63 osób - młodych kierowników charakteryzujących się wzorem osobowości A - dwadzieścia pięć osób zostało losowo przydzielonych do wzięcia udziału

w interwencji służącej modyfikacji tego wzoru osobowości. Interwencja ta została opracowana jako program przeciwdziałania stresowi zawodowemu i prewencji chorób u zagrożonych stresem i chorobami osób o wzorze osobowości A. Na podstawie wyników badań stwierdzono, że udział w programie był związany ze znaczną poprawą samopoczucia, wyrażającą się istotnym obniżeniem depresji, lęku oraz gniewu, złagodzeniem wzoru A oraz tendencją do zmniejszenia się intensywności dolegliwości zdrowotnych u uczestników programu w porównaniu do osób, które nie wzięły w nim udziału. W wyniku programu zaobserwowano także znaczące zwiększenie samooceny oraz pozytywnej emocjonalności u osób badanych. W grupie osób o wzorze A nie poddawanych interwencji wzrósł w tym czasie znacząco poziom stresu związanego z przeciążeniem roli zawodowej, intensywność symptomów somatycznych, a także zmniejszył się poziom ciekawości jako cechy. Wyniki badań są dowodem na celowość stosowania programów antystresowych wobec osób ze wzorem osobowości A, szczególnie zaś wobec wysokoreaktywnych osób z tym wzorem osobowości.

68. OPRACOWANIE modelu zarządzania stresem psychospołecznym w miejscu pracy jako element promocji zdrowia / R. Cieślak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2001.

Celem zadania było opracowanie modelu zarządzania stresem w miejscu pracy i sprawdzenie go w praktyce - potwierdzenie pewnych założeń teoretycznych dotyczących przyczyn i konsekwencji stresu psychospołecznego związanego z pracą, a także przetestowanie w wybranym przedsiębiorstwie możliwości wdrożenia programu zarządzania stresem. W trakcie realizacji projektu zebrano dane dotyczące ekonomicznych kosztów stresu, metod zarządzania stresem i efektywności programów zarządzania stresem. Dokonano także przeglądu wdrożonych w innych firmach strategii zarządzania stresem.

69. OPRACOWANIE założeń i narzędzi badawczych do badań międzykulturowego stresu wśród kierowników / M. Widerszal-Bazyl. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Celem przeprowadzonych badań było sprawdzenie pod kątem parametrów psychometrycznych zestawu kwestionariuszy, które mają być zastosowane w projekcie badań międzynarodowych nad stresem wśród kadry kierowniczej. Badania przeprowadzono na grupie 269 kierowników różnych szczebli i z różnych branż, z 5 dużych miast polskich. Trafność diagnostyczną analizowano przez korelowanie wyników skal: zdrowia psychicznego OSI, wzoru zachowania A, zadowolenia z pracy oraz WLCS ze skalami o uznanej wartości psychometrycznej stosowanymi w Polsce. Analizy te dały wynik pozytywny. Trafność teoretyczną, analizowano przez sprawdzenie dwóch tez wywodzących się z koncepcji leżącej u podstaw OSI: 1) stresory w pracy są, predyktorami zadowolenia z pracy i samopoczucia fizycznego i psychicznego, 2) zmienne osobnicze (wzór A) i poczucie kontroli moderują wpływ stresorów na zadowolenie z pracy i zdrowie. Analizy regresji potwierdziły pierwszą tezę. Teza

druga nie została potwierdzona, lecz jednocześnie zarejestrowano bezpośredni wpływ analizowanych zmiennych osobniczych na zadowolenie i zdrowie, co również przewidziano w modelu OSI. Natomiast kwestionariusze Hofstede Skale wartości okazały się miarami nierzetelnymi. Wnioski z badań ułatwia zaplanowanie metod badania polskich kierowników w planowanych badaniach międzynarodowych.

70. POLSKA adaptacja kwestionariusza umożliwiającego monitoring psychospołecznych warunków pracy / R. Cieślak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1997-1998.

Celem projektu było opracowanie prostego i praktycznego narzędzia do monitorowania psychospołecznych warunków pracy w przedsiębiorstwach, firmach i instytucjach różnego typu. Przedsiębiorstwa i firmy otrzymują narzędzie pomocne do oceny funkcjonowania organizacji w aspekcie czynników psychospołecznych - ocena taka umożliwi zaprojektowanie zmian optymalizujących działanie organizacji. Służby zajmujące się bezpieczeństwem i zdrowiem pracowników będą mogły oszacować występowanie psychospołecznych czynników ryzyka chorób i na podstawie tych informacji zaplanować działania prozdrowotne. Ważnym elementem w czasie planowania i przeprowadzania interwencji jest partycypacja pracowników. Kwestionariusz daje osobom badanym możliwość wypowiedzi na temat zmian, jakich oczekują w pracy. Jest to zatem pierwszy krok do uczestnictwa pracowników w poprawie warunków ich pracy.

71. ROLA zmiennych osobniczych w relacji między wsparciem społecznym a stresem w pracy i dobrostanem / R. Cieślak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1996-1999.

Przedmiotem pracy było badanie wpływu wsparcia społecznego na stres w pracy i na dobrostan. Opisano zmienną „wsparcie społeczne”, przedstawiono niektóre modele teoretyczne dotyczące stresu w pracy i uwzględniające rolę wsparcia społecznego, zaprezentowano dane na temat związku wsparcia społecznego z somatycznymi i psychicznymi wskaźnikami dobrostanu oraz dane na temat relacji między wsparciem społecznym a zmiennymi indywidualnymi. Następnie opisano badania własne, poświęcone weryfikacji modelu House'a (1981). Model ten opisuje potencjalne mechanizmy, poprzez jakie wsparcie społeczne może wpływać na relację między stresem w pracy a zdrowiem. Model ten został wzbogacony o zmienne indywidualne. Weryfikację modelu przeprowadzono na grupie zawodowej szczególnie narażonej na stres - wśród kadry kierowniczej średniego i niższego szczebla. Do weryfikacji statystycznej wykorzystano metodę modelowania strukturalnego. Badania wykazały, że wsparcie społeczne wpływa na stres i na dobrostan. Nie potwierdziła się natomiast hipoteza buforowa głosząca, że stres wpływa na dobrostan poprzez wsparcie społeczne. Dla rozpatrywania wpływu wsparcia społecznego na stres i na dobrostan istotne okazały się zmienne indywidualne: reaktywność emocjonalna, twardość, styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na emocjach.

72. STRES i wypalenie zawodowe u pracowników pomocy społecznej / M. Widerszal-Bazyl. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2001.

Przeprowadzono badania stresu i wypalenia zawodowego wśród 374 pracowników pomocy społecznej z placówek znajdujących się na terenie pięciu województw: dolnośląskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego. Wyniki wykazywały, że trzy podstawowe dymensje pracy: wymagania, kontrola i wsparcie, uznawane powszechnie za potencjalne źródła stresu, wykazują umiarkowane natężenie w badanej grupie. Oszacowano, że o wypaleniu zawodowym można mówić w odniesieniu do 12-14% badanych pracowników DPS. Szacunek ten opierał się na fakcie, iż u 12,3% stwierdzono wysoki poziom wyczerpania emocjonalnego stanowiącego podstawową składową wypalenia, a ponadto sumaryczny wskaźnik wypalenia dotyczył 13,9% respondentów. Za szczególnie podatnych na wypalenie uznano tych pracowników DPS, którzy mają wykształcenie wyższe niż średnie, pracują na kierowniczych stanowiskach, ich staż pracy wynosi 5-10 lat lub powyżej 25 lat. W ramach tematu dokonano też wtórnej analizy danych badania reprezentatywnego z 1995 r. przeprowadzonego na 1180 pracownikach i 248 kierownikach ośrodków pomocy społecznej. Wyniki wskazywały, że silne lub średnie wypalenie dotyczy 2% pracowników ośrodków.

73. WALIDACJA testów psychologicznych dla potrzeb poradnictwa i doboru zawodowego do prac trudnych i niebezpiecznych / A. Łuczak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2001.

Celem zadania było opracowanie psychometryczne komputerowych testów psychologicznych, pozwalających na pomiar cech i sprawności uznanych uprzednio przez kompetentnych sędziów za niezbędne do bezpiecznego wykonywania prac trudnych i niebezpiecznych, a mianowicie: poziomu inteligencji, koordynacji wzrokowo-ruchowej, uwagi i umiejętności pracy w warunkach monotonnych oraz zakresu pamięci krótkotrwałej. Opracowane zostały polskie normy do analizowanych omawianych testów psychologicznych. W efekcie realizacji zadania badawczego zostały przygotowane do praktycznego stosowania w diagnostyce psychologicznej cztery testy psychologiczne pochodzące z Wiedeńskiego Systemu Testów: SPM, 2 HAND, SIGNAL i CORSI. Opracowane normy testowe pozwalają na orzekanie o poziomie indywidualnej sprawności w zakresie poziomu inteligencji, koordynacji wzrokowo-ruchowej, uwagi i pamięci na tle populacji polskich mężczyzn w wieku 20-63 lat, wykonujących zawody wymienione w charakterystyce grupy standaryzacyjnej. Analizowane testy mogą być także stosowane w doborze osób do zawodów trudnych i niebezpiecznych, przy zastosowaniu tzw. „węższych norm”, czyli ostrzejszego kryterium doboru niż by to wynikało z opracowanych norm.

74. WERYFIKACJA przydatności kwestionariuszy GHQ-12 i GHQ-28 do oceny stanu psychicznego osób pracujących / Z. Makowska. - Łódź : Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera, 1999-2000.

Projekt badawczy dotyczy adaptacji dwóch kwestionariuszy do oceny stanu psychicznego osób w wieku produkcyjnym. Kwestionariusze będą mogły być stosowane w dwóch celach: 1) do identyfikacji osób, których stan psychiczny rokuje pojawienie się klinicznych zaburzeń zdrowia psychicznego; 2) w badaniach epidemiologicznych, w których ocena stanu psychicznego i częstości występowania zaburzeń stanu zdrowia psychicznego stanowią zmienne wynikowe oddziaływania na człowieka różnych czynników szkodliwych lub uciążliwych, między innymi stresu. Dla obydwu kwestionariuszy przewidywane jest opracowanie norm umożliwiających interpretację wyników oceny stanu psychicznego, jak również określenie kryterium identyfikacji osób, których stan psychiczny rokuje możliwość wystąpienia klinicznych zaburzeń zdrowia. Przewidywane jest zatem przeprowadzenie badań wśród odpowiednio licznej zbiorowości osób, zarówno zdrowych jak również ze zdiagnozowanymi chorobami. Przewidywane jest wydanie podręcznika zawierającego niezbędne informacje o kwestionariuszach, co umożliwi wykorzystanie ich w praktyce medycznej i psychologicznej.

75. WSPARCIE społeczne a stres w pracy / R. Cieślak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1995-1996.

Celem badania było sprawdzenie modelu House'a opisującego rolę wsparcia społecznego w relacji między stresem a dobrostanem. Badaniami objęto 228 mężczyzn, kierowników niższego i średniego szczebla, z różnych rejonów Polski, w wieku 30-50 lat, większość z wyższym wykształceniem. Przeprowadzone badania pozwoliły na stwierdzenie, że model House'a jest dobrym punktem wyjścia do dalszych poszukiwań. Wskaźniki wsparcia społecznego warunkują bowiem zarówno poziom stresu roli zawodowej, poziom dobrostanu jak i pełnią funkcję buforową. Nie wiadomo jednak, co powoduje, że właśnie dany wskaźnik wsparcia społecznego różnicuje dany wskaźnik stresu lub dobrostanu. Wydaje się, że w grę może wchodzić tutaj jakaś inna zmienna lub zmienne, warunkujące indywidualne zapotrzebowanie jednostek na określony rodzaj wsparcia społecznego. Bardziej jednoznacznie przedstawia się rola twardości (zmiennej indywidualnej). Działa ona poprzez podobne mechanizmy co wsparcie społeczne czyli różnicuje poziom stresu i dobrostanu oraz działa buforowo.

Zob. też poz. 39, 95, 179.

IV. OCHRONA ZDROWIA. BHP. WARUNKI PRACY

1. Ochrona zdrowia

76. MONITORING zmian w systemie opieki zdrowotnej w kraju i zagranicą / M. Dziubińska-Michalewicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1998.

Celem pracy była analiza zmian dokonujących się aktualnie w systemach ochrony zdrowia wybranych krajów. Przedstawiono główne kierunki przekształceń systemowych dokonanych w ostatnich latach w pięciu wybranych krajach europejskich: Austrii, Czechach, Finlandii, Szwecji oraz na Węgrzech. Przy realizacji tematu, jako główną metodę badawczą wykorzystano analizę różnorodnych publikacji, przede wszystkim obcojęzycznych, na temat reformowania systemów ochrony zdrowia - w poszczególnych krajach. Wyniki analiz wskazują, że pomimo różnorodnych rozwiązań funkcjonujących w wybranych krajach, kierunki dokonywania zmian systemu ochrony zdrowia są niekiedy zbieżne i sprowadzają się generalnie do lepszego wykorzystywania środków finansowych i zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych ludności.

Zob. też poz. 13, 65, 67, 68, 70, 177, 219, 264.

2. Zagadnienia ogólne bhp

77. ANALIZA porównawcza ustaw wdrażających dyrektywę ramową 89/391/EWG o wprowadzeniu środków w celu zwiększenia bezpieczeństwa i poprawy zdrowia pracowników podczas pracy w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej / B. Krzyśków. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

W ramach realizacji tematu dokonano analizy wymagań dyrektywy ramowej 89/391/EWG i przepisów wdrażających tę dyrektywę w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Dyrektywa z dnia 12 czerwca 1989 r. o wprowadzeniu środków sprzyjających poprawie bezpieczeństwa i higieny pracy jest podstawową dyrektywą w prawodawstwie Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. Określono w niej nie tylko prawa i obowiązki stron stosunku pracy, lecz także ustalono metody postępowania podczas wdrażania tych zapisów. W pracy przeprowadzono analizę ustawodawstwa w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy pięciu państw, tj.: Belgii, Francji, Hiszpanii, Niemiec i Szwecji. Z analizy wynika, że

podejście poszczególnych państw do zagadnień zawartych w dyrektywie było różne. Wszystkie państwa członkowskie wdrożyły zapisy dyrektywy w drodze aktów prawnych w randze ustawy. Przy czym Francja, która jako jedyna z wybranych do analizy państw nie ma odrębnej ustawy dotyczącej bezpieczeństwa i higieny pracy, wdrożyła dyrektywę przez zmianę odpowiednich zapisów w kodeksie pracy. Również w Szwecji wdrożenie dyrektywy nastąpiło przez wprowadzenie zmian do obowiązującej już ustawy. Pozostałe państwa podczas wdrażania zapisów dyrektywy podjęły prace nad uporządkowaniem prawodawstwa z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy. W tworzonych ustawach wyraźnie przejawia się chęć czy też próba wdrożenia zapisów dyrektywy bez naruszania istniejących i ugruntowanych systemów.

78. ANALIZA wpływu systemu zarządzania na poziom bezpieczeństwa pracy w polskich przedsiębiorstwach / Z. Pawłowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1998-2001.

Zadanie, którego podstawowym celem było wskazanie rozwiązań ułatwiających przedsiębiorstwom wdrożenie skutecznego systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy zgodnego z wymaganiami polskiej normy PN-N-18001 *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wymagania*, realizowano w trzech etapach. W 1. punkcie kontrolnym opracowano metodykę badań funkcjonujących w przedsiębiorstwach systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. W 2. punkcie kontrolnym przeprowadzono - badania systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy oraz poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy w 71 przedsiębiorstwach różnej wielkości, prowadzących różną działalność. W 3. punkcie kontrolnym zadania opracowano poradnik wdrażania systemu zarządzania BHP. Zwrócono w nim szczególną uwagę na projektowanie tych elementów systemu zarządzania BHP, które wpływają na ukształtowanie w przedsiębiorstwie wysokiej kultury bezpieczeństwa.

79. METODYKA budowy zintegrowanych systemów komputerowo wspomaganego projektowania maszyn ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa pracy i ergonomii / K. Myrcha. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1996-1999.

W ramach zadania badawczego opracowano koncepcję integracji baz danych z zakresu bezpieczeństwa pracy i ergonomii z innymi bazami do wspomaganie prac inżynierskich na podstawie analizy charakterystyk krajowych i zagranicznych komputerowych baz danych z obydwu tych zakresów. Na tej podstawie opracowano i zweryfikowano projekt metodyki budowy zintegrowanych systemów CAD uwzględniających kryteria i wymagania bezpieczeństwa i ergonomii. Zbudowany system został wykorzystany do budowy przykładowych modeli geometrycznych obrabiarek do obróbki drewna.

80. METODYKA doboru właściwej kategorii elementów systemów sterowania związanych z bezpieczeństwem (ESSZB) z zastosowaniem oceny ryzyka / M. Dźwiarek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1999-2001.

Celem zadania badawczego było opracowanie i sprawdzenie projektu metodyki doboru kategorii odporności na defekty elementów systemów sterowania związanych z bezpieczeństwem (ESSZB). Do wykonania zadania niezbędne było wytypowanie metody oceny ryzyka najbardziej odpowiedniej w praktyce doboru kategorii ESSZB, wyznaczenie zbioru parametrów charakterystycznych ESSZB, na podstawie których można określić stopień redukcji ryzyka zapewniany przez układ oraz ustalenie zasad przeprowadzania doboru kategorii ESSZB w powiązaniu z wymaganiami dyrektywy maszynowej 98/371 WE oraz aktualnie ustanowionymi lub projektowanymi normami. Wyznaczenie relacji pomiędzy niezbędnym stopniem redukcji ryzyka, wyznaczonym na podstawie oceny ryzyka, który powinien zostać osiągnięty poprzez zastosowanie ESSZB, a jego parametrami charakterystycznymi, w tym kategorią odporności na defekty, umożliwi projektantom lepsze projektowanie.

81. NIEZDOLNOŚĆ do pracy w aspekcie ryzyka zawodowego / W. M. Zawieska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1999-2000.

Podstawowym celem zadania było dostarczenie informacji potrzebnych do doskonalenia systemu monitorowania bezpieczeństwa i higieny pracy, a w szczególności opracowanie informacji dotyczących identyfikacji czynników zagrożeń w środowisku prac i oceny związanego z nimi ryzyka zawodowego. W przedstawionym raporcie opisano systemy monitorowania bezpieczeństwa i higieny pracy w różnych krajach europejskich i w Polsce oraz wzorcowy model takiego systemu, przyjęty przez Europejską Fundację Poprawy Warunków Pracy. Polski system monitorowania bezpieczeństwa i higieny pracy jest w ogólnych zarysach zgodny z proponowanym systemem wzorcowym i obejmuje zarówno czynniki zagrożeń w środowisku pracy, jak i następstwa narażenia na te czynniki. Do działań prowadzących do poprawy systemu monitorowania w obszarze dotyczącym czynników zagrożeń w środowisku pracy zaliczono w szczególności: rozszerzenie zakresu monitorowania o czynniki zagrożeń związane z ergonomią środowiska pracy i czynniki psychospołeczne, poprawę jakości i wiarygodności informacji o czynnikach zagrożeń w środowisku pracy, doskonalenie sposobu dokumentowania informacji o czynnikach zagrożeń w środowisku pracy i związanym z nimi ryzyku zawodowym.

82. OCENA bezpieczeństwa i stanu zdrowia pracowników oraz środowiska naturalnego w losowo wybranych przedsiębiorstwach sektora publicznego : badanie ankietowe / R. Broszkiewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-1999.

Metodą ankietową zbadano stan bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia pracowników i środowiska naturalnego w państwowych zakładach produkcyjnych. Stwierdzono,

że większość zakładów przekracza normy zanieczyszczenia atmosfery, przy czym bardzo liczne pracują bez odpowiedniego zezwolenia na emisję zanieczyszczeń. Wartości NDS i NDN są powszechnie przekraczane. Koszty ochrony zdrowia i środowiska są pomijalnie małą częścią kosztów zakładu, podobnie kary za przekraczanie dozwolonych norm. Porównanie wyników badań wykazuje, że różnice międzysektorowe są niewielkie. Z przeprowadzonej ankiety i porównania jej wyników z wcześniejszymi badaniami przedsiębiorstw prywatnych wynika m.in., że: opłaty za emisję do atmosfery są ok. dwukrotnie wyższe w zakładach państwowych, zakłady państwowe odprowadzają wyraźnie więcej ścieków przemysłowych - mają także znacznie bardziej rozwinięty system oczyszczania ścieków, wszystkie zakłady stwierdzają, że największym problemem jest dla nich zagadnienie hałasu i jego eliminacji, większość zakładów obu sektorów przekracza wartość NDS i NDN, większość zakładów obu sektorów wypłaca dodatki za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia (większość zakładów akceptuje ten system z wyjątkiem dużych zakładów, które są mu przeciwne), większość zakładów obu sektorów stwierdza, że polskie przepisy prawne dotyczące ochrony zdrowia pracowników i środowiska naturalnego są właściwe. Z danych ogólnej natury w badanej próbie polskich przedsiębiorstw stwierdzono, że średnie zatrudnienie w małych i średnich zakładach obu sektorów jest bardzo zbliżone, natomiast dla zakładów dużych jest ono dwukrotnie większe w sektorze państwowym.

83. OCENA możliwości zastosowań sztucznych sieci neuronowych w zakresie bezpieczeństwa pracy i numeryczne zbadanie wybranego modelu sieci neuronowej przydatnego do analizy bezpieczeństwa na stanowiskach pracy / R. Kosiński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Celem pracy było zaprojektowanie modelu sieci neuronowej o wybranej strukturze przestrzennej i opracowanie oprogramowania numerycznego, a następnie weryfikacja opracowanego modelu. W pracy przedstawiono projekt układu dwóch komórkowych sieci neuronowych przystosowanych do analizy bezpieczeństwa na zautomatyzowanym stanowisku pracy. Do szczegółowej analizy wybrano stanowisko pracy z robotem przemysłowym. W zaprojektowanym układzie sieci użytkownik może ustalać wymiary oraz kształt pola bezpieczeństwa i pola pracy robota, co powoduje, że układ sieci może być stosowany w różnych procesach technologicznych realizowanych w rozmaitych zautomatyzowanych stanowiskach pracy. Założono, że sieci neuronowe są zdolne do rozpoznawania obrazów obiektów naruszających pole bezpieczeństwa o dowolnych kształtach. Stwierdzono, że komórkowa sieć neuronowa właściwie klasyfikuje obrazy obiektów naruszających pole bezpieczeństwa, niezależnie od ich wielkości, kształtu i stopnia komplikacji. W pracy wykazano przydatność sztucznych sieci neuronowych jako głównych elementów kontrolnych w systemach bezpieczeństwa na stanowiskach pracy, a także celowość podjęcia dalszych prac nad wykorzystaniem sztucznych sieci neuronowych w dziedzinie bhp.

84. OPRACOWANIE kart charakterystyk zagrożeń i oceny ryzyka w wybranych zawodach dla potrzeb ukierunkowania doboru do zawodu oraz

profilaktyki zagrożeń / J. Bugajska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2001.

Celem zadania było opracowanie kart charakterystyki zagrożeń zawodowych występujących w 50 wybranych zawodach na potrzeby ukierunkowania doboru do zawodu oraz profilaktyki zdrowotnej. Karty charakterystyki zagrożeń zawodowych są również prostym i wartościowym narzędziem do oceny i poprawy warunków pracy. Karty przeznaczone są dla wszystkich zawodowo zajmujących się bezpieczeństwem i ochroną zdrowia człowieka w środowisku pracy: lekarzy i pielęgniarek służby medycyny pracy, higienistów przemysłowych, pracowników służb bezpieczeństwa i higieny pracy, inspektorów pracy, przedstawicieli pracowników i innych kompetentnych osób.

85. OPRACOWANIE kwestionariusza do badania klimatu bezpieczeństwa w zakładzie pracy / M. Milczarek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2001.

W 1. etapie pracy dokonano przeglądu literatury w zakresie koncepcji kultury bezpieczeństwa i klimatu bezpieczeństwa. Przedstawiono najczęściej przyjmowane definicje kultury i klimatu bezpieczeństwa oraz wzajemne relacje obu koncepcji. Przyjęto założenie, że klimat bezpieczeństwa, czyli specyficzna atmosfera panująca w zakładzie pracy, jest przejawem kultury bezpieczeństwa danego przedsiębiorstwa. W 2. etapie pracy przeprowadzono procedurę walidacyjną przygotowanego narzędzia. Poszczególne stwierdzenia kwestionariusza klimatu bezpieczeństwa poddano ocenie kompetentnych sędziów. Następnie przeprowadzono badania pilotowe w dwóch przedsiębiorstwach. W wyniku analizy uzyskanych rezultatów wykazano, iż opracowane narzędzie jest rzetelne i trafne, stwierdzono jednak konieczność dokonania modyfikacji w odniesieniu do kilku pozycji. Do badań w 3. etapie przygotowano kwestionariusz zawierający 56 stwierdzeń. Celem 3. etapu pracy była dalsza weryfikacja psychometrycznych właściwości kwestionariusza oraz przeprowadzenie badań właściwych klimatu bezpieczeństwa w wybranych przedsiębiorstwach.

86. OPRACOWANIE metodyki wdrażania norm międzynarodowych i europejskich do norm krajowych w dziedzinie bezpieczeństwa pracy i ergonomii / M. Świdorska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Pracownia Normalizacji, 1995-1999.

Celem pracy było przetestowanie opracowanej informatycznej bazy danych o normach polskich, europejskich i międzynarodowych, jej modyfikacja oraz zaktualizowanie zawartych w niej danych. Baza zawiera informacje, które są umieszczone w normach, oraz informacje dodatkowe nawiązujące do obowiązujących przepisów prawnych. Ważnym elementem bazy są informacje o projektach norm, co umożliwia zaznajomienie się z tematyką prac normalizacyjnych prowadzonych zarówno w kraju jak i na świecie. Komputerowa baza danych o normach międzynarodowych, europejskich i krajowych z dziedziny bezpieczeństwa pracy i ergonomii zostanie wykorzy-

stana do uaktualniania i modyfikacji bazy dostępnej na nośniku CD-ROM oraz udostępnianej w sieci INTERNET na stronach www CIOP.

87. OPRACOWANIE modelu analizy kosztów - korzyści dla potrzeb zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwie / J. Rzepecki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1999-2001.

Celem zadania badawczego było opracowanie modelu analizy kosztów - korzyści, wspomagającego podejmowanie decyzji dotyczących różnych opcji nakładów inwestycyjnych na poprawę warunków pracy. Przy podejmowaniu odpowiednich decyzji inwestycyjnych powinna być rozpatrywana relacja oczekiwanych korzyści ekonomicznych do kosztów danej inwestycji oraz okres ich zwrotu. W pracy scharakteryzowano składniki kosztów bezpieczeństwa i higieny pracy związane zarówno z nieodpowiednimi warunkami środowiska pracy, jak i z prewencją. Przedstawiono także korzyści wynikające z działań prewencyjnych. Na podstawie analizy zarówno poszczególnych składników kosztów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz korzyści z działań prewencyjnych, jak i wybranych zagranicznych modeli analizy kosztów - korzyści sformułowano podstawowe założenia modelu.

88. OPRACOWANIE nowej wersji Tezaurusu w zakresie bezpieczeństwa pracy, ergonomii i inżynierii środowiska pracy jako niezbędnego narzędzia dla stworzenia zintegrowanego systemu informacji naukowo-technicznej / A. Popielawska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Ośrodek Informacji Naukowej i Promocji, 1998-1999.

Zadanie badawcze obejmowało opracowanie zaktualizowanej wersji Tezaurusu „Bezpieczeństwo pracy i ergonomia”. Prace wykonano na podstawie tłumaczenia i adaptacji najnowszej wersji Tezaurusu CIS oraz doboru wyrażeń z literatury z zakresu bezpieczeństwa pracy i związanych z nim dziedzin, znajdującej się w Bibliotece Centralnego Instytutu Ochrony Pracy. Obecna wersja Tezaurusu zawiera 7549 wyrażeń i jest dostępna w postaci wydruku bazy komputerowej w programie THES, umożliwiającej m.in. przeglądanie Tezaurusu. Wyrażenia z opracowanego Tezaurusu umieszczono także w karcotece TEZAURUS w komputerowym systemie bibliotecznym ALEPH CIOP. Służą one do charakterystyki rzeczowej i wyszukiwania informacji w bazach danych systemu.

89. OPRACOWANIE procedur i stanowisk do kontroli metrologicznej wybranych przyrządów stosowanych do pomiaru parametrów środowiska pracy / G. Szlagowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Sekcja Wzorcowania Urządzeń Pomiarowych, 1998-2000.

Ochrona człowieka w środowisku pracy jest uregulowana odpowiednimi przepisami prawnymi krajowymi i międzynarodowymi. Z przepisów tych wynika potrzeba

monitorowania parametrów środowiska pracy przez prowadzenie pomiarów ich wartości bezpośrednio na stanowiskach pracy lub w warunkach laboratoryjnych. Na jakość tych pomiarów decydujący wpływ ma zastosowanie przyrządów pomiarowych objętych odpowiednim nadzorem metrologicznym. W wyniku pracy badawczej zapewnione będzie odniesienie wyników badań wykonywanych opracowanymi przyrządami do wzorców państwowych, a zatem zapewnione będzie pełniejsze dostosowanie państwowego systemu badań i certyfikacji do wymagań europejskich, zgodnie z postanowieniami odpowiednich dyrektyw.

90. OPRACOWANIE systemu informatycznego, dostępnego w krajowej i międzynarodowej sieci komputerowej integrującego bazy danych źródłowych i dokumentów normatywnych z zakresu ochrony człowieka w środowisku pracy dla potrzeb projektowania i oceny maszyn, stanowisk pracy i środków ochrony pracowników / A. Biernacki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Pracownia Informatyki, 1995-1999.

Celem zadania była integracja baz danych stworzonych w CIOP. W wyniku realizacji projektu powstał system komputerowy pracujący w sieci, umożliwiający dostęp użytkownikom sieci lokalnej (LAN) do baz danych objętych integracją, jak również użytkownikom krajowym i zagranicznym dysponującym dostępem do sieci Internet (WAN). Przeanalizowano bazy danych użytkowane w CIOP, wraz z rozpoznaniem metod ich integracji na podstawie technologii klient-serwer. Stworzono system automatycznego rozbioru dokumentów według wskazanych przez ekspertów pól w poszczególnych bazach. Dzięki takiemu podejściu uzyskano szybką, wydajną i niezawodną metodę wyszukiwania danych we wszystkich bazach danych. Zaprojektowano metody gromadzenia i przetwarzania różnorodnych baz danych, a także sposoby dostępu do danych dla poszczególnych grup użytkowników. W wyniku prac powstał komputerowy system integracji baz danych zawierających informacje z różnych dziedzin. Po przetworzeniu tych danych przez system SJNDBAD możliwe jest przeszukiwanie jego zasobów na dwóch poziomach. Istnieje możliwość dodawania do systemu kolejnych baz, jak też rozbudowanie istniejących zasobów.

91. OPRACOWANIE wymagań i zasad stosowania odległościowych urządzeń ochronnych / T. Porębski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-2000.

Celem zadania było ujednoczenie krajowych wymagań i zasad stosowania odległościowych urządzeń ochronnych z wymaganiami norm europejskich, zharmonizowanych z dyrektywą maszynową 98/37/EC, która jest wdrażana do prawodawstwa polskiego. Dokonano analizy wymagań i terminologii ujętych w projekcie normy europejskiej EN 999, z uwzględnieniem komentarzy do tego projektu, oraz w normach krajowych dotyczących określania odległości usytuowania urządzeń ochronnych zapewniających bezpieczeństwo. Stwierdzono, że w Polsce brak jest wyma-

gań szczegółowych dotyczących mat i elementów bezpieczeństwa reagujących na nacisk.

92. OPRACOWANIE wytycznych do kart charakterystyk zagrożeń na stanowisku pracy dla wybranych zawodów dla potrzeb ukierunkowania doboru do zawodu oraz profilaktyki zagrożeń / J. Bugajska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Celem pracy było ustalenie wytycznych do opracowania charakterystyk zagrożeń na stanowiskach pracy dla wybranych zawodów, które będą wykorzystywane do ukierunkowania doboru do zawodu oraz w profilaktyce zagrożeń. Karty charakterystyk zagrożeń będą stanowiły bazę informacyjną na temat zagrożenia czynnikami występującymi w danym zawodzie, co umożliwi identyfikację zagrożeń związanych z procesem pracy i środowiskiem w jakim jest ona wykonywana, a w konsekwencji ocenę ryzyka oraz podejmowanie właściwych działań profilaktycznych. Obowiązkiem pracodawcy zgodnie z kodeksem pracy i dyrektywami Unii Europejskiej jest zapewnienie pracownikom bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, w tym podjęcie wszelkich niezbędnych działań w celu ograniczenia lub wyeliminowania zagrożenia na stanowisku pracy. Bardzo istotnym elementem umożliwiającym wypełnienie tego obowiązku jest wiedza na temat zagrożenia czynnikami występującymi na stanowiskach pracy w danych zawodach. Karty charakterystyk zagrożeń zostaną opracowane zgodnie z zaleceniami Komitetu Międzynarodowego Projektu „Opracowanie międzynarodowych charakterystyk zagrożeń dla wybranych zawodów”, realizowanego pod patronatem ILO i we współpracy z ośrodkami CIS. W ramach pracy sformułowano ogólne i szczegółowe wytyczne do opracowania kart charakterystyk zagrożeń dotyczące: nazwy zawodu i jego synonimów, opisu czynności roboczych i narzędzi pracy oraz szczegółowych danych na temat ryzyka związanego z występowaniem na stanowisku pracy zagrożenia czynnikami: mechanicznymi, fizycznymi, chemicznymi i biologicznymi. Dokonano również wyboru źródeł pozyskiwania informacji oraz przedstawiono przykłady kart opracowanych przez Izrael oraz Wlk. Brytanię.

93. OPRACOWANIE zasad i metod określania poziomu nienaruszalności bezpieczeństwa dla programowalnych systemów sterowania maszyn / M. Dźwiarek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1999-2001.

Celem zadania badawczego było opracowanie zasad i metod walidacji poziomu nienaruszalności bezpieczeństwa (SIL) programowalnych systemów sterowania maszyn. Obejmuje to zarówno właściwości urządzenia, jak i zarządzanie projektem odpowiednio do wymaganego poziomu nienaruszalności bezpieczeństwa. Ścisłe sprecyzowane zasady oceny sterowników programowalnych są narzędziem niezbędnym zarówno dla projektantów maszyn, urządzeń ochronnych i stanowisk pracy, jak i dla jednostek notyfikowanych.

94. PRZEDSIĘWZIĘCIA w zakresie wielkich awarii przemysłowych : zapobieganie awariom i ograniczanie ich skutków / J. Michalik. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1999.

Przedstawiono opis nowego polsko-niemieckiego projektu badawczego oraz raport o wynikach dotychczasowej realizacji współpracy polsko-niemieckiej (w języku angielskim) przygotowany w ramach polsko-niemieckiej sieci naukowej INCREASE. Dane PIP, PIOŚ oraz PSP dotyczące identyfikacji zakładów i instalacji w Polsce, stwarzających wielkie i lokalne zagrożenia przemysłowymi awariami chemicznymi, poddano szczegółowej analizie i weryfikacji. Dane PIP, PIOŚ i PSP zostały przygotowane przez te instytucje z zastosowaniem odmiennych kryteriów kwalifikacyjnych, znacznie odbiegających od ustalonych w Dyrektywie Seveso II. W wyniku dokonanej analizy uznano, że liczbę zakładów stwarzających wielkie zagrożenia, zidentyfikowanych przez PIOŚ należy ocenić na 24-30 obiektów, a nie na 60 oraz na 76-91 obiektów, a nie na 276 (jak ocenia PSP). Dokonano syntetycznej oceny zweryfikowanych danych. Ustalono, że liczba dotychczas zidentyfikowanych zakładów o wielkim zagrożeniu awariami wynosi 80-100. Uwzględniając pełne kryteria i zasady kwalifikacyjne ustalone w Dyrektywie Seveso II, liczbę zakładów stwarzających wielkie zagrożenia awariami chemicznymi oszacowano na ok. 150; liczbę instalacji, niebezpiecznych - na około 200. Ogólna liczbę obiektów stwarzających lokalne zagrożenia awariami w Polsce ocenia się na 1500-2000.

95. ROLA czynników organizacyjnych i kulturowych w profilaktyce niezdolności do pracy związanej z wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi / Z. Pałowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 2000.

W celu zidentyfikowania czynników organizacyjnych i kulturowych, wpływających na powstawanie niezdolności do pracy, przeanalizowano różne podejścia do badania kultury bezpieczeństwa w krajach zachodnich i w Polsce, wymagania prawa odnoszące się do organizacji działań w zakresie bhp oraz wymagania stawiane systemem zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy określone w normie PN-N-18001 *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wymagania*. Opracowano metodykę diagnozowania czynników organizacyjnych i kulturowych mających wpływ na powstawanie niezdolności do pracy, w której wykorzystywane są listy pytań kontrolnych do oceny: czynników organizacyjnych i kulturowych związanych z zarządzaniem bezpieczeństwem i higieną pracy, postaw i przekonań pracowników. Opracowana metodyka została zweryfikowana podczas badań przeprowadzonych w wybranej grupie przedsiębiorstw. Badania te potwierdziły istnienie zależności między oceną zidentyfikowanych czynników organizacyjnych i kulturowych w przedsiębiorstwach a wskaźnikami wypadków.

96. SYSTEM informacji naukowo-technicznej w zakresie bezpieczeństwa pracy i ergonomii / E. Kozyra. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Ośrodek Informacji Naukowej i Promocji, 1995-1999.

W ramach zadania prowadzono prace nad tworzeniem komputerowej bazy specjalistycznego piśmiennictwa z dziedziny pracy i ergonomii: rozszerzono bazę danych w systemie ALEPH-CIOP o opisy około 8 tys. dokumentów; wprowadzono opisy 900 nowych wydawnictw zakupionych przez bibliotekę; przeniesiono 6.250 opisów wydawnictw zwartych (książki i materiały informacyjne) z kart katalogowych do systemu w procesie retrokonwersji; uzupełniono bazę Artykuły z czasopism o 700 dokumentów; w bazie Zbiory komputerowe umieszczono 58 opisów programów komputerowych i baz danych na nośnikach elektronicznych; przeprowadzono prace zmierzające do usprawnienia działania systemu i podwyższenia efektywności wyszukiwania informacji. Wykonano dodatkowe prace niezbędne do prawidłowego działania systemu informacji.

97. TERMINOLOGICZNA baza danych definicji z dziedziny bezpieczeństwa pracy i ergonomii (zbiór na podstawie encyklopedii ILO, tekstów dyrektyw UE; najnowszych projektów PN/EN i aktów prawnych) / H. Dryzek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Ośrodek Informacji Naukowej i Dokumentacji, 2001.

Normalizacja terminologiczna jest jednym z podstawowych zadań przy gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu informacji, szczególnie ważnym w przypadku dziedziny interdyscyplinarnej, jaką jest bezpieczeństwo i higiena pracy. Szczególnie cennym źródłem informacji terminologicznej są definicje podstawowych w danej dziedzinie pojęć, zwłaszcza przyjęte w oficjalnych dokumentach pochodzących z instytucji, organizacji i towarzystw naukowych, krajowych, zagranicznych lub międzynarodowych oraz sformułowane przez grupy ekspertów, np. w procesie opracowywania norm. Definicje są na ogół rozproszone i trudno dostępne z uwagi na wielorakość źródeł informacji. Celem projektu było podjęcie prac nad tworzeniem zbioru definicji podstawowych pojęć z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy. W ramach pracy dokonano ekscerpcji 367 definicji z 33 różnych dokumentów źródłowych. Do identyfikacji definicji wykorzystano też zasoby Internetu oraz elektroniczną wersję Encyklopedii ILO, z której definicje były wyszukiwane metodą eksperymentalnego wyszukiwania pełnotekstowego. Użytkownikom bazy stworzono możliwość przesyłania drogą elektroniczną propozycji jej uzupełnienia nowymi lub aktualnymi definicjami pochodzącymi z dokumentów źródłowych.

98. ZASADY integracji systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwie z systemem zarządzania przez jakość

(TQM) / D. Podgórski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-2000.

Celem pracy było przeprowadzenie rozpoznania i analizy podstawowych elementów koncepcji zarządzania przez jakość (TQM) oraz zasad reorganizacji procesów zarządzania w przedsiębiorstwach, na podstawie dostępnej literatury krajowej i zagranicznej. Analiza ta była ukierunkowana na zidentyfikowanie aspektów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w koncepcji TQM, a także na określenie możliwości modelowania i oceny procesów przedsiębiorstwa dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. W wyniku przeprowadzonej analizy przedstawiono: ewolucję systemowych koncepcji zarządzania jakością, zestawienie podstawowych elementów koncepcji TQM oraz rozwój tej koncepcji w Polsce; informację o normalizacji systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w skali międzynarodowej oraz w Polsce; omówienie aspektów bezpieczeństwa i higieny pracy według kryteriów państwowych nagród jakości oraz interpretację 14 tez Deminga w odniesieniu do zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy; propozycję zestawu kryteriów do oceny stopnia uwzględnienia aspektów bezpieczeństwa i higieny pracy w przedsiębiorstwach wdrażających TQM; krótkie omówienie zasad reorganizacji i modelowania procesów w przedsiębiorstwie ze szczególnym uwzględnieniem możliwości zastosowania wspomaganie komputerowego w postaci oprogramowania ARIS Toolset.

99. ZASADY zintegrowanego zarządzania bezpieczeństwem i środowiskiem w przedsiębiorstwach stosujących szczególnie niebezpieczne technologie / Z. Pawłowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1999.

Podstawowym celem pracy było opracowanie wytycznych zintegrowanego zarządzania środowiskowego oraz bezpieczeństwem i higieną pracy, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb przedsiębiorstw stosujących technologie szczególnie niebezpieczne. Wytyczne te powinny odnosić się również do zasad prowadzenia audytów w zintegrowanym systemie zarządzania. Przeprowadzono przegląd podstawowych uregulowań prawnych, obowiązujących w zakresie zarządzania bezpieczeństwem i środowiskiem w Polsce oraz przeanalizowano ich wpływ na funkcjonujące w przedsiębiorstwach systemy zarządzania. Przedstawiono potencjalne zagrożenia awariami w przemyśle polskim. Dokonano przeglądu wybranych wymagań i wytycznych odnoszących się do systemów zarządzania środowiskowego, systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy oraz zintegrowanych systemów zarządzania środowiskowego i bezpieczeństwem i higieną pracy. Opracowano wytyczne integracji systemu zarządzania środowiskowego zgodnego z wymaganiami normy ISO 14001 oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy zgodnego z normą prPN-N-18001, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień odnoszących się do przedsiębiorstw stosujących technologie szczególnie niebezpieczne. Przedstawiono również ogólne zasady prowadzenia audytów w zintegrowanym systemie zarządzania oraz przykłady narzędzi wspierających prowadzenie audytów w przedsiębiorstwach stosujących technologie szczególnie niebezpieczne.

Zob. też poz. 13, 65.

3. Szkolenie w zakresie bhp

100. OPRACOWANIE i weryfikacja programu i pomocy metodycznych do kształcenia podyplomowego w zakresie ergonomii i bezpieczeństwa pracy dla projektantów maszyn, urządzeń i procesów pracy / J. Słowikowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Celem zadania było opracowanie i weryfikacja programu oraz środków metodycznych do kształcenia podyplomowego w zakresie ergonomii i bezpieczeństwa pracy dla projektantów maszyn, urządzeń i procesów pracy. Wstępną część pracy stanowi opracowanie koncepcji kształcenia oraz założeń programowych i metodycznych do jego realizacji, zakończone wstępnym planem nauczania. Na podstawie powyższego materiału przygotowano zalecenia dla autorów pakietów edukacyjnych, następnie przeprowadzono warsztaty autorskie, w wyniku których opracowano skorygowana wersję programu kształcenia.

101. OPRACOWANIE materiałów dydaktycznych w dziedzinie bezpieczeństwa i ergonomii dla podstawowych profili kształcenia na poziomie akademickim / D. Koradecka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-2001.

W ramach realizacji pracy dokonano analizy stanu kształcenia w dziedzinie bezpieczeństwa pracy i ergonomii na uczelniach wyższych w Polsce. Stan ten jest niezadowolający w aspekcie przygotowania kadr do wdrożenia w Polsce wymagań zarówno dyrektyw WE, jak i uregulowań krajowych (kodeks pracy art. 237 zobowiązuje Ministra Edukacji do ustalenia minimum programowego nauczania w tej dziedzinie). Wiedza z zakresu bezpieczeństwa, higieny pracy i ergonomii nie była dotychczas, mimo wymogów prawa, uwzględniona w standardach programowych większości polskich szkół wyższych, między innymi ze względu na brak odpowiednich materiałów. By zmienić ten stan przyjęto koncepcję opracowania materiałów dydaktycznych - pakietu edukacyjnego „Nauka o pracy - bezpieczeństwo, higiena, ergonomia”. Zawarto w nim najnowsze osiągnięcia nauk technicznych, biologicznych i społecznych w relacji do standardów europejskich z zakresu kształtowania warunków pracy.

102. OPRACOWANIE materiałów szkoleniowych i pomocy audiowizualnych dla potrzeb edukacji specjalistycznej w dziedzinie bezpieczeństwa pracy i ergonomii / B. Kędzia. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-2000.

Podstawowym celem zadania było „przybliżenie realnego środowiska pracy” uczestnikom kursów, pokazanie prawidłowo zorganizowanego środowiska i stanowi-

ska pracy, rozwiązań praktycznych służących bezpiecznym i nieszkodliwym warunkom pracy, a także pokazanie sytuacji, jakie nie powinny zaistnieć ze względu na przepisy i zasady bhp. Istotną pomoc w realizacji zadania wykazały zakłady pracy skupione w Forum Liderów Bezpiecznej Pracy, które umożliwiły dokonanie nagrań wideo w swoich środowiskach pracy. W wyniku tej współpracy powstała wideozbiórka, zawierająca ponad 7,5 godzin relacji z różnorodnych środowisk pracy, pozwalających na tworzenie zarówno filmowych, jak i multimedialnych pomocy edukacyjnych.

103. OPRACOWANIE programów i materiałów szkoleniowych dla służb technicznych i laboratoryjnych dokonujących pomiarów czynników uciążliwych i szkodliwych w środowisku pracy / K. Kwarecki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2000.

Na krajowym rynku występuje brak programów i materiałów edukacyjnych służących służbom technicznym i laboratoryjnym (higienisci przemysłowi) oceniającym występowanie czynników uciążliwych i szkodliwych w środowisku pracy i zagrożenie tymi czynnikami. Celem zadania było opracowanie programów i materiałów edukacyjnych, umożliwiających stosowanie procedur pomiarowych zgodnie z aktualnym stanem wiedzy. Podczas realizacji zadania opracowano materiały dydaktyczne przeznaczone do szkoleń higienistów przemysłowych. Przygotowany materiał edukacyjny składa się z siedmiu części tematycznych, których autorami są specjaliści z wybranych dziedzin: Zgodnie z zaleceniami Światowej Organizacji Zdrowia i agendy UE, w programach edukacji higienistów przemysłowych, a także służb technicznych i laboratoryjnych dokonujących pomiarów, należy szerzej uwzględniać takie problemy, jak: elementy fizjologii człowieka, ergonomia, epidemiologia czy wpływ warunków pracy na zdrowie. Mając to na uwadze, w materiale edukacyjnym uwzględniono omówienie anatomii i fizjologii narządów zmysłów, ze szczególnym uwzględnieniem ich roli w środowisku pracy.

104. OPRACOWANIE systemu certyfikacji programów, materiałów edukacyjnych; jednostek szkoleniowych oraz personelu w obszarze kształcenia ustawicznego z zakresu bezpieczeństwa pracy i ergonomii / K. Świder. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Centrum Edukacyjne, 1998-1999.

Podstawowym celem zadania było opracowanie ostatecznej wersji dokumentacji systemu jakości, zgodnie z kryteriami określonymi w normie PN-EN 45013, będącej podstawą funkcjonowania Ośrodka Certyfikacji Kompetencji Personelu CIOP. Na dokumentację składają się: księga jakości, zbiór procedur, kryteria. Księga jakości zawiera informacje mówiące o tym, w jaki sposób Ośrodek Certyfikacji Kompetencji Personelu spełnia kryteria określone w normie PN-EN 45013. Zbiór procedur zawiera udokumentowane procedury wykazujące, w jaki sposób Ośrodek spełnia kryteria określone w normie PN-EN 45013. Każda procedura zawiera opis sposobu postępo-

wania, ustala odpowiedzialnych za nadzór i stosowanie procedury oraz określa, jaka dokumentacja jest związana z jej stosowaniem. W kryteriach określono wymagania, jakie powinna spełniać osoba ubiegająca się o certyfikat, aby dawać pewność wszystkim zainteresowanym stronom, że posiada odpowiednie kompetencje do wykonywania wyszczególnionych zadań.

105. OPRACOWANIE zasad oraz metod popularyzacji zagadnień bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w środowisku pracy / A. Brzozowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Ośrodek Informacji Naukowej i Promocji, 1998-1999.

Projekt strategii powstał na podstawie literatury przedmiotu, analizy doświadczeń państw unijnych oraz analizy wyników badań własnych na temat stosowanych w polskich przedsiębiorstwach metod popularyzacji problematyki bezpieczeństwa pracy. Przeprowadzono badania w 261 przedsiębiorstwach oraz dokonano analizy stosowanych metod upowszechniania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Uzyskane informacje dotyczyły wykorzystywania różnych form i środków popularyzacji zagadnień bezpieczeństwa, w tym m.in. prasy specjalistycznej, książek, broszur, ulotek, plakatów, znaków graficznych, hasel, ilustrowanych instrukcji stanowiskowych, gazetek ściennych, gazet zakładowych, filmów, slajdów i innych. Opracowano projekt strategii promocji problematyki bezpieczeństwa pracy. Zasady oraz metody działań składających się na tę strategię dotyczą dwóch poziomów działania: ogólnokrajowego i lokalnego.

106. OPRACOWANIE zestawu materiałów wspomagających kształtowanie właściwych warunków pracy w małych firmach prywatnych / M. Derlicka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1996-1998.

Mając na uwadze stan świadomości pracodawców w małych przedsiębiorstwach w Polsce oraz brak na rynku łatwo dostępnych materiałów samokształceniowych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy odnoszących się do poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej przyjęto za właściwe propagowane przez Unię Europejską branżowe listy kontrolne. Opierając się na opracowaniach GUS i wynikach kontroli PIP wytypowano dziewięć branż o wysokim poziomie zagrożeń zawodowych w małych zakładach. Są to: budownictwo, przetwórstwo owoców i warzyw, przetwórstwo mięsne, piekarnictwo, przemysł odzieżowy, obsługa i naprawy pojazdów mechanicznych, transport, handel detaliczny, działalność gastronomiczna. Opracowano branżowe listy kontrolne. Zmodyfikowane listy kontrolne były weryfikowane w zakładzie pracy danej branży z udziałem pracodawcy. Sugerowane przez pracodawców w czasie weryfikacji zmiany zostały uwzględnione. Pracodawcy ocenili listy jako potrzebne i pomocne. Uznali, że praca z listą może wpłynąć na poprawę warunków pracy w ich firmie i deklarowali chęć korzystania z takiej listy w celu oceny stanu bezpieczeństwa w zakładzie.

4. Warunki pracy w różnych środowiskach

107. BADANIA w zakresie bezpieczeństwa pracy w spawalnictwie / J. Matusiak, W. Lewandowski, W. Kumięga, K. Stefaniszyn. - Gliwice: Instytut Spawalnictwa, 1998.

W ramach pracy zrealizowano dwa zadania: 1) Badanie pól elektromagnetycznych wytwarzanych przez urządzenia spawalnicze w środowisku pracy; 2) Badanie stężenia ozonu na stanowiskach spawania i cięcia metali. Celem pierwszego zadania było przeprowadzenie pomiarów natężenia pola elektromagnetycznego wytwarzanego przez urządzenia spawalnicze w warunkach rzeczywistych, tzn. na stanowiskach pracy. W ramach drugiego zadania wykonane zostało studium literaturowe dotyczące działania ozonu na organizm człowieka oraz w zakresie nowoczesnych metod badawczych. Opracowano metodykę badawczą oraz wykonano pomiary stężenia ozonu przy wybranych metodach spawania i cięcia metali.

108. OKREŚLENIE bezpiecznych sposobów pracy maszyn szczególnie niebezpiecznych wspomaganie przez odpowiednio oprogramowane systemy komputerowe / S. Kowalewski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1997-1999.

Podstawowym warunkiem właściwego zarządzania bezpieczeństwem na stanowiskach pracy związanych z maszynami produkcyjnymi, wyrażonym w dyrektywie europejskiej, tzw. dyrektywie maszynowej 98/37/UE, oraz podstawowej normie dotyczącej bezpieczeństwa maszyn EN 292 jest stosowanie sposobów bezpiecznej pracy. Celem zadania było określenie sposobów bezpiecznej pracy dla wybranych rodzajów maszyn produkcyjnych oraz zbudowanie narzędzi informatycznych wspomagających ich wyznaczenie i dobór. W trakcie trwania projektu zbudowano pakiet trzech programów komputerowych pod wspólną nazwą roboczą - SBP (sposoby bezpiecznej pracy), dotyczące obsługi: pras mechanicznych, hydraulicznych i śrubowych, pilarek tarczowych i strugarek wyrówniarek, przenośników taśmowych. Programy te zostały przetestowane w warunkach produkcyjnych, które wykazały ich przydatność praktyczną.

109. OPRACOWANIE kryteriów oceny zakładów pracy chronionej pod względem bezpieczeństwa i higieny pracy / Z. Pawłowska, B. Kurkus-Rozowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Podstawowym celem pracy było opracowanie kryteriów oceny zakładów pracy chronionej pod względem bezpieczeństwa i higieny pracy, uwzględniających wymagania techniczne, organizacyjne, a także dotyczące rehabilitacji medycznej i społecznej, stawiane tym zakładom ze względu na konieczność zapewnienia pracującym

w nich osobom niepełnosprawnym bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Przeprowadzono analizę krajowych wymagań technicznych i organizacyjnych z zakresu bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej i porównano je z podobnymi wymaganiami w krajach Unii Europejskiej. Opracowano rozwiązania, których stosowanie może przyczynić się do zapewnienia bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach pracy chronionej w sposób zgodny z wymaganiami obowiązujących przepisów oraz oceny zakładów pracy chronionej w tym aspekcie. Przedstawiono ogólne zasady organizacji opieki i rehabilitacji medycznej osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, zwracając w szczególności uwagę na znaczenie współdziałania kierownictwa zakładu ze służbą bezpieczeństwa i higieny pracy oraz personelem medycznym, konieczność uwzględniania działalności rehabilitacyjnej w planach rozwojowych zakładu, a także konieczność kontroli realizacji zaleceń oraz dostosowania form świadczeń medycznych i usług rehabilitacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych, proporcjonalnie do rodzajów ich niepełnosprawności. Zaproponowano modele organizacji opieki medycznej i rehabilitacji w zakładach pracy chronionej zatrudniających osoby należące do różnych grup niepełnosprawności. W celu ułatwienia sprawdzenia organizacji opieki zdrowotnej opracowano „Listę kontrolną organizacji systemu opieki zdrowotnej i rehabilitacji w zakładzie pracy chronionej”. Przeprowadzono również analizę ogólnych zasad oceny ryzyka zawodowego i sformułowano zalecenia dotyczące oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy obsługiwanych przez osoby niepełnosprawne.

110. OPRACOWANIE metodyki i stanowisk do badania elementów związanych z bezpieczeństwem w systemach sterowania maszyn / Z. Brański. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1997-1999.

Głównym celem zadania było opracowanie metodyki i zbudowanie stanowisk do badania elementów systemów sterowania związanych z bezpieczeństwem maszyn (ESSZB), elektromechanicznych i elektronicznych, pod kątem spełniania wymagań dotyczących realizowanych przez nie funkcji i kategorii bezpieczeństwa wg wymagań norm europejskich.

111. OPRACOWANIE metodyki i stanowisk do badania stopnia ochrony obudów urządzeń elektrycznych przed dostępem ciał obcych oraz wytrzymałości na udary mechaniczne / A. Dąbrowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1995-1998.

Omówiono urządzenia stosowane do badania stopni ochrony zapewnianych przez obudowy urządzeń elektrycznych przed dostępem ciał obcych oraz dokonano przeglądu i oceny metod badania wytrzymałości obudów na uderzenia mechaniczne, stanowiącej jedną z cech z grupy narażeń środowiskowych według założeń zawartych w normie PN-92/E-04600 oraz opracowano projekty metodyki ich badania. Zbudowane stanowiska znajdą zastosowanie przede wszystkim do badań certyfikacyjnych

urządzeń elektrycznych, głównie osprzętu elektrycznego maszyn i urządzeń ochrony zbiorowej tych maszyn.

112. OPRACOWANIE modelu sygnalizatora dźwiękowego dla niebezpiecznych stanowisk pracy / E. Kotarbińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1996-1998.

W wyniku realizacji zadania badawczego opracowano model sygnalizatora dźwiękowego bezpieczeństwa oraz stanowisko do badań percepcji sygnałów dźwiękowych bezpieczeństwa. Prace obejmowały badania sygnalizatora w warunkach laboratoryjnych z wykorzystaniem materiału dźwiękowego przygotowanego w etapie pierwszym. Jednocześnie dokonano konstrukcji adaptacyjnego sygnalizatora bezpieczeństwa, opracowano szczegółowe algorytmy jego działania oraz oprogramowanie realizujące te algorytmy. Algorytmy i oprogramowanie obejmowały procedury doboru parametrów sygnałów bezpieczeństwa i analizy widmowej sygnału rejestrowanego hałasu. Zasadą działania modelu adaptacyjnego sygnalizatora bezpieczeństwa jest dokonywanie na bieżąco analizy częstotliwościowej zmiennego hałasu tła oraz generacja sygnałów dźwiękowych bezpieczeństwa o parametrach dopasowanych do hałasu tła dla uzyskania najlepszej słyszalności tych sygnałów. W ramach ostatniego etapu, przeprowadzono obszerne badania użytkowe sygnalizatora obejmujące pomiary z użyciem grupy słuchaczy w laboratorium, jak i w warunkach rzeczywistych w fabryce kineskopów Thomson Polkolor w Piasecznie pod Warszawą.

113. OPRACOWANIE modelu sztucznej sieci neuronowej do analizy sytuacji niebezpiecznych na zautomatyzowanym stanowisku pracy / R. Kosiński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-1999.

W trakcie realizacji pierwszego etapu zadania zaprojektowano strukturę systemu bezpieczeństwa dla robota przemysłowego, opracowanego na układzie sztucznych sieci neuronowych współpracujących z układem wizyjnym. W drugim etapie zbadano zdolności rozpoznawania wzorców sytuacji niebezpiecznych na zautomatyzowanym stanowisku pracy w celu opracowania modelu sztucznej sieci neuronowej do analizy sytuacji niebezpiecznych. W końcowym etapie przeprowadzono testy z wykorzystaniem robota przemysłowego.

114. OPRACOWANIE projektów PN-EN określających wymagania dla środków ochrony zbiorowej przed urazami mechanicznymi w przemyśle i rolnictwie / T. Porębski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1995-1998.

Dokonano przeglądu: aktualnych norm międzynarodowych, europejskich i krajowych, dotyczących wymagań odnośnie do odległości zapobiegających zgniecieniu

części ciała człowieka oraz wymagań dotyczących wyłącznika awaryjnego; norm i przepisów dotyczących bezdotykowych urządzeń kontrolnych z zakresu: wymagań konstrukcyjnych, bezpieczeństwa obsługi, kompatybilności elektromagnetycznej, elementów sygnalizacyjnych i dokumentacji towarzyszącej, zachowania w warunkach uszkodzenia oraz funkcji opcjonalnych. Dokonano analizy stanu normalizacji krajowej w zakresie wymagań stawianych osłonom mechanicznym stałym i ruchomym oraz urządzeniom blokującym sprzężonym z osłonami. Ostatni etap zadania obejmował analizę i porównanie wymagań końcowego projektu normy europejskiej EN 1037 z wymaganiami dotyczącymi przypadkowego, niespodziewanego uruchomienia maszyn, zawartymi w przepisach i normach krajowych.

115. OPRACOWANIE projektów PN-EN określających wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia dla obrabiarek do drewna i przenośnych pilarek z piłą łańcuchową / J. Skalski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1995-1998.

Przeprowadzono analizę porównawczą ogólnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia zawartych w normach krajowych PN-D- 60256;1989 i PN-D-56271;1990, a także w rozporządzeniu ministrów pracy i opieki społecznej, przemysłu ciężkiego oraz zdrowia z 1952 r., w sprawie bhp na niektórych obrabiarkach do drewna, z wymaganiami zawartymi w projekcie normy europejskiej prEN 691;1992. W Polsce nie ma normy dotyczącej wymagań bezpieczeństwa dla spalinowych przenośnych pilarek z piłą łańcuchową do drewna. W pracy przedstawiono więc analizę porównawczą wymagań określonych w normach EN 608 z wymaganiami zawartymi w normach polskich dotyczących ogólnych zasad bezpieczeństwa i ergonomii stosowanych przy projektowaniu maszyn. Przeprowadzona analiza porównawcza wykazała, że wymagania zawarte w normie EN 608 nie są sprzeczne z wymaganiami krajowymi i mogą być wprowadzone do norm polskich bez dodatkowych uzupełnień merytorycznych. Dlatego też opracowana wersja robocza projektu PN-EN 608 jest adaptacją treści normy europejskiej, uzupełnioną o odsyłacze krajowe dotyczące norm powołanych.

116. OPRACOWANIE stanowisk do badania czynników niebezpiecznych i szkodliwych powodowanych przez przenośne pilarki z piłą łańcuchową do drewna / P. Jasnos. - Warszawa : Instytut Badawczy Leśnictwa, Samodzielna Pracownia Ergonomii i Techniki Leśnej, 1995-1998.

W krajach Unii Europejskiej przenośne pilarki z piłą łańcuchową są zaliczane do grupy maszyn szczególnie niebezpiecznych. W prawodawstwie polskim pilarki takie zostały zaliczone do grupy wyrobów podlegających obowiązkowi certyfikacji na znak bezpieczeństwa „B”. Podstawowym celem zadania badawczego było opracowanie i zbudowanie stanowisk do badania czynników niebezpiecznych i szkodliwych powodowanych przez przenośne pilarki z piłą łańcuchową do drewna oraz opracowanie i zweryfikowanie procedur badawczych dostosowanych do zbudowanych stanowisk

badawczych, z uwzględnieniem uwarunkowań formalnych i prawnych - głównie normatywnych.

117. OPRACOWANIE stanowisk do badania czynników zagrożeń mechanicznych w obrabiarkach do drewna / M. Dąbrowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1995-1998.

Podstawowym celem zadania było stworzenie możliwości badania w warunkach laboratoryjnych takich niebezpiecznych zjawisk występujących podczas maszynowej obróbki drewna, jak: odrzut przedmiotu obróbki oraz wysuwanie się noży z korpusów narzędzi składanych pod wpływem siły odśrodkowej. W wyniku przeprowadzonej analizy określono porównawcze kryterium oceny odrzutu, czyli zależność między zagrożeniem urazem wskutek uderzenia człowieka odrzuconym przedmiotem obróbki a prędkością i masą przedmiotu oraz masą człowieka. Uzyskane wyniki umożliwiają zaplanowanie przyszłych badań odrzutu, których celem będzie określenie zagrożenia dla życia i zdrowia ludzkiego w funkcji prędkości i głębokości skrawania, a także zależności od stopnia stępienia krawędzi tnącej narzędzia. Zbadanie wpływu tych parametrów umożliwi opracowanie metod bezpiecznej pracy i zmniejszenie poziomu ryzyka, przez stosowanie w praktyce produkcyjnej takich parametrów frezowania, przy których zagrożenie jest najmniejsze.

118. OPRACOWANIE stanowisk do badania urządzeń ochronnych przed zagrożeniami mechanicznymi w obrabiarkach do drewna / J. Skalski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1995-1998.

Celem zadania było opracowanie projektów stanowisk do badania urządzeń ochronnych stosowanych w obrabiarkach do drewna przed zagrożeniami mechanicznymi, a następnie weryfikacja zaproponowanych metod badawczych na uruchomionych stanowiskach. Założenia obejmowały charakterystykę testów badawczych opartych na projektach norm europejskich oraz koncepcje rozwiązań stanowisk badawczych. Opracowano dokumentację konstrukcyjną i zbudowano uniwersalne stanowisko badawcze służące do zadawania sił i dokonywania pomiarów odkształceń badanych obiektów. W wyniku przeprowadzonej weryfikacji: dokonano zmian konstrukcyjnych i uzupełniono wyposażenie na uniwersalnym stanowisku do badania urządzeń ochronnych; opracowano instrukcję obsługi uniwersalnego stanowiska do badania urządzeń ochronnych w obrabiarkach do drewna; opracowano instrukcję obsługi uniwersalnego stanowiska do badania urządzeń ochronnych w obrabiarkach do drewna.

119. OPRACOWANIE zasad i procedur oceny procesów technologicznych pod względem szkodliwości dla zdrowia / Z. Pawłowska. - Warszawa :

Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1998-2001.

Podstawowym celem zadania było ustalenie zasad oceny procesów technologicznych pod względem ich szkodliwości dla zdrowia oraz stworzenie podstaw do budowy bazy danych o szkodliwości tych procesów. Opracowana w zadaniu procedura oceny szkodliwości procesów technologicznych umożliwia ocenę ich szkodliwości zgodnie z tymi zasadami oraz określa sposób postępowania podczas przeprowadzania oceny i dokumentowania oraz jej przebiegu i wyników. Procedurę tę zweryfikowano podczas pilotowych ocen procesów technologicznych. Przeprowadzono ogółem ocenę szkodliwości ponad 60 procesów technologicznych, wytypowanych z udziałem przedstawicieli przedsiębiorstw, należących do różnych rodzajów działalności. Ocenione procesy technologiczne składają się z 238 operacji. Dla tych operacji zidentyfikowano 102 czynniki zagrażające, z których oddziaływaniem związane jest ryzyko duże, 526 czynników, z których oddziaływaniem związane jest ryzyko średnie i 885 czynników, z którymi związane jest ryzyko małe.

120. WYTYCZNE ochrony przed urazami przy użytkowaniu przenośnych pilarek z piłą łańcuchową do drewna / A. Dąbrowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 2000-2001.

Celem zadania badawczego było opracowanie wytycznych ochrony przed urazami, które mogą powstawać podczas użytkowania przenośnych pilarek z piłą łańcuchową do drewna. Przeprowadzono analizę danych krajowych i zagranicznych, dotyczących wypadków powodowanych bezpośrednio przenośnymi pilarkami łańcuchowymi do drewna oraz związanych z innymi czynnikami i przyczynami występującymi podczas pracy tymi maszynami. Ustalono związki pomiędzy poszczególnymi przyczynami wypadków a urazami odnoszonymi przez operatorów pilarek. Przedstawiono je graficznie, w formie blokowej, w postaci typowych sekwencji zdarzeń prowadzących do wypadków powstających podczas pracy tymi maszynami - zwrócono szczególną uwagę na: działania operatorów lub innych osób niezgodne z zasadami bezpieczeństwa pracy tymi maszynami, zdarzenia mogące wystąpić niezależnie od podjętych przez nich działań zapobiegawczych oraz skutki wypadków. Wymienione sekwencje zdarzeń, wiedza z zakresu bezpieczeństwa konstrukcji i użytkowania omawianych maszyn, a także wyniki wymiany doświadczeń z przedstawicielami produjących producentów (Husqvarna i Stihl) posłużyły do opracowania wytycznych dotyczących bezpieczeństwa pracy pilarkami.

121. ZARZĄDZANIE bezpieczeństwem pracy w tłoczniach / S. Kowalewski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1999-2001.

W ramach zadania przeprowadzono ocenę ryzyka zawodowego towarzyszącego najczęściej występującym w tłoczniach stanowiskom obsługi: pras mechanicznych,

hydraulicznych i śrubowych oraz giętarek. Przeprowadzenie oceny ryzyka obsługi pras pozwoliło potwierdzić fakt występowania najwyższego poziomu ryzyka podczas normalnego operowania w strefach narzędziowych pras. Kluczowym problemem zapewnienia ograniczania ryzyka przy obsłudze pras jest skuteczne nadzorowanie dostępu do tych stref przez systemy sterowania i urządzenia ochronne o odpowiednich kategoriach bezpieczeństwa, zapewniających utrzymanie ciągłości funkcji bezpieczeństwa. Specyfika pracy na stanowiskach pracy związanych z prasami wymusza hierarchię ważności działań podejmowanych przy minimalizowaniu ryzyka. Można je zredukować, ograniczając ekspozycję operatorów na zagrożenia przez ograniczanie udziału ręcznej obsługi. W polskich warunkach, przy dominującej produkcji mało- i średnioseryjnej, ma to bardzo ograniczony zasięg, ze względu na koszty automatyzacji i mechanizacji procesów.

Zob. też poz. 13, 106, 147, 161, 211, 216, 235, 237.

5. Wypadki przy pracy (zagrożenia, stan, profilaktyka)

122. ANALIZA systemów rejestracji wypadków przy pracy / B. Kędzia.
- Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Pełnomocnik Dyrektora ds. Edukacji, 1999-2001.

Aktualny polski system ewidencji przyczyn i okoliczności wypadków jest oparty na niewystarczających podstawach teoretycznych, stąd nie daje informacji wysoce przydatnych w prewencji wypadkowej, zarówno na poziomie przedsiębiorstw jak i dziedzin działalności oraz w skali makro. Głównym celem pracy była próba analizy i oceny stosowanych na świecie modeli wydarzeń wypadkowych oraz systemów ich ewidencji, statystyki i analiz. Opracowanie może posłużyć jako wstęp do pogłębionych analiz zmierzających do wyboru lub zaprojektowania nowego modelu wydarzeń wypadkowych, który mógłby zostać wprowadzony w Polsce. W pierwszej części pracy pt. „Przegląd i analiza wypadków” syntetycznie opisano modele przyczynowości wypadkowej i modele stosowane w badaniach wypadków. Scharakteryzowany został również sposób rejestrowania wypadków w statystykach sporządzanych przez Główny Urząd Statystyczny. W drugiej części pracy, pt. „Przegląd systemów statystyk wypadkowych” przedstawiono również międzynarodowe tendencje do ujednolicania statystyk wypadkowych, omówiono podstawowe pojęcia i stosowane wskaźniki wypadkowości oraz systemy rejestracji i analizy wypadków w Polsce i w wybranych krajach Europy.

123. BADANIE zagrożenia spowodowanego rozpadem lub oderwaniem się fragmentów wirującego narzędzia do obróbki drewna / A. Dąbrowski. -

Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 2000-2001.

Celem zadania badawczego było stworzenie warunków do badania zagrożeń powodowanych przez maszyny do obróbki drewna na skutek oderwania się narzędzia od obrabianego drewna poprzez zaprojektowanie i zbudowanie stanowiska oraz wykonanie na nim prób, badań i pomiarów umożliwiających weryfikację jego funkcjonowania. W ramach realizacji zadania zidentyfikowano przyczyny powstawania zjawiska oderwania się (odbicia) narzędzia pilarki łańcuchowej (piły łańcuchowej) od obrabianego drewna.

124. METODYKA oceny ryzyka zawodowego związanego z urazami mechanicznymi i porażeniem prądem elektrycznym / J. Gierasimiuk. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-2001.

Przeprowadzono analizę 9 metod oceny ryzyka zawodowego, a także analizę piśmiennictwa dotyczącego tej problematyki oraz wymagań ujętych w przepisach krajowych i dyrektywach Unii Europejskiej, jak również normach krajowych i europejskich. Wyniki analizy stanowiły podstawę do opracowania projektów metodyk wraz z kryteriami do szacowania i oceny ryzyka zawodowego związanego z czynnikami mechanicznymi i porażeniem prądem elektrycznym niskiego (do 1 kV) i wysokiego (powyżej 1 kV) napięcia.

125. OCENA zagrożenia powodowanego wirującym narzędziem podczas obróbki drewna / J. Skalski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-1999.

Celem pracy, oprócz oceny różnorodnych zagrożeń, które może powodować wirujące z dużą prędkością narzędzie do obróbki drewna, było również sformułowanie danych do założeń umożliwiających zbudowanie stanowiska do badania jednego z nich, tj. zagrożenia powodowanego rozpadem lub oderwaniem się fragmentów narzędzia podczas jego pracy. Analizie poddano obciążenia związane z pracą pił: tarczowej i taśmowej oraz wału nożowego. Na podstawie analizy norm polskich i europejskich oraz katalogów firm produkujących narzędzia do obróbki drewna określono: zakres prędkości obrotowej, w którym należy przeprowadzić badania, największe wymiary obiektu badanego, masę obiektu badanego. Zdefiniowano warunki przeprowadzania badań oraz sformulowano dane wyjściowe do założeń techniczno-ekonomicznych budowy stanowiska badawczego. Dane te posłużyły do opracowania dokumentacji i zbudowania stanowiska do badania narzędzi w warunkach podwyższonej prędkości obrotowej, zgodnie z wymaganiami określonymi w normach europejskich.

126. OCENA zagrożeń poważnymi awariami w transporcie niebezpiecznych materiałów na obszarze Powiatu Warszawskiego oraz organizacji

ochrony przed tymi awariami / R. Broszkiewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2001.

Badania prowadzono na podstawie wewnętrznych dokumentów Starostwa Powiatu Warszawskiego, Komendy Stołecznej Policji oraz Powiatowej Komendy Straży Pożarnej w Warszawie, jak również wywiadów odbywanych z kompetentnymi funkcjonariuszami tych instytucji. Analiza zebranych danych i otrzymanych informacji oraz komentarzy wskazuje na to, że zagrożenie mieszkańców Powiatu Warszawskiego, wynikające z przewożenia na terenie powiatu materiałów niebezpiecznych w tranzycie i ruchu lokalnym, jest znaczne. Szczególne zagrożenie stanowi chlor, regularnie transportowany w znacznych ilościach przez obszary gęstego zamieszkania. Organizacja ochrony przed zagrożeniami jest niespójna, ponieważ brakuje przepisów prawnych odnoszących się do transportu materiałów niebezpiecznych na terenach wielkomiejских. Przedstawiono projekty prób poprawy sytuacji prawnej na drodze wprowadzania prawa miejscowego. Zebrane informacje i dane zasadniczo odnoszą się do transportu drogowego, a jedynie w niewielkim fragmencie do kolejowego.

127. OKREŚLENIE wpływu parametrów procesu frezowania drewna na zagrożenie odrzutem materiału obrabianego / M. Dąbrowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1999-2000.

Doświadczalnie określono wpływ parametrów technologicznych podczas frezowania drewna na zjawisko odrzutu przedmiotu (lub materiału) obrabianego. Odrzut jest jednym z najpoważniejszych zagrożeń występujących przy maszynowej obróbce drewna. Jest on, obok bezpośredniego kontaktu części ciała operatora z pracującym narzędziem skrawającym, najczęstszą przyczyną wypadków ciężkich i śmiertelnych przy obsłudze obrabiarek do drewna. Zjawisko to występuje zwłaszcza przy cięciu wzdłużnym na pilarkach tarczowych oraz przy struganiu i frezowaniu drewna. Głównym zamierzeniem tego zadania było określenie zakresów lub wartości wybranych parametrów frezowania, przy których zagrożenie jest najmniejsze oraz opracowanie wytycznych doboru tych parametrów. Wyniki badań pogłębiły dotychczasową wiedzę zarówno na temat samego odrzutu, jak i wpływu prędkości i głębokości frezowania na to zjawisko, umożliwiając określenie wytycznych doboru zakresów tych parametrów, przy których zagrożenie jest najmniejsze, a także tych, których należy unikać ze względu na podwyższony poziom ryzyka związanego ze zjawiskiem odrzutu.

128. ROZWÓJ opartego o metodę MORT eksperckiego komputerowego systemu analizy i rejestracji danych o wypadkach / S. Wroński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1995-1999.

Celem zadania badawczego jest opracowanie eksperckiego, komputerowo wspomaganego systemu analizy i rejestracji danych o wypadkach, opartego na metodzie

MORT (*Management Oversight Risk Tree*). Jest to metoda systemowej analizy przyczyn wypadków i zdarzeń potencjalnie wypadkowych, wykorzystująca strukturę drzewa logicznego. Analiza tej struktury i jej elementów daje odpowiedź na pytanie o przyczynę wypadku. Opracowano rozbudowaną wersję oprogramowania komputerowego do analizy wypadków. Dokonano również integracji oprogramowania z oprogramowaniem systemu rejestracji zagrożeń, oceny ryzyka zawodowego oraz dokumentowania wypadków i chorób zawodowych STER. W nowej wersji programu możliwe jest wywołanie modułu rejestracji wypadków systemu STER oraz korzystanie z bazy danych tego systemu w wybranych węzłach diagramu do analizy wypadku.

129. SYSTEM analizy danych o przyczynach i skutkach zagrożeń zawodowych dla potrzeb ubezpieczenia od następstw wypadków i chorób zawodowych / J. Rzepecki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1998-2001.

Celem zadania badawczego było: opracowanie systemu rejestracji i analizy danych o przyczynach i skutkach zagrożeń zawodowych dla potrzeb ubezpieczenia od następstw wypadków i chorób zawodowych, opracowanie programu komputerowego wspomagającego rejestrowanie i analizę danych o przyczynach i skutkach zagrożeń zawodowych, przeprowadzenie weryfikacji. oprogramowania komputerowego wspomagającego rejestrowanie i analizę danych o przyczynach i skutkach zagrożeń zawodowych.

130. WŁAŚCIWY dobór i stosowanie środków ochrony indywidualnej jako czynniki ograniczające przyczyny niezdolności do pracy / H. Bargieł. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 2000.

W celu zmniejszenia liczby wypadków, ich następstw oraz ponoszonych z tego tytułu kosztów, konieczne jest prowadzenie szczegółowych analiz zaistniałych wypadków wg przyczyn ich powstawania oraz określenie metod i narzędzi wspomagających realizację tego zadania. Podstawę do stanowią dane Głównego Urzędu Statystycznego. Dane o warunkach pracy uzyskiwane przez GUS na podstawie statystycznej karty wypadku umożliwiają prowadzenie takiej analizy często jedynie w ograniczonym zakresie. W związku z powyższym podjęto prace zmierzające do dokonania pogłębionej analizy doboru i stosowania środków ochrony indywidualnej jako czynnika wpływającego na wypadkowość. Podczas analizy przyczyn wypadków, posłużono się bazą danych o wypadkach, będącą w posiadaniu Głównego Inspektoratu Państwowej Inspekcji Pracy. Wykonana praca pozwoliła na oszacowanie liczby wypadków mających związek ze stosowaniem środków ochrony indywidualnej, wykazała wpływ niewłaściwego doboru i stosowania tych środków na wypadkowość i niezdolność do pracy. Zaproponowany w trakcie realizacji pracy system zbierania danych pozwoli ponadto w przyszłości prowadzić pogłębione analizy, zamawiane dla specjalistycznych celów, w tym w celu oceny wpływu doboru i stosowania środków ochrony indywidualnej na wypadkowość i niezdolność do pracy. Pogłębiona analiza danych

zbieranych według zmodyfikowanego systemu, pozwoli również w sposób pośredni oceniać stopień wdrożenia dyrektywy 89/656/EWG w przedsiębiorstwach, w których istnieje konieczność stosowania środków ochrony indywidualnej.

Zob. też poz. 84, 95, 235.

6. Odzież robocza. Środki ochrony indywidualnej

131. AKTYWNY ochronnik słuchu z systemem łączności wewnętrznej przeznaczony do stosowania na stacjonarnych stanowiskach pracy / L. Morzyński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

Celem stosowania metod aktywnych w ochronnikach słuchu jest poprawa ich parametrów w zakresie niskich częstotliwości akustycznych. W ramach zadania badawczego opracowano bazę danych o stacjonarnych stanowiskach pracy zawierającą informacje użyteczne przy projektowaniu aktywnego ochronnika słuchu z łącznością wewnętrzną, wprowadzono do bazy odpowiednie dane dotyczące stacjonarnych stanowisk pracy - zaprojektowano i wykonano układ modelowy i prototyp aktywnego ochronnika słuchu z systemem łączności wewnętrznej, składający się z układu sterującego i ochronnika testowego; przeprowadzono badania układu modelowego i prototypu na stanowisku laboratoryjnym; wykonano badania prototypu aktywnego ochronnika w warunkach rzeczywistych. Opracowano aktywny ochronnik słuchu wyposażony w elektroniczny system łączności wewnętrznej. Jest on przeznaczony do stosowania na stacjonarnych stanowiskach pracy, czyli stanowiskach, na których możliwe jest zastosowanie przewodu łączącego ochronnik z układem elektronicznym zlokalizowanym poza ochronnikiem. Przykładem takiego stanowiska jest stanowisko operatora maszyn i pojazdów roboczych.

132. BADANIA nad kształtem wizjera części twarzowych z punktu widzenia bezpieczeństwa użytkownika sprzętu ochrony układu oddechowego / T. Kopczyńska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1996-1998.

Podstawowym celem zadania było ustalenie prawidłowego sposobu projektowania wizjerów w częściach twarzowych sprzętu ochrony układu oddechowego, tak aby zapewniały one bezpieczną pracę bez nadmiernego ograniczania pola widzenia mogącego doprowadzić do wypadku. Opracowano metodykę badania wizjerów. Określono i zdefiniowano parametry badań obejmujące typy, kształt i wymiary wizjerów oraz ich usytuowanie w stosunku do modelu głowy. Opisano sposób wykonania pomiarów i obliczeń. opracowano także wytyczne do konstruowania wizjerów.

133. BADANIA nad zastosowaniem ochron kontaktowych chroniących oczy przed promieniowaniem laserowym / G. Owczarek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

W ramach zadania badawczego: przeprowadzono analizę zagrożeń i ryzyka występujących na stanowiskach pracy, na których można stosować ochrony kontaktowe, chroniące oczy przed promieniowaniem laserowym; opracowano metody i stanowiąca do badania kontaktowych ochron oczu; wykonano modele kontaktowych ochron, chroniących oczy przed promieniowaniem laserowym; doświadczalnie przetestowano modele kontaktowe ochron oczu. Na podstawie wyników badań doświadczalnego użytkowania wykonanych modeli ochron kontaktowych metalowych i przepuszczających (do 30 min.) noszenie modeli ochron kontaktowych stwierdzono, że: krótkotrwałe promieniowanie widzialne nie wywoływało żadnych zmian urazowych gałki ocznej zarówno bezpośrednio po zdjęciu ochrony, jak i w czasie późniejszym; istnieje możliwość stosowania ochron kontaktowych przez pacjentów poddanych naświetlaniu laserowemu miejsc bliskich gałce ocznej. Wykonane prace umożliwiły wytworzenie modeli kontaktowych ochron oczu, chroniących przed wybranym promieniowaniem laserowym podczas naświetlania wiązka laserową miejsc w pobliżu gałki ocznej, a także pozwoliły określić nowy obszar, w którym można stosować soczewki kontaktowe, chroniące przed niebezpiecznym promieniowaniem optycznym.

134. BADANIA właściwości ochronnych i użytkowych nauszników przeciwhałasowych w funkcji czasu i sposobu eksploatacji / E. Kotarbińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2001.

Opracowano metodykę oraz przeprowadzono badania wpływu czasu użytkowania i składowania oraz warunków atmosferycznych na właściwości użytkowe i ochronne niezależnych nauszników przeciwhałasowych. Badania prowadzono na czterech wzorach nauszników o porównywalnych właściwościach akustycznych i mechanicznych, dwóch krajowych oraz dwóch zagranicznych. Po dwóch latach użytkowania nauszników w czterech zakładach pracy, ekspozycji na naturalne warunki atmosferyczne oraz składowania zgodnie z wymaganiami producentów przeprowadzono badania laboratoryjne testowanych próbek, zgodnie z wymaganiami normy PN-EN 352-1. Przeprowadzone badania laboratoryjne wykazały, że część testowanych próbek nie spełnia wymagań przedmiotowej normy.

135. BADANIE depozycji adsorbentu i właściwości fizycznych pochłaniaczy węglowych w czasie obładowywania parami i gazami organicznymi / P. Pietrowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Celem zadania badawczego było zbadanie sposobu odkładania się różnych adsorbentów w poszczególnych warstwach określonego sorbentu (węgiel aktywny NORIT)

oraz wyjaśnienie zjawiska wyczerpywania się warstw sorbentu w trakcie działania adsorbentu. Na podstawie wyników przeprowadzonych badań opracowano założenia metody umożliwiającej użytkownikowi ocenę stopnia zużycia masy chłonnej pochłaniacza oraz zasady prawidłowego doboru i użytkowania pochłaniaczy par i gazów organicznych.

136. BARIEROWA odzież ochronna dla personelu medycznego w prewencji chorób przenoszonych przez krew / T. Robakowska. – Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Wśród wielu zagrożeń dla zdrowia i życia człowieka w środowisku pracy istotny problem stanowią zagrożenia biologiczne. Zgodnie z terminologią dyrektywy 90/679/EWG „czynnikami biologicznymi, na jakie może być narażony człowiek w środowisku pracy, są wszystkie drobnoustroje łącznie z mutantami, hodowlami komórkowymi i pasożytami wewnętrznymi człowieka, które mogą być przyczyną zakażenia, alergii lub innego działania toksycznego”. Duże zagrożenie zakażeniem przez patogenne drobnoustroje występuje w placówkach służby zdrowia. Ryzyko rozpowszechniania chorób zakaźnych dotyczy zarówno pacjentów jak i personelu medycznego. Szczególne zagrożenie dla lekarzy i pomocniczego personelu medycznego stwarzają bloki operacyjne oraz inne miejsca pracy, gdzie następuje kontakt personelu medycznego z tkankami i krwią pacjentów. Wykonywanie pracy przez personel medyczny w warunkach zagrożenia czynnikami biologicznymi wiąże się z koniecznością stosowania odzieży ochronnej z materiałów stanowiących barierę dla krwi i mikroorganizmów przenoszonych przez krew. Stosowanie szczelnych barier chroniących przed przenikaniem krwi i mikroorganizmów powoduje zachwianie bilansu energetycznego. W konsekwencji może powstać uczucie dyskomfortu użytkownika, wpływające negatywnie na sprawność człowieka, a tym samym na efekty jego pracy. Ochronna odzież medyczna powinna być wykonana z materiałów włókienniczych, stanowiących skuteczną barierę dla mikroorganizmów przenoszonych przez krew i inne płyny ustrojowe, a jednocześnie umożliwiających odprowadzenie ciepła i wilgoci na zewnątrz.

137. DOBÓR materiałów tłumiących i rękawic ochronnych do ograniczenia drgań oddziałujących na pracowników w celu profilaktyki choroby vibracyjnej / J. Koton. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Celem zadania było ustalenie zasad doboru środków ochrony przed drganiami do prac ręcznymi narzędziami vibracyjnymi oraz opracowanie przewodnika przeznaczonego dla służb bhp, użytkowników i producentów narzędzi ręcznych, zawierającego opis ustalonych zasad doboru, a także informacje o drganiach generowanych przez zmechanizowane narzędzia ręczne powszechnie stosowane w środowisku pracy i o skuteczności rękawic chroniących przed drganiami.

138. INDYWIDUALNA ochrona układu oddechowego personelu medycznego przed aerozolem biologicznym / K. Majchrzycka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1999-2001.

Podstawowym celem zadania badawczego było opracowanie modelu półmasks do ochrony układu oddechowego przed zagrożeniami biologicznymi dla personelu medycznego. W tym celu zrealizowano następujące założenia badawcze: ustalono kryteria oceny półmasek medycznych; opracowano metodykę badań w zakresie parametrów ochronnych półmasek; ustalono założenia techniczno-technologiczne niezbędne do opracowania włóknin filtracyjnych; wytworzono włókniny filtracyjne o różnych parametrach strukturalnych oraz skuteczności zapewniającej ochronę przed bioaerozolem i płynami ustrojowymi, a następnie wytworzono 5 modeli półmasek medycznych; przeprowadzono weryfikację modeli na podstawie badań użytkowych w wytypowanych placówkach opieki medycznej.

139. INDYWIDUALNE ochronniki słuchu typu nausznikowego do stosowania w różnicowanych warunkach pracy / E. Kotarbińska ; Fabryka Sprzętu Ratunkowego i Lamp Górniczych FASER S.A. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

W ramach realizacji projektu opracowano konstrukcję i technologie wytwarzania oraz uruchomiono produkcję niezależnych i nahelmowych nauszników przeciwhałasowych, spełniających wymagania określone w Dyrektywie 89/686/EWG oraz w normach PN-EN 352-1 i PN-EN 352-3. Wykonane w Fabryce Sprzętu Ratunkowego i Lamp Górniczych FASER S.A. modele poddano badaniom laboratoryjnym i użytkowym. Laboratoryjne badania akustyczne i mechaniczne modeli przeprowadzono w laboratoriach Centralnego Instytutu Ochrony Pracy. Badania użytkowe przeprowadzono na wytypowanych hałaśliwych stanowiskach pracy w kopalniach Rudzkiej Spółki Węglowej S.A., KGHM Polska Miedź S.A., w Zakładach Urzędzeń Chemicznych METALCHEM, Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe oraz Nadleśnictwie Rudzieniec. Uzyskane wyniki badań laboratoryjnych i użytkowych ukierunkowały dalsze prace konstrukcyjne nad prototypami nauszników przeciwhałasowych. Prototypy zostały poddane badaniom laboratoryjnym i użytkowym. Na podstawie otrzymanych wyników badań wykazano, że opracowane prototypy nauszników spełniają wymagania zawarte w odpowiednich normach oraz, że ich rozwiązania konstrukcyjne i funkcjonalne są właściwe. Opracowane ochronniki słuchu - jako środki służące do ochrony zdrowia - zostały poddane procesowi certyfikacji na znak bezpieczeństwa i uzyskały prawo do oznakowania tym znakiem.

140. KOMPOZYCJE materiałowe poprawiające właściwości biofizyczne odzieży ochronnej / G. Bartkowiak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Odzież ochronna jest często powodem znacznego obciążenia cieplnego organizmu użytkownika. Badania prowadzone w ostatnich latach wskazują, iż nie pojedynczy

element odzieży, lecz cały ubiór decyduje o komforcie użytkowym, a szczególne znaczenie w kształtowaniu mikroklimatu przy skórze użytkownika mają materiały odzieży noszonej blisko ciała. Wyniki pracy badawczej wykazały, że istnieje technologiczna możliwość wykonania dzianin dwuwarstwowych spełniających założenia modelu pakietu przeznaczonego do użytkowania pod barierą ochronną, co pozwala na ich praktyczne wykorzystanie podczas stosowania barierowej odzieży ochronnej.

141. KOMPUTEROWE metody doboru ochronników słuchu do wielkości charakteryzujących hałas na stanowiskach pracy / E. Kotarbińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

W wyniku realizacji punktu kontrolnego zadania badawczego, zweryfikowano wersję roboczą i opracowano wersję komercyjną programu doboru ochronników słuchu do wielkości charakteryzujących hałas na stanowiskach pracy. Opracowana wersja programu pozwala na dobór ochronników trzema metodami, zgodnymi z wymaganiami normy europejskiej EN 458. Integralną częścią programu jest baza danych ochronników słuchu, które mają aktualny certyfikat na znak bezpieczeństwa. Baza danych zawiera informacje o parametrach akustycznych ochronników słuchu i ich certyfikatach. Opracowany program został przekazany w celu przetestowania do pięciu użytkowników: pracowników Państwowej Inspekcji Pracy, Głównego Instytutu Górnictwa, Miejskiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz laboratoriów badań środowiskowych. Osoby testujące program oceniły go jako przydatne, łatwe w obsłudze narzędzie doboru ochronników słuchu do wielkości charakteryzujących hałas, na jaki pracownicy są ekspozycy. Wyniki zadania wdrożono poprzez opracowanie programu komputerowego do doboru ochronników słuchu oraz upowszechniono poprzez wydanie poradnika.

142. NOWE rozwiązania ochronników słuchu / E. Kotarbińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1997-1999.

Celem zadania było opracowanie modeli nauszników przeciwhałasowych z regulowanym tłumieniem, spełniających wymagania określone w dyrektywie nr 89/686/EWG dotyczącej środków ochrony indywidualnej oraz projektu normy europejskiej prEN 352-4, określającej wymagania bezpieczeństwa i metody badań nauszników przeciwhałasowych z regulowanym tłumieniem. Wykonano 4 modele nauszników przeciwhałasowych z regulowanym tłumieniem, które poddano badaniom mechanicznym i akustycznym. Opracowane modele spełniają wymagania przedmiotowej normy.

143. OCENA właściwości akustycznych ochronników słuchu dla przemysłowych hałasów impulsowych / J. Żera. - Warszawa : Centralny Instytut

Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Opracowano metodę oceny ochronników słuchu pod kątem ich właściwości akustycznych w zakresie hałasów impulsowych. Przy użyciu materiału eksperymentalnego określono, która z technik pomiaru tłumienia szczytowego poziomu dźwięku C najlepiej określa właściwości ochronnika słuchu w warunkach rzeczywistych. Opracowano program doboru ochronników słuchu pod kątem ich właściwości ochronnych przed hałasami impulsowymi. Program ten wykorzystuje wyniki przeprowadzonych pomiarów impulsowych oraz wyznaczone zależności między parametrami impulsowymi a klasycznymi parametrami ochronników. Opracowano także program analizujący statystycznie uzyskane wyniki. Opracowana metoda i stanowisko do oceny właściwości ochronników słuchu będą wykorzystane w dalszych badaniach skuteczności ochronników słuchu w warunkach narażenia na hałasy impulsowe. Opracowany program doboru ochronników słuchu zostanie włączony do ogólnego programu doboru ochronników słuchu.

144. ODDZIAŁYWANIE wybranych aerozoli przemysłowych na elektrostatische materiały filtracyjne stosowane do ochrony układu oddechowego / K. Majchrzycka, K. Makowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochrony Osobistych, 1999-2001.

Celem zadania badawczego była analiza zjawisk filtracji nieustalonej w odniesieniu do szczególnej grupy materiałów włókninowych stosowanych do ochrony układu oddechowego jaką są materiały elektretowe. Ze względu na powszechność ich stosowania i obserwowane przypadki utraty skuteczności ochronnej, wyznaczonej podczas standardowych badań laboratoryjnych, istniała konieczność ustalenia, które z parametrów w największym stopniu są odpowiedzialne za wystąpienie tych niekorzystnych zjawisk.

145. OPRACOWANIE bazy danych środków ochrony indywidualnej / A. Pościk. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochrony Osobistych, 1998-2000.

Duża liczba istniejących na rynku polskim rozwiązań konstrukcyjnych środków ochrony indywidualnej oraz pojawiające się pytania użytkowników i producentów dotyczące metod doboru tych środków do czynników szkodliwych i uciążliwych, spowodowały potrzebę zebrania i usystematyzowania dostępnej wiedzy na ten temat. W związku z powyższym podjęto prace zmierzające do opracowania komputerowego programu doboru środków ochrony indywidualnej do czynników szkodliwych i uciążliwych. Program ten, pn. DOBÓR jest adresowany do specjalistów w dziedzinie bezpieczeństwa pracy, m.in.: pracowników służb bhp pracujących w dużych i średnich zakładach pracy oraz inspektorów pracy oceniających prawidłowość zastosowania środków ochrony indywidualnej.

146. OPRACOWANIE kryteriów i elementów algorytmu doboru środków ochrony indywidualnej na stanowiskach pracy / A. Pościak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Środki ochrony indywidualnej stanowią jeden z elementów systemu bezpieczeństwa w zakładach pracy. Podstawowym warunkiem ich doboru jest rozpoznanie i ocena zagrożeń występujących na stanowiskach pracy. Nowoczesnym narzędziem stosowanym do rozpoznania, rejestracji oraz ograniczania zagrożeń są programy komputerowe. W Centralnym Instytucie Ochrony Pracy, w ramach realizacji SPR-1 „Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia człowieka w środowisku pracy”; opracowano komputerowy program rejestracji zagrożeń i oceny ryzyka zawodowego STER. Dane zawarte w programie tylko częściowo mogą być wykorzystane do dokonywania doboru środków ochrony indywidualnej. W związku z tym pojawiła się konieczność opracowania kryteriów i algorytmu doboru środków ochrony indywidualnej do potrzeb opracowania bazy danych doboru tych ochron. Uwzględniono czynniki: chemiczne, biologiczne, mechaniczne i termiczne, jak również hałas, pyły, promieniowanie optyczne i elektromagnetyczne, drgania mechaniczne oraz prąd elektryczny. Algorytm zawiera szczegółowe procedury doboru: sprzętu ochrony układu oddechowego, odzieży ochronnej, rękawic ochronnych, obuwia, ochron oczu i twarzy, przemysłowych hełmów ochronnych, sprzętu chroniącego przed upadkiem z wysokości oraz ochronników słuchu. Wchodzące w skład algorytmu szczegółowe procedury doboru umożliwiają selektywny oraz jednoznaczny dobór ochron do czynników szkodliwych i uciążliwych. Stworzony algorytm doboru środków ochrony indywidualnej pozwoli na opracowanie komputerowego programu doboru środków ochrony indywidualnej.

147. OPRACOWANIE kryteriów oceny, metod badań i wymagań dla odzieży ochronnej stosowanej w ekstremalnych zagrożeniach w gospodarce morskiej / K. Łęzak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1997-1999.

Celem zadania było opracowanie metody badań i wymagań dla wielofunkcyjnej odzieży asekuracyjno-ochronnej i stworzenie podstaw do podjęcia certyfikacji tego typu odzieży w kraju. Ten rodzaj odzieży ochronnej stanowi największą grupę wśród odzieży ochronnej stosowanej w ekstremalnych warunkach w gospodarce morskiej. Dokonano przeglądu i analizy polskich i europejskich dokumentów normatywnych, dotyczących metod badań, stosowania i wymagań odnośnie do omawianej odzieży ochronnej. W wyniku przeprowadzonych analiz oraz na podstawie projektu normy europejskiej i międzynarodowej prEN-ISO 15027-3 opracowano kompleksową metodę badania wielofunkcyjnej odzieży asekuracyjno-ochronnej oraz stworzono merytoryczne podstawy do podjęcia certyfikacji kamizelek ratunkowych i odzieży ochronno-asekuracyjnej stosowanej w ekstremalnych zagrożeniach w gospodarce morskiej zgodnie z wymaganiami określonymi w europejskich dokumentach normatywnych.

148. OPRACOWANIE kryteriów wymagań i metod badań systemów uniemożliwiających spadanie z wysokości / R. Korycki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1997-1999.

Opracowano wymagania oraz metody badania sprzętu uniemożliwiającego rozpoczęcie spadania z wysokości. Przeprowadzono analizę teoretyczną obciążeń działających na sprzęt podczas użytkowania. Analizę modelu przeprowadzono dla różnych warunków działającego obciążenia, stosując opracowany do tego celu program komputerowy. Wyniki uzyskane z symulacji komputerowej poddano weryfikacji opartej na badaniach laboratoryjnych przeprowadzonych na stanowisku skonstruowanym w Zakładzie Ochron Osobistych CIOP. Dokonana analiza teoretyczna i badania laboratoryjne umożliwiły sformułowanie wymagań stawianych sprzętowi uniemożliwiającemu rozpoczęcie spadania z wysokości.

149. OPRACOWANIE metod i stanowisk do badań ochron rąk i nóg chroniących przed zimnem / A. Andrzejewska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1996-1998.

Celem zadania jest opracowanie modeli stanowisk badawczych i metod badań ochron rąk i nóg chroniących przed zimnem, zgodnych z wymaganiami norm europejskich. Zbudowano stanowisko do badania termoizolacyjności obuwia ochronnego oraz rękawic ochronnych w niskiej temperaturze, na którym dokonano badań siedmiu wzorów obuwia oraz ośmiu wzorów rękawic ochronnych.

150. OPRACOWANIE modelowych rozwiązań przenośnych systemów mocowania sprzętu chroniącego przed upadkiem z wysokości / Z. Zrobek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Cel zadania badawczego to stworzenie podstaw merytorycznych do projektowania, badania i użytkowania przenośnych systemów kotwienia sprzętu chroniącego przed upadkiem z wysokości, wykorzystujących „bezwładne masy”. Opracowano wytyczne do konstruowania i użytkowania takich systemów. Opracowany model teoretyczny zjawiska powstrzymywania spadania, umożliwia symulację przebiegu zjawiska dla założonych parametrów konstrukcyjnych „bezwładnej masy” (współczynnik tarcia o podłoże, zdolność do pochłaniania energii, masa) oraz parametrów początkowych zjawiska (droga swobodnego spadania i masa spadającego obiektu). Pozwala to porównywać różne konstrukcje „bezwładnych mas” oraz oceniać je w odniesieniu do wymagań zawartych w normie PN-EN 795.

151. OPRACOWANIE modelu konstrukcji przemysłowego hełmu o podniesionym stopniu ochrony przed uderzeniem bocznym / R. Korycki. -

Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Celem zadania była analiza stopnia ochrony przed uderzeniami bocznymi przez wybrane hełmy ochronne stosowane w Polsce. Ustalono metody badań parametrów geometrycznych i mechanicznych przy uderzeniu bocznym, określono również punkty uderzenia. Głównym zadaniem drugiego punktu kontrolnego było opracowanie modelu konstrukcji hełmu przemysłowego o podwyższonym stopniu ochrony przed uderzeniem bocznym. Wybrano dwa typy hełmów, dla których właściwości ochronne charakteryzowane przez zdolność amortyzacji i odporność na przebicie były najlepsze przy bocznym uderzeniu w skorupę. Analizując literaturę, ustalono, że modyfikacja będzie polegała na wprowadzeniu wykładziny pochłaniającej energię uderzenia, między skorupę hełmu a jego więźbę i pas główny. Analiza, wykazała, że najlepsze właściwości z punktu widzenia pochłaniania energii uderzenia wykazuje styropian o dużej gęstości. Opracowano konstrukcję wkładek styropianowych oraz określono sposób i miejsce ich umieszczania w wybranych hełmach. Przeprowadzone badania w zakresie zdolności amortyzacji i odporności na przebicie wykazały bardzo znaczącą poprawę parametrów ochronnych zmodyfikowanych hełmów, w przypadku uderzeń bocznych. Umożliwiło to opracowanie wstępnych projektów modeli kompletnych wykładzin i ich położenia w skorupach wybranych hełmów, co stanowiło zasadniczy cel zadania badawczego.

152. OPRACOWANIE modelu rękawic ochronnych nie powodujących zmian chorobowych na skórze u pracowników służby zdrowia / W. Kamińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2001.

W ostatnich latach odnotowuje się w służbie zdrowia wzrost liczby zachorowań spowodowanych kontaktem pracowników z rękawicami wykonanymi ze zwulkanizowanego lateksu kauczuku naturalnego. Celem zadania badawczego było opracowanie i wykonanie modelu rękawic dla personelu medycznego nie powodujących zmian chorobowych, a jednocześnie stanowiących skuteczną barierę dla drobnoustrojów chorobotwórczych i charakteryzujących się korzystnymi właściwościami wytrzymałościowymi i użytkowymi. Przeprowadzono analizę wymagań dotyczących rękawic medycznych i metod ich badań określonych w normach europejskich i międzynarodowych oraz przeglądu istniejących przepisów z zakresu ochrony pracowników służby zdrowia. Ustalono, że aktualnie przygotowywana jest przez Ministerstwo Zdrowia nowa ustawa o wyrobach medycznych, do których zaliczane są rękawice medyczne, która ma stworzyć podstawy prawne do ich oznaczania.

153. OPRACOWANIE nowych ochron rąk przed podrażnieniami wskutek działania wody i wodnych roztworów detergentów / J. Liwkowicz. - War-

szawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2000-2001.

Choroby skóry rąk, takie jak podrażnienia, stany zapalne, alergie są powodowane nie tylko przez szkodliwe związki chemiczne, lecz również przez wodę i roztwory wodne pozornie mało szkodliwych substancji. Rozcieńczone roztwory mydeł i detergentów przy częstym lub długotrwałym działaniu na skórę powodują jej macerację, odtłuszczenie, utratę zewnętrznej warstwy naskórka, a w następstwie mikrourazy prowadzące do zmian chorobowych. Nawet czysta woda wywołuje zmiany; stwierdzono znaczące zwiększenie skórniego przepływu krwi, ocenianego laserowym przepływomierzem Dopplera. Stosowanie ochronnych rękawic gumowych nie zawsze jest możliwe z powodu coraz częstszych przypadków uczuleń na lateks naturalny. Alternatywą dla rękawic są kremy ochronne, inaczej zwane kremami barierowymi, niewydziałnymi rękawicami itp.

154. OPRACOWANIE podstaw prawnych do wdrożenia dyrektywy nr 89/656/EWG w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny użytkowania przez pracowników profesjonalnego sprzętu ochronnego / B. Krzyśków, H. Bargieł. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-1999.

Przeprowadzono analizę istniejącego stanu prawnego w zakresie bezpieczeństwa użytkowania środków ochrony indywidualnej we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce. Na jej podstawie ustalono obszary, w których istnieją różnice w przyjętych rozwiązaniach. Dotyczy to przede wszystkim nieuwzględnienia w przepisach polskich niektórych wymagań zawartych w prawie wspólnotowym. Najistotniejszą luką jest brak w prawie polskim zasad doboru i użytkowania środków ochrony indywidualnej, które są zawarte w wymaganiach określonych w dyrektywie. W wybranych zakładach pracy przeprowadzono ankietę dotyczącą stosowanych w tych zakładach zasad doboru i użytkowania środków ochrony indywidualnej. Na podstawie otrzymanych odpowiedzi można było stwierdzić, że pracodawcy realizują, nałożone na nich w przepisach polskich obowiązki w zakresie dostarczania środków ochrony indywidualnej. Natomiast część ankietowanych stwierdziła, że przepisy te są zbyt lakoniczne i powinny być uzupełnione przez opracowanie wytycznych dotyczących doboru i stosowania środków ochrony indywidualnej. Na podstawie dokonanej analizy przedstawiono propozycje zmian w przepisach polskich w celu uzyskania ich zgodności z wymaganiami zawartymi w dyrektywie 89/656/EWG.

155. OPRACOWANIE procedur badania konstrukcji chroniących operatora maszyn do robót budowlanych przed opadającymi przedmiotami (FOPS) i przed przewróceniem się maszyny (ROPS) na zgodność z wymaga-

niami norm europejskich i międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa pracy / W. Sobczykiewicz. - Warszawa : Przemysłowy Instytut Maszyn Budowlanych, 1998.

W ramach zadania opracowano znowelizowane procedury badania i kryteria oceny zgodności: konstrukcji chroniącej operatora przy przewróceniu się maszyny (ROPS) do robót ziemnych włącznie z koparkami kroczącymi; konstrukcji chroniącej operatora przy przewróceniu się minikoparki (TOPS); konstrukcji chroniącej operatora maszyny do robót ziemnych przed spadającymi przedmiotami (FOPS); osłon chroniących operatora koparek hydraulicznych przed urazami od przedmiotów spadających z góry lub zbliżających się z przodu z wymaganiami określonymi w aktualnych normach i projektach norm europejskich i międzynarodowych.

156. OPRACOWANIE przeciwpyłowego filtra wstępnego w oparciu o wykorzystanie efektu tryboelektrycznego / A. Brochocka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1997-1999.

Nadrzędnym celem zadania badawczego było opracowanie filtra do ochrony układu oddechowego na bazie igłowanej włókniny z efektem tryboelektrycznym charakteryzującej się znacznym komfortem użytkowania. Opracowano założenia konstrukcyjne filtra, a następnie wykonano model filtra i przebadano go laboratoryjnie. Opracowany model filtra spełnia wymagania określone w normie PN-EN 143 w zakresie drugiej klasy ochronnej.

157. OPRACOWANIE sposobów poprawy skuteczności ochrony osłon spawalniczych przez zastosowanie materiałów kompozytowych / Z. Kubacki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

W ramach zadania badawczego opracowano i wykonano nowe materiały kompozytowe, przeznaczone do wytwarzania osłon spawalniczych: tarcz i przyłbic oraz dokonano ich oceny. Wyniki badań i oceny uzyskane w trakcie realizacji zadania badawczego stworzyły warunki do uruchomienia w Polsce produkcji nowej generacji spawalniczych tarcz i przyłbic (z materiałów kompozytowych), zapewniających wysoki stopień ochrony i spełniających wymagania obowiązujące w Unii Europejskiej. Wytworzone modele osłon charakteryzują się nowymi właściwościami, takimi jak na przykład: zachowanie niezmiennych wymiarów pod wpływem działania wody, zwiększona odporność na czynniki termiczne, mechaniczne i atmosferyczne, znaczna trwałość, funkcjonalność i wydłużenie czasu użytkowania oraz poprawa komfortu użytkowania.

158. OPRACOWANIE sposobów uzyskiwania niepalności uprząży zabezpieczającej przed upadkiem z wysokości / H. Bargieł. - Warszawa :

Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1996-1999.

Celem zadania badawczego było opracowanie uprząży niepalnej zabezpieczającej przed upadkiem z wysokości, przeznaczonej na tzw. stanowiska gorące. Na podstawie analizy zagrożeń, uwarunkowań techniczno-ekonomicznych oraz prób laboratoryjnych dokonano wyboru dwóch różnych pod względem surowcowym, strukturalnym i technologicznym wariantów wykonania taśm i przeprowadzono próby impregnacji przeciwpalnej taśm. Przeprowadzono również badania użytkowe modelowych rozwiązań uprząży w rzeczywistych warunkach stanowisk pracy. Wyniki potwierdziły jej przydatność do wspomnianych wyżej zastosowań, a szczególnie takie cechy, jak niepalność i odporność termiczną. W trakcie tych badań dokonano kilku spostrzeżeń o charakterze ergonomicznym i użytkowym.

159. PAKIETY tekstylne w kształtowaniu mikroklimatu pod barierą odzieży ochronnej / E. Szucht, G. Bartkowiak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1999-2000.

Przedmiotem pracy była analiza wpływu parametrów fizycznych pakietów materiałowych umieszczonych pod materiałami barierowymi odzieży ochronnej na kształtowanie wilgotności i temperatury mikroklimatu pododzieżowego. Opracowano dwuwarstwowy model pakietu podbarierowego. Posłużył on do wykonania wielu wariantów działań spełniających funkcje dyfuzji i sorpcji pary wodnej. Badania dynamiki mikroklimatu przeprowadzono na specjalistycznym stanowisku pomiarowym, stymulującym warunki występujące nad pocącą się skórą. Badania wykonano z wykorzystaniem materiału barierowego szczelnego i paroprzepuszczalnego. Wyniki badań analizowano w kontekście zaproponowanego modelu pakietu podbarierowego. Potwierdziły one teoretyczne założenia modelowe o znaczeniu warstwy sorpcyjnej w korzystnym kształtowaniu wilgotności mikroklimatu pododzieżowego. Stwierdzono, że optymalnym surowcem dla tej warstwy są włókna wiskozowe.

160. PORÓWNANIE „fizjologicznego” i „fizycznego” modelu izolacji cieplnej odzieży ochronnej przewidzianej dla pracy w zimnym mikroklimacie na podstawie badań w komorze klimatycznej ludzi i manekina termicznego / K. Sołtyński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii. 1998-2000.

Zasadniczym celem przedstawianego zadania badawczego było: doświadczalne wyznaczenie różnic w wartościach izolacji cieplnej odzieży, uzyskanych dla modelu fizjologicznego i fizycznego; podjęcie próby określenia przyczyn obserwowanych różnic oraz taka modyfikacja manekina termicznego, by stanowił on możliwie najbliższe przybliżenie modelu fizjologicznego w przypadku zidentyfikowania różnic nie dających się przekonująco wyjaśnić za pomocą innych czynników różnicujących (np. ruchu, wiatru, ich działania łącznego, potu, dopasowania odzieży).

161. ŚRODKI ochrony indywidualnej dla rolników chroniące przed związkami chemicznymi I, II, III grupy toksyczności / S. Krzemińska. - Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1997-1999.

Przedmiotem niniejszego zadania były ochrony indywidualne chroniące przed środkami ochrony roślin I, II, III grupy toksyczności. Prawidłowe zabezpieczenie pracowników mających kontakt z chemicznymi środkami ochrony roślin, zależnie od klasy ich toksyczności, wymaga stosowania odpowiednich środków ochrony indywidualnej. Powinny one spełniać określone wymagania ochronne i użytkowe potwierdzone wynikami badań wykonanych zgodnie z ustaloną metodyką badawczą. W trakcie badań zweryfikowano metody badania odzieży ochronnej, ochron rąk i nóg, sprzętu ochrony układu oddechowego, ochron oczu i twarzy. Zweryfikowane metody badania były podstawą opracowania procedur badawczych dotyczących wyznaczania odporności ochron osobistych na działanie środków ochrony roślin. Procedury te zostaną wykorzystane do certyfikacji środków ochrony indywidualnej dla rolników.

162. WIELOFUNKCYJNE ochrony rąk przed zagrożeniami mechanicznymi i termicznymi / W. Kamińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Celem zadania było opracowanie wielofunkcyjnych rękawic, które charakteryzowałyby się wyższymi parametrami ochronno-użytkowymi niż rękawice stosowane dotychczas, a jednocześnie były atrakcyjne cenowo. Zapotrzebowanie na tego rodzaju rękawice istnieje wśród strażaków z jednostek ratowniczo-gaśniczych, leśników pracujących przy pozyskiwaniu drewna, rolników, pracowników zatrudnionych w budownictwie i transporcie itp. Na podstawie analizy zagrożeń występujących na konkretnych stanowiskach pracy, sprecyzowano wymagania, którym powinny odpowiadać opracowane wzory rękawic, aby mogły w możliwie najlepszy sposób spełniać wszystkie założone funkcje ochronne. Produkowane dotychczas rękawice spełniają wprawdzie wymagania ujęte w obecnie obowiązujących normach, ale niektóre z ich parametrów ochronnych i użytkowych kształtują się na niskim poziomie. Zastrzeżenia wzbudza głównie niska odporność rękawic na przecięcie i niska termoizolacyjność w kontakcie z gorącym lub zimnym przedmiotem.

163. WŁÓKNINY pneumatyczne II generacji do ochrony układu oddechowego przed aerozolami / A. Brochocka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1999-2000.

Celem pracy było opracowanie nowych materiałów filtracyjnych stanowiących II generację pneumatycznych włókien hybrydowych wykorzystywanych w sprzęcie ochrony układu oddechowego. W I. punkcie kontrolnym na stanowisku doświadczalnym wyposażonym w dwie wyłaczarki, z których każda ma własną głowicę, wytworzono pneumatyczne włókienki polipropylenowe, a następnie w szczegółowych badaniach określono wpływ parametrów technologicznych procesu na właściwości

filtracyjne otrzymanych włókien. W wyniku realizacji zadania badawczego uzyskano włókienki spełniające wymagania filtrującego sprzętu ochrony układu oddechowego na poziomie klasy P3 o oporach przepływu powietrza mniejszych o 50% od wartości wymaganych w normie PN-EN 149 dotyczącej półmasek filtrujących. Opracowano dokumentację techniczno-technologiczną elektretowych włókien pneumatycznych wytwarzanych z granulatu polipropylenowego, stanowiących podstawowy materiał w wysoko skutecznych ochronach układu oddechowego.

164. WPLYW struktury fizykochemicznej polimerowych barier ochronnych na właściwości użytkowe rękawic wielofunkcyjnych / K. Szczecińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych 1998-2000.

Celem pracy było określenie zależności właściwości ochronnych i użytkowych rękawic wielofunkcyjnych od rodzaju i struktury materiałów barierowych stosowanych do ich produkcji. Wykonano próbne partie rękawic z odpowiednio modyfikowanej mieszanki polimerowej. Podczas badań określano parametry mechaniczne: odporność na ścieranie, rozdzieranie, przecięcie i przekłucie; parametry odpowiedzialne za odporność chemiczną: szczelność, przenikanie substancji przez materiały i pęcznienie powierzchniowe, jak również parametry określające odporność materiałów na działanie niskiej temperatury, wielokrotne zginanie w temperaturze -20 °C i jedno zgięcie w temperaturze -50 °C. Ponadto wykonano szereg badań określających stopień zmian właściwości użytkowych rękawic oraz ich odporność na poszczególne parametry po wcześniejszym poddaniu ich działaniu innego czynnika niebezpiecznego czy szkodliwego. W końcowym etapie opracowano wytyczne dla producentów.

165. WPLYW warunków użytkowania na właściwości ochronne filtrów stosowanych do ochrony układu oddechowego / K. Makowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1997-2000.

W wyniku realizacji niniejszego zadania badawczego opracowano poradnik doboru filtrującego sprzętu ochrony układu oddechowego, do zagrożeń pyłami przemysłowymi. Podstawowym celem opracowanego poradnika jest dostarczenie użytkownikom informacji opartych na najnowszych dostępnych danych literaturowych oraz wynikach badań osiągniętych w zadaniach badawczych realizowanych w ramach programu wieloletniego - niezbędnych do dokonania prawidłowego i jak najbardziej efektywnego doboru filtrującego sprzętu ochrony układu oddechowego, do zagrożeń występujących na stanowisku pracy.

Zob. też poz. 130, 184, 190, 195, 203.

7. Fizjologia pracy

166. ANALIZA porównawcza kosztu fizjologicznego osób niepełnosprawnych przy typowych czynnościach zawodowych i pozazawodowych / J. Bugajska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Populacja osób niepełnosprawnych jest bardzo zróżnicowana ze względu na rodzaj schorzenia, stopień niepełnosprawności oraz rehabilitacji. Cechy te determinują w dużym stopniu możliwości psychofizyczne aktywności społecznej i zawodowej. Dysfunkcja narządu ruchu stanowi, według badań różnych autorów, około 50% wszystkich pierwszych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności. Osoby niepełnosprawne z dysfunkcją narządu ruchu i obniżoną sprawnością motoryczną wydają więcej energii podczas przemieszczania się oraz wykonywania różnych czynności, w tym czynności zawodowych, aniżeli osoby pełnosprawne. Powoduje to większy koszt fizjologiczny pracy zawodowej i aktywności pozazawodowej osób, wyrażający się większym obciążeniem układu krążenia i oddechowego. W projekcie, poza badaniami laboratoryjnymi, w celu określenia wydolności fizycznej osób niepełnosprawnych, przeprowadzono badania w warunkach rzeczywistych (na stanowisku pracy i w miejscu zamieszkania badanych osób). Analiza wyników wykazała duże zróżnicowanie kosztu energetycznego i fizjologicznego wymienionych czynności, zależne od stopnia niepełnosprawności oraz rehabilitacji. Stwierdzono ponadto duże zróżnicowanie rodzajów czynności zawodowych, wynikające z indywidualnego ich dostosowania do możliwości pracownika. Wyniki przeprowadzonej analizy będą mogły być wykorzystane przez pracodawców przy określaniu dla osób niepełnosprawnych dopuszczalnego obciążenia wysiłkiem fizycznym w pracy zawodowej.

167. ANALIZA przyczyn oraz sposoby zapobiegania niezdolności do pracy w aspekcie zaburzeń funkcji mięśniowo szkieletowych / D. Liu. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1999-2000.

Opracowanie składa się z czterech części, w których zawarto analizę problematyki schorzeń układu mięśniowo-szkieletowego, analizę przyczyn ich powstawania, metody służące ocenie obciążenia układu mięśniowo-szkieletowego oraz zalecenia optymalizacji techniki pracy. Niezależnie od rodzaju czynników wywołujących dolegliwości ze strony układu mięśniowo-szkieletowego, są one wynikiem długotrwałego obciążenia i zmęczenia mięśni zarówno utrzymujących pozycję podczas pracy, jak i wykonujących bezpośrednio pracę. Najwłaściwszym sposobem przeciwdziałania temu jest zmniejszenie monotypowości i monotoności pracy oraz obciążenia statycznego mięśni. Najbardziej szkodliwy dla zdrowia pracownika jest brak zróżnicowania czynności wykonywanych na stanowisku pracy, dlatego też jest wskazane stosowanie rotacji na stanowiskach pracy. Zaleca się, aby pracownicy w czasie dnia pracy zamieniali się między sobą stanowiskami i wykonywali bardzo różnorodne czynności, szczególnie w takich przypadkach, gdy nie jest możliwe oszacowanie długości przerw i czasu pracy pomiędzy przerwami.

168. OCENA obciążenia strażaków na podstawie wskaźników fizjologicznych podczas wytypowanych czynności ratowniczo-gaśniczych / J. Bugajska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-2000.

Podczas realizacji zadania badawczego przeprowadzono ocenę obciążenia organizmu strażaków na podstawie wskaźników fizjologicznych podczas wykonywania wytypowanych czynności gaśniczo-ratowniczych. Oceny dokonano na podstawie wyników badań ankietowych, które dostarczyły istotnych informacji na temat rodzaju i czasu trwania czynności zawodowych wykonywanych przez strażaków; badań terenowych, w trakcie których zobiektywizowano uzyskane dane na temat ciężkości poszczególnych czynności oraz badań laboratoryjnych, które dostarczyły danych na temat rzeczywistego obciążenia strażaków podczas wysiłku. Na podstawie wyników badań stwierdzono, że spośród około 150 strażaków biorących udział we wszystkich typach badań u około 53% badanych występuje nadwaga, u prawie 9% otyłość. Prawidłowa masa ciała występuje u 38% strażaków. Około 60% strażaków deklaruje, że pali papierosy i aż 40% zgłasza, że nie uprawia żadnego rodzaju sportu, ani w czasie służby, ani poza nią. Podsumowując wyniki badań oraz dokonując przeglądu piśmiennictwa w tym zakresie, sformułowano wytyczne, które uzupełniałyby istniejące obecnie standardy w PSP o aspekty wynikające ze specyficznego obciążenia organizmu strażaka podczas pracy w odzieży izolującej z aparatem oddechowym.

169. OPRACOWANIE komputerowo wspomaganą metody oceny obciążenia mięśniowego kończyny górnej w zależności od częstotliwości wykonywania czynności na stanowisku pracy / D. Liu. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Celem zadania badawczego było opracowanie komputerowej metody oceny obciążenia mięśniowego kończyny górnych na stanowiskach pracy powtarzalnej, wykonywanej zarówno w pozycji stojącej (np.: ciągnięcie, pchanie, podnoszenie i przenoszenie), jak i w pozycji siedzącej (praca np.: z komputerem, biurowa, operatorów pulpity sterowniczych, przy taśmie, kasjera w supermarkecie). Opracowany moduł komputerowy zawiera dane dotyczące zależności między częstością wykonywania czynności a dopuszczalną siłą zewnętrzną. W prezentowanej pracy przedstawiono program komputerowy opracowany na podstawie zebranych i opracowanych danych z literatury przedmiotu odnoszących się do obciążenia ruchu w zależności od wartości wywieranej siły, pozycji poszczególnych członów ciała i częstości powtórzeń oraz zależności między siłą maksymalną a położeniem kończyny górnej.

170. OPRACOWANIE kryteriów weryfikacji dopuszczalnych obciążeń w pracy zawodowej dla kobiet w ciąży na podstawie odpowiedzi hemodynamicznej na wysiłek fizyczny / T. Makowiec-Dąbrowska, T. Pajszczyk-Kieszkiewicz, J. Siedlecka, E. Poliż, T. Wierzbowski i in. - Łódź : Instytut

Medycyny Pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera, Zakład Fizjologii Pracy i Ergonomii, 1996-1998.

Celem badań było ustalenie dopuszczalnych obciążeń dla kobiet w różnych okresach ciąży w oparciu o kryteria fizjologiczne - wielkość odpowiedzi hemodynamicznej, zależność poziomu parametrów hemodynamicznych przy danym wysiłku od czasu trwania ciąży. Badania przeprowadzono w grupie 71 kobiet w wieku od 20 do 37 lat. U wszystkich dokonano całodobowej rejestracji akcji serca i ciśnienia krwi na początku ciąży, u 46 powtórnie w II połowie ciąży i u 8 po raz trzeci w ok. 30 tygodni po porodzie. Spośród badanych kobiet 41 pracowało zawodowo na początku ciąży, 7 w II połowie ciąży i 3 w ok. 30 tygodni po porodzie. Na podstawie analizy zależności pomiędzy częstością skurczów serca podczas wykonywania różnych czynności a skorygowaną masą ciała noworodka stwierdzono, że zaczynała ona obniżać się wówczas, gdy częstość skurczów serca była wyższa o 20-50/min od poziomu spoczynkowego. Podobna analiza dla ciśnienia krwi wykazała, że negatywny wpływ na masę ciała noworodka ma wzrost ciśnienia skurczowego i rozkurczowego o 10-45 mmHg ponad poziom spoczynkowy. Te wartości progowe przyrostu reakcji fizjologicznych były znacznie wyższe od wartości średnich obliczonych dla wszystkich kobiet, które te czynności wykonywały.

171. OPRACOWANIE metody oceny obciążenia systemu mięśniowego pleców i kręgosłupa przy pracach siedzących w funkcji rodzaju siedziska / J. Kamińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2000.

Projekt badawczy miał na celu: 1) zweryfikowanie metody oceny obciążenia systemu mięśniowego pleców i kręgosłupa przez wykonanie symulacji obciążenia na modelu układu mięśniowo-szkieletowego tułowia człowieka oraz porównanie otrzymanych wyników z wynikami badań doświadczalnych; 2) opracowanie uproszczonej metody do oceny siedzisk biurowych do Bazy danych ergonomicznych (PL-2000). Na bazie stworzonego modelu komputerowego tułowia człowieka opracowano metodę, która umożliwia ocenę siedziska ze szczególnym uwzględnieniem jego oparcia, które jest najważniejszym elementem z punktu widzenia obciążenia pleców i kręgosłupa. W metodzie możliwe jest uwzględnienie kształtu oparcia siedziska, zakresu regulacji czy też zamocowania zagłówka. Opracowana metoda oceny siedzisk pozwala na kompleksową ocenę wszystkich parametrów siedziska, ale szczególnie umożliwia ocenę siedzisk niestandardowych lub ocenę siedzisk pod kątem cech antropometrycznych użytkownika. Jest to możliwe dzięki wykorzystaniu modelu układu mięśniowo-szkieletowego tułowia człowieka.

172. OPRACOWANIE metody rejestracji i oceny wybranych parametrów fizycznych czynności roboczych / J. Kamińska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-1999.

Celem zadania było opracowanie metody rejestracji i oceny wybranych parametrów fizycznych czynności roboczych. Powodem było pojawienie się projektu normy

europejskiej, w której zamieszczono wartości dopuszczalne kątów w stawach, nie podając sposobu ich pomiaru i zasad oceny. Opracowana metoda jest więc ważnym elementem, który umożliwi wdrożenie normy w Polsce. Metodę oparto na rejestracji wybranych parametrów fizycznych metodą goniometryczną oraz rejestracji innych parametrów za pomocą filmowania techniką wideo. Na podstawie analizy zakwalifikowano kąty w stawach i wynikające z nich obciążenie do jednej z trzech kategorii: pozycja dopuszczalna (strefa zielona - czynność może być wykonywana bez ograniczeń czasowych, obciążenie układu mięśniowo-szkieletowego jest optymalne, nie ma zagrożenia utraty zdrowia) ; pozycja warunkowo dopuszczalna (strefa żółta - czynność może być wykonywana w ograniczonym zakresie, gdyż pozycje mogą mieć negatywny wpływ na obciążenie układu mięśniowo-szkieletowego) ; pozycja niedopuszczalna (strefa czerwona - czynność nie powinna być wykonywana ze względu na duże obciążenie układu ruchu i duże prawdopodobieństwo wystąpienia dolegliwości).

173. OPRACOWANIE wytycznych do wykorzystania zmienności rytmu serca (HRV) w ocenie napięcia autonomicznego układu nerwowego jako markera obciążenia pracą fizyczną i umysłową / K. Zużewicz, K. Kwarecki. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Celem pracy było przeprowadzenie studium poznawczego dotyczącego rozważenia możliwości wykorzystania HRV w ochronie, higienie i medycynie pracy. Układ krążenia człowieka dokonuje stałej korekty rytmu serca do zmieniających się warunków życia, co przyjęto nazywać zmiennością rytmu serca (HRV - heart rate variability). W ocenie zdolności do pracy umysłowej, zmęczenia, stresu oraz wydolności fizycznej coraz częściej wykorzystuje się analizę widmową odstępów R-R sygnału EKG. W trakcie realizacji pracy dokonano przeglądu piśmiennictwa oraz przygotowano wytyczne, które pozwalają na implementację metody w ochronie pracy osób zatrudnionych np. w transporcie i w trybie pracy zmianowej.

174. OPRACOWANIE zasad oceny postępu rehabilitacji medycznej i zawodowej na bazie procedur badawczych do oceny możliwości psychofizycznych wybranej grupy osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu / B. Kurkus-Rozowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Opracowano metody badań umożliwiających ocenę postępu rehabilitacji medycznej i zawodowej osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu w czasie prowadzonej rehabilitacji zawodowej. Wybrano metody badawcze, pozwalające na ocenę możliwości psychofizycznych osób niepełnosprawnych oraz przeprowadzono dwukrotnie, w odstępnie roku, badania na wybranej 30-osobowej grupie osób niepełnosprawnych ruchowo, na różnym etapie prowadzonej rehabilitacji zawodowej. Wyniki badań wykazały duże zróżnicowanie wydolności fizycznej, jak również siły mięśniowej, co było uzależnione od typu i stopnia niepełnosprawności, a także aktywności

ruchowej badanych osób. Analiza wyników badań wydolnościowych wykazała tendencje do poprawy wydolności ogólnej w grupach osób niepełnosprawnych ruchowo podejmujących pracę, pracujących i jednocześnie uczestniczących w rehabilitacji medycznej, uczestniczących w rehabilitacji medycznej oraz prowadzących aktywny, pozazawodowy tryb życia. W grupie osób długotrwale pracujących, ale nie uczestniczących w rehabilitacji medycznej obserwowano tendencje do pogorszenia wydolności ogólnej. Osoby niepełnosprawne dłużej pracujące wykazywały większe zainteresowanie otoczeniem, lepiej oceniały swoje życie oraz miały lepsze samopoczucie psychiczne aniżeli bezrobotni, a co więcej, podjęta rehabilitacja medyczna prowadziła do poprawy samopoczucia fizycznego.

175. PODSTAWY fizjologiczne usprawnienia procesu adaptacji zawodowej i rehabilitacji społecznej osób niewidomych i słabo widzących / K. Kwarecki, K. Zużewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2001.

Wśród osób niepełnosprawnych ociemniali oraz osoby z głębokim upośledzeniem percepcji wzrokowej zajmują miejsce szczególne. Tworzą grupę ludzi uprawiających różne zawody zależnie od okresu wystąpienia niepełnosprawności (wrodzona lub nabyta). Wśród osób niepełnosprawnych, osoby z defektem percepcji wzrokowej stanowią ok. 10% wg danych polskich, a wg danych amerykańskich ok. 13%. Niepełnosprawność pod postacią braku percepcji wzrokowej lub jej głębokiego zaburzenia oprócz trudności w funkcjonowaniu w środowisku pracy i życia człowieka niesie ze sobą bardzo poważną dolegliwość natury fizjologicznej. Podstawowym celem przeprowadzonych badań było zebranie danych medycznych i socjologicznych przydatnych do poprawy komfortu życia osób niepełnosprawnych z upośledzeniem percepcji wzrokowej i wykorzystanie ich do opracowania zaleceń dla organizatorów pracy niepełnosprawnych, zarówno w zakładach pracy chronionej jak i w postępowaniu indywidualnym. Efektem pracy będzie wprowadzenie zasad profilaktyki zdrowotnej związanej z konsekwencjami zaburzeń przebiegu rytmów okołodobowych u osób ociemniałych.

176. WYBÓR metod oceny możliwości psychofizycznych osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu i opracowanie zasad ich wykorzystania do projektowania i modernizacji stanowisk pracy / B. Kurkus-Rozowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Celem pracy było opracowanie wskazówek ułatwiających identyfikację możliwości psychofizycznych osób niepełnosprawnych ruchowo oraz opracowanie zasad projektowania i modernizacji stanowisk pracy, na których zatrudniane są te osoby. Dostosowanie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych ruchowo zakładało wykorzystanie ich sprawnych funkcji, a zarazem stworzenie warunków przeciwdziałania powstawaniu wtórnej niepełnosprawności. Dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne ruchowo opracowano wskazówki, których celem jest przybliżenie

im problemów oceny możliwości psychofizycznych i zdolności do pracy osób z dysfunkcją kończyn dolnych, górnych oraz kręgosłupa. Przedstawiono również zasady projektowania i kształtowania struktury przestrzennej stanowiska pracy oraz sposoby wykorzystania zasadniczych elementów jego wyposażenia, odpowiadających potrzebom i wymaganiom osób niepełnosprawnych. Opracowane wskazówki dla pracodawców zawierają również przykłady typowych siedzisk rehabilitacyjnych, które są najczęstszym modernizowanym elementem stanowiska pracy przystosowywanego dla tej grupy osób niepełnosprawnych.

177. ZASTOSOWANIE chronofizjologii w ochronie zdrowia człowieka oraz w organizacji procesów pracy / K. Zużewicz - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Celem była ocena wpływu pracy zmianowej i nocnej na zachowanie się parametrów czynności układu krążenia, subiektywne poczucie zmęczenia oraz jakość snu pracowników zmianowych. W pierwszym punkcie kontrolnym dokonano wyboru metod obiektywnej oceny czynności układu krążenia i metod subiektywnych określających poczucie zmęczenia w ciągu doby oraz przebieg i jakość snu. Określono zestaw analizowanych parametrów fizjologicznych, opracowano własne kwestionariusze i dokonano wyboru metod analizy uzyskanych wyników badań. Badania w drugim punkcie kontrolnym przeprowadzono w dwóch grupach pracowników zmianowych, z podziałem na rodzaj wykonywanej pracy - praca fizyczna i umysłowa. Wyniki analizowano, uwzględniając wiek, czas pracy dziennej i nocnej oraz staż pracy pracowników zmianowych. Dokonano podsumowania wyników przeprowadzonych badań oraz wykorzystano je do popularyzacji metod służących poprawie tolerancji i zapobieganiu negatywnym skutkom pracy zmianowej i nocnej.

178. ZASTOSOWANIE metod termicznej i laserowo-dopplerowskiej do badania zmian krążenia obwodowego krwi w reakcji na czynniki środowiska pracy (gorąco, zimno, wibracja) / A. Marszałek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2001.

Celem zadania było zbadanie możliwości zastosowania techniki laserowo-dopplerowskiej i termicznej do oceny skórnego przepływu krwi w reakcji na lokalne czynniki środowiska. W pierwszej części badań sprawdzono, czy za pomocą zastosowanych metod będzie możliwe stwierdzenie lokalnych przystosowań krążenia krwi do gorącego środowiska. Badaniami objęto 12 młodych hutników z co najmniej 2-letnim stażem pracy w hucie i 12 młodych zdrowych mężczyzn nie pracujących zawodowo w narażeniu na gorące środowisko. Badanie temperatury skóry w teście lokalnego, stopniowego ogrzewania może być przydatne do określenia funkcjonalnych zmian obwodowego układu krążenia, które można wiązać z charakterem wykonywanej pracy. Celem drugiej części badań była próba zastosowania pomiaru skórnego przepływu krwi i temperatury skóry do oceny skuteczności ochronnej rękawic antywibracyjnych.

179. ZNACZENIE rocznego cyklu zmienności CFF oraz stanu emocjonalnego człowieka w diagnozie CFF jako wskaźnika zmęczenia w badaniach psychologicznych / A. Łuczak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1995-1996.

Celem badań było sprawdzenie hipotezy o zmienności progu krytycznej częstotliwości migania światła (CFF) w cyklu okołorocznym. Analiza związków CFF i obciążenia różnego typu czynnikami pracy wskazuje, że emocje, skupienie uwagi, rozwiązywanie problemów, aktywność fizyczna i kontakty społeczne miały działanie aktywizujące i hamowały spadek wartości CFF w ciągu dnia. Natomiast czynnik „uczenia się” działał obciążająco i wraz ze wzrostem jego natężenia poziom CFF w ciągu dnia obniżał się coraz bardziej. Na podstawie badań można wyciągnąć wniosek, że poziom CFF zmienia się w czasie, ale wyjaśnienie przyczyn tych zmian wymaga szczegółowej analizy w przyszłości. Przebieg zmiennych CFF ma charakter indywidualny, a szczególne znaczenie w jego kształtowaniu wydaje się mieć temperament i cechy osobowości. Ze względu na zmiany CFF w czasie należy być ostrożnym w diagnozowaniu wyników „FlickerTestu” (wskaźnika poziomu CFF).

Zob. też poz. 160, 201.

8. Materialne środowisko pracy

a) Pył. Czystość powietrza

180. OPRACOWANIE i budowa stanowiska do badań aparatów do pomiarów zanieczyszczeń chemicznych powietrza w zakresie parametrów fizycznych / K. M. Benczek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

W ramach realizacji zadania zbudowano stanowisko do badania wpływu ciśnienia, temperatury, wilgotności i szybkości strumienia powietrza na wskazania aparatów służących do pomiarów zanieczyszczeń chemicznych powietrza. Została opracowana metodyka sprawdzania tych aparatów zgodnie z normami EN 45544-1-4. Pozwoli to na ich stosowanie przy ocenie narażenia na czynniki chemiczne na stanowiskach pracy. Zbudowane w laboratorium CIOP, w ramach wszystkich etapów tego zadania, stanowiska do badania wpływu elektrycznych i chemicznych parametrów środowiska umożliwiają sprawdzanie aparatów w pełnym zakresie. Wynikiem pracy są 4 procedury pomiarowe i 4 instrukcje, które umożliwiają sprawdzanie aparatów do pomiarów chemicznych zanieczyszczeń powietrza.

181. OPRACOWANIE metody badania obszarów niewentylowanych w pomieszczeniach małych przedsiębiorstw, wyposażonych w wentylację mechaniczną ogólną, przy zastosowaniu gazów znacznikowych / E. Jankowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2001.

Dokonano przeglądu i analizy dostępnych publikacji i wydawnictw normalizacyjnych dotyczących stosowania metody znaczników gazowych w technice wentylacyjnej. Na podstawie przyjętych założeń opracowano metodę badawczą oraz wstępny projekt stanowiska pomiarowego do badania obszarów wentylowanych i niewentylowanych metodą znaczników gazowych. W celu uzyskania pełnego opisu stanu powietrza w badanych pomieszczeniach pracy, zakres projektu badawczego rozszerzono o badania obszarów wentylowanych i niewentylowanych metodą anemometryczną i metodą wizualizacji. Opracowano kompleksowa metodę określania obszarów wentylowanych i niewentylowanych w pomieszczeniach pracy wyposażonych w wentylację mechaniczną ogólną. Badania weryfikacyjne przeprowadzono w pomieszczeniach pracy typowych dla małych przedsiębiorstw. Opracowana metoda badawcza umożliwi dokonywanie kompleksowej oceny stanu powietrza w pomieszczeniach pracy wyposażonych w wentylację mechaniczną ogólną. Może być również stosowana do oceny współdziałania systemów wentylacji mechanicznej ogólnej z urządzeniami wentylacji mechanicznej miejscowej.

182. OPRACOWANIE metody określania skuteczności działania obudów wentylacji miejscowej wywiewnej / M. Gliński. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

Celem zadania było opracowanie metody określania skuteczności działania obudów i innych elementów odsysających wentylacji miejscowej. Dokonano przeglądu dostępnych publikacji dotyczących prac badawczych prowadzonych w różnych ośrodkach europejskich na temat skuteczności działania obudów wentylacji miejscowej wywiewnej. Przeanalizowano również normy i projekty norm niemieckich oraz norm europejskich. Na tej podstawie zaprojektowano i wykonano stanowisko badawcze, na którym przeprowadzono badania. Wynika z nich, że zastosowana przy szlifierekach wentylacja miejscowa wywiewna w postaci obudów lub ssawek przyczynia się do znacznego ograniczenia emisji pyłu do środowiska pracy.

183. OPRACOWANIE projektów Polskich Norm określających zasady klasyfikacji i oceny środków ochrony zbiorowej przed zapyleniem / E. Jankowska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1997-1999.

W wyniku realizacji zadania badawczego opracowano projekty polskich norm, dotyczące metod badania wysoko skutecznych materiałów filtracyjnych i filtrów

powietrza typu HEPA i ULPA, stosowanych do oczyszczania powietrza w systemach wentylacyjnych i klimatyzacyjnych. Podstawą opracowania projektów norm polskich były projekty norm europejskich. Zostały w nich opisane metody, które umożliwiają kompleksowe badanie wysoko skutecznych filtrów powietrza. Opracowane na tej podstawie projekty polskich norm umożliwią ustanowienie polskich norm zgodnych z normami UE.

184. PRZEWIDYWANIE czasu maksymalnego użytkowania filtrów przeznaczonych do ochrony układu oddechowego w warunkach znacznego zapylenia / K. Majchrzycka. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1998-2000.

Celem pracy było ustalenie metodą analityczno-doświadczalną zależności określających wpływ depozytu pyłowego i prędkości przepływu na zmianę oporu przepływu powietrza przez filtry, w warunkach symulujących rzeczywiste użytkowanie. Program badań obejmował rodzaj i parametry strukturalne materiałów filtracyjnych, własności pyłów oraz warunki prowadzenia zapylenia. Seria badań wykonana w komorze pyłowej w zmiennych warunkach zapylenia daje podstawę do wnioskowania o zmianach zachodzących w materiałach stosowanych do ochrony układu oddechowego, na skutek zmiany stężenia zapylenia współdziałającego ze zmienną wilgotnością. Wyniki tych badań przedstawiono w odniesieniu do dwóch podstawowych parametrów charakteryzujących filtrujące ochrony układu oddechowego: oporu przepływu powietrza oraz skuteczności filtracji. Na podstawie wyników badań wykazano, że różne warunki zapylenia wpływają na podstawowe parametry filtracji materiałów włókninowych, co powoduje zmianę skuteczności filtrujących ochron układu oddechowego w czasie użytkowania. W pracy przedstawiono również założenia do modelu filtracji dla warunków rzeczywistego użytkowania, co umożliwi obliczenie dla różnych układów włóknin filtracyjnych skuteczności filtracji i zmiany oporu przepływu powietrza w czasie depozycji pyłu, w zmiennych warunkach zapylenia.

185. ZBADANIE i ocena przydatności jonizatorów ulotowych do oczyszczania powietrza pomieszczeń pracy z cząstek pyłowych / Z. Grabarczyk. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Praca miała na celu zbadanie możliwości oczyszczania lub wspomagania oczyszczania z zanieczyszczeń pyłowych powietrza nieprzemysłowych pomieszczeń pracy z wentylacją grawitacyjną za pomocą jonizatorów ulotowych. Zbadano jonizatory otwarte, przetwarzające powietrze bezpośrednio w pomieszczeniu i jonizator zamknięty. Wykazano, że wydajność jonizacji otwartej zależy od wielkości przestrzeni objętej jonizacją, wielkości natężenia pola elektrycznego, koncentracji jonów lekkich. Stwierdzono, że metoda polegająca na wykorzystaniu przenośnych jonizatorów powszechnego użytku jest nieskuteczna. Metoda jonizacji powietrza w całym pomieszczeniu za pomocą elektrod rozległych pozwala uzyskać skuteczność oczyszczania ekwiwalentną

3-5 wymianom powietrza w pomieszczeniu w ciągu jednej godziny na powietrze idealnie czyste. Osiągnięto ok. 100-krotny spadek stężenia pyłu w ciągu 1-2 godzin. Podstawową wadą tej metody jest silna elektryzacja przedmiotów i osób w pomieszczeniu, stwarzająca zagrożenie mikrorażeniami i zakłóceniem pracy sprzętu elektronicznego (zwłaszcza komputerów). Najskuteczniejsza okazała się metoda jonizacji zamkniętej w przelotowej komorze jonizacyjnej.

186. ZBADANIE wpływu elektryczności statycznej w pomieszczeniach nieprzemysłowych na poziom zapylenia powietrza / Z. Grabarczyk. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

Zbadano związki między polami elektrostatycznymi (PES) a poziomem zapylenia powietrza w pomieszczeniach pracy typu biurowego i laboratoryjnego. Uwzględniono PES powstające na skutek elektryzowania się ludzi, wykładzin podłogowych, mebli, wytwarzane przez monitory komputerowe. Badania wykonywano metodami pomiarowymi, obliczeniowymi i metodą symulacji komputerowej. W wyniku badań makroskopowych nie wykryto statystycznie istotnego wpływu PES na średnią dla badanych pomieszczeń wartość stężenia cząstek pyłu. Wykazano analitycznie, że wpływ PES na stężenie pyłu maleje wykładniczo ze wzrostem kubatury pomieszczenia. Symulacja komputerowa rozkładu PES w otoczeniu ciała człowieka wykazała, że największe natężenia pola występuje przy stopach, jeśli obuwie izoluje od podłoża, oraz wokół twarzy, a szczególnie nosa. Pola własne wytwarzane przez ładunek elektryczny zgromadzony na ciele człowieka mają bardziej niekorzystny rozkład niż pola pochodzenia zewnętrznego. Przy potencjale człowieka większym od 500 V (typowa wartość w okresie zimowym) osiągają natężenia wystarczające do istotnego zwiększenia poziomu osiadania pyłu na skórze twarzy.

Zob. też poz. 156.

b) Oświetlenie. Barwy

187. DOBÓR systemu oświetlenia dla stanowisk pracy z monitorami ciekłokrystalicznymi LCD TFT / A. Wolska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-2000.

Celem zadania badawczego było opracowanie wytycznych doboru otoczenia świetlnego (kreowanego przez różne systemy oświetleniowe) dla stanowisk pracy z monitorami ciekłokrystalicznymi LCD TFT w celu ograniczenia uciążliwości pracy wzrokowej. Sformułowano wytyczne doboru systemu oświetleniowego dla stanowisk z monitorami ciekłokrystalicznymi.

188. OPRACOWANIE metody projektowania układu świetlnooptycznego niskoluminancyjnej oprawy oświetlenia miejscowego maszyn oraz

wykonanie jej prototypu / A. Pawlak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-2001.

W ramach realizacji zadania przeprowadzono analizę istniejących metod obliczeniowych układów świetlno-optycznych opraw oświetleniowych, ze szczególnym uwzględnieniem metod luminancyjnych oraz strumieniowych. Na podstawie analizy odpowiednich norm, piśmiennictwa oraz wyników pomiarów i obliczeń własnych określono podstawowe wymagania oświetleniowe, parametry geometrii układu świetlno-optycznego oprawy oświetlenia miejscowego oraz typy źródeł światła najodpowiedniejsze do zastosowania w oprawach oświetlenia miejscowego. Dane te posłużyły do opracowania metody służącej do wyznaczania zwierciadlanych profili odbłyśników obrotowo-symetrycznych i walcowych zapewniających skuteczne ograniczenie oślnienia i realizujących z dużą równomiernością założony rozkład oświetlenia na płaszczyźnie roboczej.

189. OPRACOWANIE metodyki badania skuteczności rozpoznawania barw przez użytkowników filtrów optycznych w warunkach zmiennego oświetlenia oraz wytycznych dla ich optymalizacji / A. Pościk. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 2000-2001.

Podczas kierowania pojazdami oraz na stanowiskach pracy związanych m.in. z obsługą dźwigów, suwnic, naprawą dróg i torów kolejowych, występują zagrożenia wynikające z zakłócenia odbioru bodźców wzrokowych, spowodowanego różnym ich natężeniem. Do ochrony przed intensywnym promieniowaniem słonecznym stosowane są okulary wyposażone w filtry chroniące przed oślnieniem słonecznym. Przy zmniejszonym oświetleniu filtry te zmniejszają zdolność odbioru bodźców wzrokowych, w tym zdolność do rozpoznawania barw. Celem zadania było opracowanie metodyki badania skuteczności rozpoznawania barw światła sygnalizacyjnych i materiałów tła odzieży ostrzegawczej przez użytkowników okularów chroniących przed oślnieniem słonecznym, w zmiennych warunkach oświetlenia. Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły na wytypowanie optymalnych rozwiązań okularów chroniących przed oślnieniem słonecznym, a jednocześnie zapewniających niezakłócone rozpoznawanie barw. Uzyskane wyniki umożliwiły również opracowanie wytycznych dotyczących wymagań konstrukcyjnych oraz zakresów stosowania okularów chroniących przed oślnieniem słonecznym. Ponadto, przeprowadzone badania umożliwiły wytworzenie serii informacyjnej okularów chroniących przed oślnieniem słonecznym, wyposażonych w filtry fotochromowe, zapewniające niezakłócone rozpoznawanie barw.

190. OPRACOWANIE wytycznych dla optymalizacji konstrukcji automatycznych filtrów spawalniczych uwzględniających rzeczywiste warunki użytkowania / G. Owczarek. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 2000-2001.

Realizacja zadania badawczego umożliwiła określenie zależności między zjawiskami występującymi podczas zaciemniania automatycznych filtrów spawalniczych

a warunkami spawania. Tradycyjne filtry spawalnicze są obecnie wypierane przez filtry automatyczne, które samoczynnie przyciemniają pole widzenia w momencie zajarzenia łuku elektrycznego lub zapalenia płomienia gazowego. Ciągły postęp technologiczny sprawia, że na rynku pojawiają się coraz nowocześniejsze rozwiązania konstrukcyjne automatycznych filtrów spawalniczych, które także muszą być potwierdzone odpowiednimi badaniami laboratoryjnymi. Wykonano modernizację przyrządu do pomiaru czasu zadziałania automatycznych filtrów spawalniczych oraz zaprojektowano i wykonano stanowisko do badania kątovej zależności współczynników przepuszczania. Opracowano także metodę i stanowisko do badań termograficznych w celu oceny jednorodności temperatury na powierzchniach ekranów ciekłokrystalicznych automatycznych filtrów spawalniczych. Opracowano wytyczne dla producentów i użytkowników automatycznych filtrów spawalniczych.

c) Promieniowanie

191. ANALIZA czynników wpływających na dokładność pomiaru natężenia pola elektrycznego na stanowiskach pracy / K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Przeprowadzono studia literaturowe oraz dokonano przeglądu i analizy wyników badań parametrów wpływających na dokładność pomiaru natężenia pola elektrycznego do potrzeb oceny warunków pracy. Błąd wyniku pomiaru jest związany z: właściwościami metrologicznymi stosowanego miernika natężenia pola, zasadą jego działania i cechami konstrukcyjnymi, parametrami wzorca pola elektrycznego stosowanego do sprawdzania miernika natężenia pola, wzajemnymi oddziaływaniami miernika ze wzorcem i wzorca z otoczeniem w procesie kalibracji oraz z oddziaływaniami miernika ze źródłem pola i jego otoczeniem podczas pomiarów. Błąd ten może dochodzić, w zależności od przypadku, do 100%. Stwierdzono, że brak jest kompleksowych ocen czynników istotnych dla wiarygodności pomiarów. Rozważania w tym zakresie dotyczą jedynie pojedynczych parametrów.

192. ANALIZA czynników wpływających na dokładność pomiaru natężenia pola magnetycznego na stanowisku pracy / J. Karpowicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Przeprowadzona analiza piśmiennictwa i podsumowanie badań prowadzonych w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy wskazują, że pomiar natężenia pola magnetycznego obarczony jest błędami wynikającymi z właściwości metrologicznych miernika, konstrukcji wzorca pola magnetycznego zastosowanego do jego kalibracji i sprzężeń w układzie: wzorzec - miernik - otoczenie oraz rodzaju źródła pola na sta-

nowisku pracy i sprzężeń w układzie: źródło - miernik - otoczenie. Istotnym źródłem niepewności pomiaru natężenia pola magnetycznego na stanowisku pracy są różnice między rozkładem przestrzennym i widmem częstotliwościowym pola mierzonego w stosunku do pola wzorcowego oraz sprzężenia miernika ze źródłem pola i otoczeniem. Błąd pomiaru, wynikający z tych czynników, może znacznie przekraczać 50%. Przy błędnym rozpoznaniu charakterystyki mierzonego pola, błąd pomiaru i oceny narażenia może wynosić nawet ponad 100%. Jedynie stosowanie zaleceń norm metrologicznych, kontrola widma mierzonego pola i dobra znajomość parametrów miernika stosowanego do pomiarów pozwalają, na pomiary z niepewnością rzędu 10%.

193. BADANIA zagrożenia promieniowaniem nadfioletowym (UV) na stanowiskach spawalniczych oraz promieniowaniem podczerwonym (IR) na stanowiskach pracy w hutach przy zastosowaniu techniki spektrometrycznej / A. Wolska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Techniki Bezpieczeństwa, 1998-2001.

Charakterystyki zagrożenia zostały opracowane w postaci komputerowej bazy danych i zawierają takie dane, jak: wartości skuteczne natężenia napromienienia, rozkłady widmowe, ocenę zagrożenia związanego z promieniowaniem optycznym dla różnych metod spawania i procesów hutniczych oraz zalecane na danym stanowisku środki ochrony. Opracowana komputerowa baza danych będzie umożliwiać jej użytkownikom oszacowanie zagrożenia związanego z emisją podczerwieni na hutniczych stanowiskach pracy bez konieczności wykonywania pomiarów tego promieniowania. W przyszłości baza ta będzie rozszerzeniem możliwości systemu komputerowego STER.

194. MODELOWANIE numeryczne prądu przepływającego przez człowieka znajdującego się w zewnętrznym polu elektrycznym / K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

W ramach realizacji tematu zbadano możliwości stosowania obliczeń numerycznych podczas wyznaczania prądu indukowanego („prądu stóp”) w ciele ludzkim eksponowanym na pole elektryczne, z wykorzystaniem uproszczonych modeli ciała człowieka o jednorodnej strukturze materiałowej. Dla przyjętego do badań modelu walcowego ciała człowieka wyznaczono parametry (geometria i parametry elektryczne) umożliwiające symulacje ekspozycji człowieka.

195. MODELowe struktury barier chroniących przed promieniowaniem elektromagnetycznym / A. Andrzejewska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1999-2001.

Celem zadania było opracowanie modelu ubioru chroniącego przed promieniowaniem elektromagnetycznym wysokich częstotliwości. W ramach realizacji zadania

przeprowadzono szczegółową analizę informacji dotyczących zawodowych źródeł ekspozycji na pole elektromagnetyczne oraz dokonano przeglądu uregulowań prawnych i dokumentów normatywnych obejmujących wymagania i metody badania odzieży chroniącej przed PEM w.cz. Zebrano informacje nt. niektórych wyrobów włókienniczych stosowanych dotychczas jako bariera dla PEM oraz informacje dotyczące zagranicznych ubiorów ochronnych, a następnie przeanalizowano dane dotyczące ubiorów, których próby wprowadzenia do produkcji były podejmowane w kraju. Na podstawie przeglądu literatury i jej analizy oraz konsultacji ze specjalistami zaprojektowano i wykonano surowiec do wytwarzania materiału barierowego dla PEM w.cz.

196. OPRACOWANIE dokumentacji najwyższych dopuszczalnych natężeń (NDN) pól elektromagnetycznych w aspekcie wymagań Unii Europejskiej i zaleceń międzynarodowych / J. Karpowicz, K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2001.

Opracowano dokumentację i projekt wartości NDN pól elektrycznych i magnetycznych z całego zakresu częstotliwości. Po wprowadzeniu zaleconego przez zespół ekspertów ujednolicenia proponowanych wariantów, projekt NDN został przyjęty przez Międzyresortową Komisję ds. NDS i NDN Czynniki Szkodliwych dla Zdrowia w Środowisku Pracy. Na tej podstawie rozporządzenie ministra pracy i polityki społecznej w sprawie NDS i NDN zostało uzupełnione o NDN pól elektromagnetycznych z zakresu częstotliwości 0-300 GHz, dając jednolite kryteria oceny ekspozycji zawodowej na te pola, a także podstawy do podejmowania prawidłowych decyzji o prowadzeniu działań profilaktycznych zapobiegających zagrożeniom zdrowia. Przeanalizowano problematykę pomiarów pól elektromagnetycznych, dostosowanych do nowelizacji NDN. Jako uzupełnienie zmian NDN opracowano założenia nowelizacji polskich norm dotyczących terminologii i metodyki pomiarów pól elektromagnetycznych.

197. OPRACOWANIE i zbudowanie stanowiska wzorcowego pola elektrycznego 50 Hz do badania mierników stosowanych do oceny warunków pracy w polach elektromagnetycznych / J. Karpowicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-1999.

W wyniku realizacji zadania zaprojektowano, zbudowano i przebadano model użytkowy stanowiska badawczego stanowiącego wzorcowe źródło pola elektrycznego częstotliwości przemysłowej (50 Hz) zgodne z wymaganiami PN-IEC 833. Dla zbudowanego stanowiska opracowano: dokumentację techniczną, instrukcję obsługi, procedury badawcze wzorcowania/sprawdzania mierników częstotliwości przemysłowej (wg PN-IEC 833), sprawdzania charakterystyki częstotliwościowej mierników częstotliwości przemysłowej oraz sprawdzania czułości wszystkich mierników pól elektromagnetycznych na sygnały zakłócające spoza pasma ich czułości podstawowej.

198. OPRACOWANIE i zbudowanie stanowiska wzorcowego pola magnetostaticznego do badania mierników stosowanych do oceny warunków pracy w polach elektromagnetycznych / K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1999-2000.

Na podstawie analizy wymagań w zakresie parametrów stanowiska wzorcowego pola magnetycznego stałego, wynikających z postanowień normy dotyczących miernictwa pól do oceny środowiska pracy oraz dopuszczalnej ekspozycji ludzi, przyjęto za celowe zbudowanie stanowiska ze źródłem wzorcowego pola magnetostaticznego. Do przebadanego modelu opracowano dokumentację techniczną, instrukcję obsługi oraz procedurę pomiarową prowadzenia wzorcowego i sprawdzeń parametrów mierników pól magnetostaticznych.

199. OPRACOWANIE i zbudowanie stanowiska wzorcowego pola magnetycznego 50 Hz do badania mierników stosowanych do oceny warunków pracy w polach elektromagnetycznych / K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-1999.

W wyniku realizacji zadania zaprojektowano, zbudowano i przebadano model użytkowy stanowiska wzorcowego pola magnetycznego częstotliwości przemysłowej 50 Hz. Stanowisko umożliwia wytwarzanie pola wzorcowego sinusoidalnego, o regulowanym natężeniu i częstotliwości, z zakresu natężeń od 0,5 A/m do 30 kA/m, w zakresie częstotliwości od 20 Hz do 1 kHz. Przeprowadzone badania potwierdzają poprawność działania zbudowanego stanowiska.

200. OPRACOWANIE metody prognozowania prądu stóp w warunkach narażenia na pole elektryczne z zakresu podrezonansowego / H. Korniewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-1999.

W pracy opracowano metodę prognozowania prądu płynącego przez stopy pracownika do ziemi pod wpływem narażenia na pole elektryczne z pasma podrezonansowego, obejmującego częstotliwości poniżej 40 MHz. Ustalono, że obecnie obowiązujące w kraju przepisy o bezpieczeństwie i higienie pracy w polach elektromagnetycznych dopuszczają narażenie na przepływ prądu stóp o nadmiernym natężeniu, przekraczającym wartość 200 mA. Wartość 200 mA została ustalona w badaniach zagranicznych jako najwyższa dopuszczalna, niepowodująca jeszcze przegrzania tkanek pod wpływem wzrostu temperatury o więcej niż 1°C. Aby przyczynić się do ograniczenia niebezpieczeństwa przegrzania tkanek, opracowano wytyczne dla projektantów stanowisk pracy, w których zalecono stosowanie środków zmniejszających prąd płynący przez pracownika i wykonanie kontrolnych pomiarów prądu stóp. Opracowane

metody prognozowania prądu stóp i wytyczne ograniczania prądu stóp weryfikowano w badaniach laboratoryjnych i przemysłowych. Na podstawie otrzymanych wyników można wnioskować wstępnie, że liczba stanowisk pracy, na których prąd stóp przekracza 200 mA, nie jest duża. Szacunkowo nie przekracza 500 do 1000 przypadków.

201. PARAMETRY użyteczne do oceny elektrofizjologicznego oddziaływania niesinusoidalnego pola magnetycznego na organizm człowieka / J. Karpowicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

Opracowano i przebadano uproszczony model oddziaływania niesinusoidalnych pól magnetycznych na organizm człowieka. Badania modelu potwierdziły zgodność jego charakterystyki z danymi publikowanymi w piśmiennictwie specjalistycznym. Model zastosowano do zbadania skutków ekspozycji na wybrane rodzaje pól magnetycznych niesinusoidalnych, typowych dla rzeczywistych warunków ekspozycji pracowników. Szczegółowe dane przedstawiono odnośnie do jego pól magnetycznych o częstotliwości przemysłowej, ze znaczną zawartością wyższych harmonicznych. Poprawny pomiar i ocena ekspozycji pracowników na tego rodzaju pola magnetyczne jest obecnie najistotniejszym problemem krajowych laboratoriów pomiarowych, ponieważ od lipca 2001 r. po raz pierwszy wprowadzony został obowiązek oceny ekspozycji w zakresie częstotliwości 50 Hz do 1 kHz.

202. WARUNKI pracy w stałych i wolnozmiennych polach elektromagnetycznych / J. Karpowicz, K. Gryz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 2000-2001.

Na podstawie wyników wieloletnich badań własnych i przeglądu piśmiennictwa, dokonano analizy danych dotyczących narażenia pracowników w otoczeniu różnego typu źródeł stałych i wolnozmiennych pól elektromagnetycznych (z zakresu częstotliwości do 100 kHz). Szczególną uwagę zwrócono na źródła pracujące w zakresie częstotliwości poniżej 1 kHz, który został w 2001 r. po raz pierwszy objęty przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy. Opracowano bazę danych nt. źródeł pól elektromagnetycznych, systematyzującą informacje dotyczące ich parametrów technicznych, zastosowania, charakterystyki obsługi i ekspozycji pracowników, kryteriów oceny i prognozowanej wielkości ekspozycji pracowników na pola elektromagnetyczne, problematyki doboru metod i aparatury pomiarowej oraz zalecanych metod technicznych i organizacyjnych mających na celu ograniczenie. Zgromadzone w niej dane przygotowano z myślą o ich udostępnieniu na stronie internetowej CIOP jako pomoc dla służb inspekcji pracy, działów higieny pracy w stacjach sanitarno-epidemiologicznych i laboratoriów badawczych. Dane te mogą być pomocne również m.in. dla zakładowych służb bhp czy lekarzy sprawujących opiekę profilaktyczną nad pracownikami.

Zob. też poz. 133.

d) Substancje chemiczne

203. BADANIE przenikania ciekłych substancji chemicznych przez materiały powleczone, stosowane na odzież izolującą od otoczenia w skrajnych warunkach temperaturowych / K. Łęzak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ochron Osobistych, 1999-2001.

Zaprojektowano i zbudowano stanowisko do badania przenikania ciekłych substancji chemicznych z grupy związków nieorganicznych (kwasów, zasad i soli) oraz zmodyfikowano istniejące stanowisko do badania przenikania ciekłych substancji organicznych przez materiały powleczone w rzeczywistych temperaturach stosowania odzieży ochronnej (od -20 °C do +50 °C).

204. DOSKONALENIE zasad zapewniających bezpieczną produkcję i obrót niebezpiecznymi substancjami chemicznymi zgodnie z zaleceniami UE, MOP i normy ISO / U. Kołodyńska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2001.

Celem zadania badawczego było opracowanie 120 nowych kart charakterystyk substancji niebezpiecznych oraz bazy danych w wersji elektronicznej na płycie CD dla 374 kart. Zawartość merytoryczna opracowanych kart została dostosowana do aktualnych wymagań i przepisów krajowych oraz międzynarodowych. Są one opracowane w układzie 16-punktowym, zgodnie z rozporządzeniem ministra zdrowia i opieki społecznej z dnia 18 lutego 1999 r., norma międzynarodowa ISO 11014-4: 1994 (E) oraz zaleceniami dyrektywy 91/155/EWG z 5 marca 1991 r. Karty te są podstawowym źródłem informacji o niebezpiecznych właściwościach substancji chemicznych, rodzaju i rozmiarach stwarzanego przez nie zagrożenia dla ludzi i dla środowiska naturalnego oraz o zasadach postępowania z nimi na etapie produkcji, w transporcie, podczas stosowania i magazynowania. Dane zawarte w kartach zawierają kompleksowe informacje uwzględniające zagrożenia związane zarówno z wykonywaną pracą, środowiskiem naturalnym oraz sposoby zapobiegania niebezpiecznym sytuacjom. Są one niezbędne do oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy.

205. IDENTYFIKACJA i ocena narażenia zawodowego na szkodliwe substancje chemiczne emitowane z silników wysokoprężnych (Diesla) / M. Pośniak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2000-2001.

Przedmiotem zadania badawczego była identyfikacja i ocena narażenia zawodowego pracowników na spaliny silników wysokoprężnych Diesla. Przeprowadzone badania składu spalin z wykorzystaniem chromatografii gazowej połączonej z detekcją masową umożliwiły zidentyfikowanie 140 substancji chemicznych. Wyniki prze-

prowadzonej oceny narażenia zawodowego wykazały, że pracownicy zatrudnieni w warsztatach zajezdni autobusowych oraz na stanowiskach obsługi wózków widłowych, na których głównym źródłem chemicznych zanieczyszczeń powietrza są spaliny silników wysokoprężnych Diesla, należą do grupy zawodowej o zwiększonym ryzyku zawodowym. Jest to spowodowane narażeniem na wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne i formaldehyd. Stężenia tych substancji chemicznych powinny stanowić podstawę oceny narażenia i ryzyka zawodowego tej grupy zawodowej.

206. NOWE, przyjazne dla środowiska spienione tworzywa poliuretanowe / Z. Brzozowski, D. Kijeńska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1998-1999.

Celem pracy było zaproponowanie składu komponentów i parametrów przetwórstwa tworzyw poliuretanowych pozwalających na otrzymanie pianki o pożądanych właściwościach użytkowych w warunkach niestwarzających zagrożenia dla zdrowia pracowników zatrudnionych przy produkcji i nieuciążliwych dla środowiska.

207. OCENA emisji nitrozoamin w wybranych procesach przerobu mieszanki gumowej oraz zużytych wyrobów gumowych / W. Domański. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

Celem zrealizowanych w pracy badań była ocena zagrożenia N-nitrozoaminami znajdującymi się na stanowiskach gorącej przeróbki mieszanki gumowej w zakładach przemysłu gumowego, które ze względu na kancerogenne, mutagenne i teratogenne działanie stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi. Obecnie w przemyśle gumowym pracuje ponad 40 tys. ludzi, z których poważna część jest narażona na działanie N-nitrozoamin. Drugą grupę narażonych na te związki stanowią ludzie zatrudnieni przy przetwórstwie zużytych wyrobów gumowych. W pracy przeanalizowano metody wulkanizacji mieszanek gumowych oraz zagrożenia chemiczne występujące w procesie wulkanizacji, a także dokonano oceny narażenia N-nitrozoaminami na analizowanych stanowiskach. Badania przeprowadzono na około 140 stanowiskach obejmujących cały proces wytwarzania i przeróbki mieszanki gumowej, w tym na 100 stanowiskach wulkanizacji wyrobów z mieszanki gumowej. Badano stanowiska wulkanizacji: w prasach, we wtryskarkach, w kotłach, w komorach, w stopionych solach i w prasach bębnowych. Na podstawie otrzymanych wyników stwierdzono, że N-nitrozoaminy występują na ok. 2/3 przebadanych stanowiskach pracy.

208. OCENA łącznego układowego działania toksycznego niektórych rozpuszczalników organicznych / J. Skowroń. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-1999.

Narażenie pracowników na równoczesne działanie wielu substancji chemicznych, to zjawisko powszechne w środowisku pracy. Wyniki uzyskane u ludzi zawodowo

narażonych na te substancje nie są jednoznaczne. Część z nich potwierdza wzajemne modyfikacje metabolizmu i działania ksenobiotyków, część zaś, uzyskana w warunkach laboratoryjnych, dostarcza wyniki negatywne. Uzyskane wyniki potwierdzają pogląd, że ocena ryzyka zdrowotnego w przypadku łącznego narażenia na substancje toksyczne powinna uwzględniać interakcje metaboliczne i toksykodynamiczne ksenobiotyków, a nie zakładać a priori addytywność ich działania.

209. OCENA narażenia na beryl i jego związki na stanowiskach pracy / M. Madej. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

Celem było opracowanie metod oznaczania berylu i jego związków w powietrzu na stanowiskach pracy oraz dokonanie oceny narażenia związanego z występowaniem tych substancji w wybranych zakładach przemysłowych, z zastosowaniem opracowanych metod. Przedmiotem badań były pomiary stężeń berylu w powietrzu na wybranych stanowiskach pracy w przemyśle krajowym. Badaniami zostało objętych 13 stanowisk pracy w czterech zakładach przemysłowych. Wyniki przeprowadzonych pomiarów stężeń berylu na stanowiskach pracy wskazują, że w praktyce przemysłowej metal ten nie występuje w dużych stężeniach. Przyjmuje się jednak, że dla czynników o udowodnionym działaniu rakotwórczym (a takim jest beryl) ryzyko jest duże, nawet jeśli nie są przekroczone wartości normatywów higienicznych.

210. OCENA narażenia na cynę i jej związki w różnych procesach technologicznych / J. Surgiewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2000-2001.

Przeprowadzono ocenę narażenia na cynę i jej związki w wybranych zakładach przemysłowych. Badaniami objęto 10 stanowisk w 4 zakładach przemysłowych. Próbkę powietrza pobierano w strefie oddychania pracowników przemysłu, stosując dozymetrię indywidualną i pomiary stacjonarne. Strategię pomiarów przeprowadzono zgodnie z normą PN-89/Z-04008/07. Na podstawie uzyskanych wyników analiz dla każdego stanowiska obliczono wskaźniki narażenia. Największy wskaźnik narażenia otrzymano dla stanowiska pokrywania cynowego i wytopu stopu łożyskowego. Wskaźniki narażenia świadczą, że zagrożenie cyną w objętych badaniami zakładach jest niewielkie.

211. OCENA narażenia strażaków na szkodliwe substancje chemiczne wydzielające się w warunkach pożaru / M. Pośniak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 2000.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań opracowano zalecenia odnośnie profilaktyki skutków toksycznego działania gazów pożarowych. Wyniki te mogą być wykorzystane przez lekarzy przemysłowych do ustalenia zakresu profilaktycznych

badan lekarskich strażaków biorących bezpośredni udział w akcjach gaśniczo-ratowniczych, jak również szkoleniu strażaków w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

212. OCENA zagrożenia niebezpiecznymi dla zdrowia substancjami chemicznymi na stanowiskach pracy w garbarniach / W. Domański. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1999-2001.

Nowe rozporządzenie ministra gospodarki w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy wyprawianiu skór surowych, zastępujące przepisy z 1937 r., jak również nowe podejście do oceny ryzyka wskazują na potrzebę lepszego rozpoznania zagrożeń czynnikami chemicznymi na stanowiskach pracy oraz określają nowe zadania i wymagania stawiane przed służbami technicznymi i bhp zakładów garbarskich. W pracy dokonano analizy technologii garbowania w aspekcie możliwości występowania zagrożeń chemicznych w powietrzu na stanowiskach pracy. W wyniku wykonanego przeglądu wskazano procesy i operacje, które wydają się źródłem znacząco niebezpiecznych dla zdrowia związków chemicznych. Wyniki przeprowadzonych badań wykazały obecność kwasu siarkowego, siarkowodoru, amoniaku, związków trójwartościowego chromu, amin i dużej liczby organicznych związków. Stężenie tych związków w powietrzu na stanowiskach prac nie było duże.

213. OCENA zagrożeń związanych z emisją szkodliwych substancji chemicznych w procesie przetwórstwa żywic fenolowo-aldehydowych / M. Pośniak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

Badania identyfikacyjne szkodliwych substancji chemicznych emitowanych w procesach przetwórstwa żywic fenolowo-aldehydowych przeprowadzono podczas produkcji okładzin ciernych, materiałów ściernych i materiałów izolacyjnych. Wykazały one, że mieszaniny szkodliwych substancji chemicznych wydzielają się podczas wszystkich etapów produkcji tych wyrobów. Uzyskane wyniki wskazują, że warunki pracy mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia pracowników, pomimo występowania substancji szkodliwych w stężeniach nie przekraczających wartości normatywów higienicznych. Spowodowane jest to obecnością w powietrzu substancji o działaniu prawdopodobnie rakotwórczym. Na podstawie uzyskanych wyników badań opracowane zostały wytyczne do oceny i ograniczania ryzyka zawodowego związanego z narażeniem na szkodliwe substancje chemiczne w procesach produkcji i przetwórstwa żywic fenolowo-formaldehidowych.

214. OPRACOWANIE metod oznaczania 10 szkodliwych substancji chemicznych w powietrzu na stanowiskach pracy (objętych wykazem MPiPS

i MZiOS) / E. Gawęda. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2000-2001.

W wyniku realizacji zadania opracowano metody oznaczania 1-metoksypropan-2-olu, 5-metyloheptan-3-onu, trimetyloaminy, n-butyloaminy, heksametylotriamidu kwasu fosforowego(V), 4-etoksyacetanilidu 3-metylobutan-1-olu, 5-metyloheksan-2-onu, prop-2-yn-1-olu, N-etylomorfoliny w powietrzu na stanowiskach pracy. Opracowane metody są podstawą odpowiednich projektów polskich norm z zakresu ochrony powietrza na stanowiskach pracy. Dokładny tok postępowania analitycznego przy oznaczaniu ww. substancji w powietrzu na stanowiskach pracy podano w procedurach analitycznych. Procedury te spełniają wymagania normy europejskiej EN 482:1994 i stanowią podstawę odpowiednich projektów norm polskich. Opracowane metody umożliwią dokonywanie okresowej oceny narażenia zawodowego na będące przedmiotem pracy substancje chemiczne, zgodnie z dyrektywa 98/24/WE.

215. OPRACOWANIE metod oznaczania 12 substancji szkodliwych w powietrzu na stanowiskach pracy (z wykazu MPiPS i MZiOS) / E. Gawęda. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

W wyniku przeprowadzonych badań doświadczalnych ustalono metodyki pobierania próbek powietrza, przygotowania próbek do oznaczania, optymalne warunki ilościowego oznaczania ww. substancji przy zastosowaniu wybranej techniki analitycznej. Określono sposób przygotowania skali wzorców i sporządzania krzywej wzorcowej, sprawdzono wpływ obecności związków towarzyszących na wynik oznaczania określonej substancji wytypowaną metodą w ustalonych warunkach przeprowadzania analizy. Dokładny tok postępowania analitycznego przy oznaczaniu ww. substancji podano w procedurach analitycznych, stanowiących załączniki do opracowanych metod. Na podstawie tych procedur zostały opracowane odpowiednie projekty polskich norm.

216. OPRACOWANIE metodyki rozdzielania i oznaczania dioksyn występujących na stanowiskach pracy w procesach spalania odpadów / M. Szewczyńska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 2000-2001.

Celem zadania badawczego było ustalenie parametrów rozdziału izomerów dioksyn z wykorzystaniem chromatografii gazowej z detektorem masowym, opracowanie metody pobierania próbek zawierających dioksyny i metody ich oczyszczania oraz przeprowadzenie analizy dioksyn powstających w procesie spalania odpadów szpitalnych.

217. OPRACOWANIE systemu notyfikacji substancji niebezpiecznych stosowanych w ilościach ponadprogowych oraz systemu notyfikacji obiektów

niebezpiecznych, zgodnych z przepisami UE / J. S. Michalik. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2001.

Przeanalizowano dokumenty UE, OECD, EKG-ONZ oraz MOP dotyczące przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym. Szczególną uwagę zwrócono na wymagania tych przepisów dotyczące procedur klasyfikacji substancji, kwalifikacji obiektów do kategorii niebezpiecznych, czyli ich identyfikacji oraz procedur notyfikacji - powiadamiania władz o obiektach niebezpiecznych oraz o substancjach i preparatach niebezpiecznych w tych obiektach. Dokonano analizy odpowiednich dyrektyw UE odnoszących się do kwalifikacji i klasyfikacji substancji niebezpiecznych. Przeanalizowano rozwiązania zastosowane w Wielkiej Brytanii i w Niemczech - krajach członkowskich UE, w których procedury te są szczególnie dobrze wykonywane. Dokonano analizy nowych polskich przepisów obowiązujących od września 1998 r. dot. klasyfikacji niebezpiecznych substancji chemicznych, stwierdzając ich zgodność z wymaganiami UE. Opracowano zalecenia w sprawie niezbędnych procedur zarządzania w zakładzie oraz zalecenia dotyczące włączenia do systemów zarządzania bezpieczeństwem zadań wynikających z przepisów o przeciwdziałaniu poważnym awariom przemysłowym, odnoszących się do identyfikacji i notyfikacji (zgłoszenia) obiektów i substancji niebezpiecznych.

218. ROZPOZNANIE i ocena zagrożeń związanych z emisją szkodliwych substancji chemicznych podczas prac z masami bitumicznymi / M. Pośniak. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1998-2000.

Celem zadania było wykonanie badań identyfikacyjnych substancji chemicznych podczas stosowania mas bitumicznych, ustalenie metodyki ilościowego oznaczania głównych zanieczyszczeń powietrza na stanowiskach pracy oraz dokonanie oceny narażenia zawodowego pracowników na dymy emitowane z tych mas. Uzyskane wyniki badań wskazują, że pomiary stężeń stanowiące obecnie podstawę oceny narażenia zawodowego na substancje chemiczne podczas wykonywania czynności zawodowych z wykorzystaniem mas bitumicznych, są niewystarczające i dają nieprawidłowy pogląd na temat zagrożenia zdrowia pracowników tej grupy zawodowej. Na podstawie uzyskanych wyników badań zostaną opracowane wytyczne do oceny i ograniczenia ryzyka narażenia pracowników podczas prac z masami bitumicznymi.

219. WYKRYWANIE in vitro alergii na lateks wśród pracowników służby zdrowia / J. Małolepszy, A. Obojski. - Wrocław : Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich, Katedra i Klinika Chorób Wewnętrznych i Alergologii, 1997-1998.

Celem pracy było określenie przydatności metod diagnostycznych in vitro w rozpoznawaniu alergii na lateks oraz ocena częstości występowania alergii na lateks

w populacji pracowników służby zdrowia. W grupie 1300 lekarzy i pielęgniarek oraz 15-osobowej grupie kontrolnej przeprowadzono badanie ankietowe. Odpowiedzi udzieliło 1041 osób. U 156 osób z dodatnim wynikiem ankiety wykonano punktowe testy skórne z lateksem. W kolejności u 61 osób wykonano testy *in vitro*. Częstość występowania alergii na lateks oceniono na 3,4. Ocena stężenia swoistych IgE w surowicy krwi jest skuteczną metodą diagnostyczną (czułość 83,3; swoistość 100). Test uwalniania sulfidoleukotrienów i histaminy z leukocytów krwi obwodowej wszystkich badanych wypadł ujemnie (przy przyjętych zasadach wykonywania testów są one nieprzydatne w rozpoznawaniu alergii na lateks).

220. WYSTĘPOWANIE azbestu tremolitowego w złożach surowców mineralnych (gabro, sjenit, amfibolit, magnezyt) oraz ocena narażenia zawodowego i pozazawodowego / E. Wiącek, H. Woźniak, G. Bielichowska-Cybulka, B. Opalska. - Łódź : Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera, Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, 1996-1997.

Złożom surowców skalnych magnezytu, sjenitu, gabra i amfibolitu towarzyszą domieszki minerałów włóknistych azbestowych i azbestopodobnych. Celem pracy była ocena narażenia na te minerały pracowników zatrudnionych przy ich wydobyciu i przeróbce oraz ocena narażenia pozazawodowego ludności zamieszkającej w pobliżu kopalń odkrywkowych. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono obecność azbestu antofyllitowego i włóknistego antygorytu w pyłe występującym przy wydobyciu i przeróbce magnezytu. Pył powstający przy wydobyciu gabra zawierał domieszki tremolitu. Stężenia respirabilnych włókien mineralnych w zakładach wydobycia i przerobu magnezytu, sjenitu, gabra i amfibolitu często przekraczały dopuszczalne wartości dla azbestów amfibolitowych (0,2 wł/cm³) osiągając wartość ponad 9 wł/cm³ w kopalni gabra. Takie zanieczyszczenie powietrza azbestowymi i azbestopodobnymi włóknami mineralnymi stwarza wysokie ryzyko choroby nowotworowej wśród pracowników.

Zob. też poz. 94, 161, 180.

e) Hałas. Drgania

221. ANALIZA i synteza układu aktywnej redukcji hałasu wytwarzanego przez transformatory energetyczne / W. M. Zawieska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1999-2001.

Transformator energetyczny stanowi źródło hałasu niskoczęstotliwościowego o charakterze wąskopasmowym. Widmo takiego hałasu charakteryzuje się wyraźnie wyróżnionymi składowymi tonalnymi o częstotliwościach stanowiących wielokrotność częstotliwości sieci zasilającej. Celem zadania badawczego było opracowanie

systemu aktywnej redukcji przeznaczonego do zwalczania hałasu emitowanego przez transformatory energetyczne. W ramach pracy zaprojektowano i wykonano system aktywnej redukcji, składający się z wielokanałowego kontrolera, urządzenia kondycjonującego, umożliwiającego dołączenie do kontrolera elementów pomiarowych i wykonawczych, oraz tychże elementów w postaci zestawu miniaturowych mikrofonów i czterech kolumn głośnikowych.

222. BADANIA teoretyczno-doświadczalne w dziedzinie zwalczania hałasu i wibracji oddziaływujących na operatorów maszyn roboczych / S. Michałowski, B. Stolarski. - Kraków : Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Instytut Maszyn Roboczych, 1996-1998.

W odniesieniu do różnych grup maszyn przeprowadzono systematyzację czynników, które mają decydujący wpływ na poziom zagrożeń wibracyjnych. Szczególna uwaga została zwrócona na maszyny do robót ziemnych, w których stanowiskiem pracy jest zazwyczaj kabina sterownicza. Dokonano analizy zaleceń i norm EWG w zakresie komfortu akustycznego. Analizowano możliwości zastosowania pasywnych układów wibroizolacji kabin i aktywnych układów redukcji drgań z hydraulicznymi urządzeniami wykonawczymi. Dla stosowanych obecnie materiałów ograniczających hałas, dobre własności izolacyjności uzyskuje się dla zakresu średnich i wysokich częstotliwości dźwięku. Badano materiały wielowarstwowe z warstwami ciężkimi. Możliwości obniżenia hałasu maszyn do robót ziemnych tkwią przede wszystkim w redukcji średnio- i niskoczęstotliwościowych drgań akustycznych. Wskazano na zastosowanie metody aktywnej redukcji hałasu. Otrzymane wyniki wskazują na duże możliwości wprowadzenia tej metody zarówno w zakresie hałasu na stanowisku operatora, jak i hałasu emitowanego do środowiska przez maszynę.

223. METODY oceny hałasu maszyn na podstawie pomiaru poziomu ciśnienia akustycznego emisji / D. Pleban. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Pion Laboratoriów Badawczych, 1999-2001.

Celem zadania było opracowanie, w formie procedur badawczych, metod określania poziomu ciśnienia akustycznego emisji maszyn i urządzeń dla celów ich oceny akustycznej w ramach państwowego systemu oceny zgodności wyrobów oraz opracowanie stanowisk badawczych do wyznaczania poziomu ciśnienia akustycznego emisji. W ramach realizacji zadania przeprowadzono analizę znormalizowanych metod wyznaczania poziomu ciśnienia akustycznego emisji (seria normy EN ISO 11200) z uwzględnieniem ujętych w dyrektywie maszynowej 98/37/WE wymagań dotyczących emisji hałasu maszyn. W wyniku analizy ustalono m.in. parametry metod mające istotny wpływ na dokładność wyników pomiarów poziomów ciśnienia akustycznego emisji oraz określono zasady wyboru metod. Wykonano badania eksperymentalne w zakresie wyznaczania poziomu ciśnienia akustycznego emisji na stanowiskach pracy maszyn oraz przeprowadzono oceny akustyczne maszyn. Na podstawie uzyskanych wyników opracowano cztery procedury badawcze dotyczące wyznacza-

nia poziomu ciśnienia akustycznego emisji na stanowiskach pracy i w innych określonych miejscach w pobliżu maszyn.

224. OPRACOWANIE projektów PN-EN dotyczących określania poziomu mocy akustycznej maszyn / W. Mikulski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1997-1999.

Dyrektywa europejska 98/37/EC określa podstawowe wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w zakresie projektowania i konstruowania maszyn, a także procedury oceny zgodności tych maszyn z podstawowymi wymaganiami przed ich wprowadzeniem do obrotu handlowego na terenie Unii. Celem podjętego zadania jest doprowadzenie do zgodności znormalizowanych metod wyznaczania poziomu mocy akustycznej maszyn ustalonych w polskich normach z metodami ustalonymi w europejskich normach zharmonizowanych. W ramach realizacji założonego celu przeprowadzono analizę porównawczą wymagań polskich norm istniejących i nowo opracowanych z wymaganiami europejskich norm zharmonizowanych. Analiza ta wykazała, że większość (7 z 10) norm europejskich serii EN ISO 3740 i serii EN ISO 9614 dotyczących wyznaczania poziomu mocy akustycznej maszyn została wprowadzona (lub będzie wprowadzona w najbliższym czasie) do zbioru polskich norm. Pozostałe normy zostaną wprowadzone po zakończeniu ich rewizji w Normalizacyjnych Komitetach ISO i CEN.

225. OPRACOWANIE wskaźników charakteryzujących transmisję drgań w układzie narzędzie ręczne - ręka operatora / P. Kowalski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

Celem podjętego zadania badawczego było opracowanie wskaźników charakteryzujących przepływ energii drganiowej w układzie ręka operatora - narzędzie ręczne - środowisko. W ramach realizacji pracy dokonano kwalifikacji czynników, które mogą mieć wpływ na przenoszenie drgań w ww. układzie. Podano także zalecenia dotyczące kształtowania tych wskaźników w celu minimalizacji transmisji drgań.

226. OPTYMALIZACJA układu aktywnej kompensacji parametrów pola akustycznego pod kątem stabilności pracy w warunkach rzeczywistych / G. Makarewicz. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2000.

W chwili obecnej zarysowuje się dwie grupy praktycznych zastosowań systemów aktywnej redukcji hałasu: duże specjalizowane instalacje w obiektach, których przeznaczenie uzasadnia ponoszone koszty oraz instalacje wykorzystujące systemy

o charakterze uniwersalnym, pozwalające rozłożyć przynajmniej część kosztów na kilka wdrożeń. Z oczywistych przyczyn ekonomicznych prace prowadzone w ramach zadania badawczego ukierunkowano na budowę systemu o charakterze uniwersalnym. Uniwersalny system uruchomieniowy został również zweryfikowany przez jego zastosowanie w ramach prac nad aktywną redukcją hałasu transformatora energetycznego. M.in. podjęto prace nad stworzeniem taniego pakietu edukacyjnego, który udostępniony np. uczelniom technicznym, mógłby stanowić istotny element promocji i upowszechniania wiedzy dotyczącej metod aktywnych.

227. SKUTECZNOŚĆ zabezpieczeń przed hałasem infradźwiękowym w warunkach przemysłowych / A. Kaczmarska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych, 1998-2001.

Celem zadania było zbadanie własności elementów zabezpieczeń akustycznych (ścian kabin, obudów, ekranów przemysłowych) pod kątem poprawy skuteczności zabezpieczeń przed hałasem infradźwiękowym oraz opracowanie metod pomiaru i oceny hałasu infradźwiękowego w środowisku pracy. W ramach pracy przeprowadzono badania typowych elementów przemysłowych zabezpieczeń akustycznych przy wymuszeniu impulsowym i akustycznym, w celu zidentyfikowania częstotliwości i opisanie głównych cech postaci ich drgań własnych. Zbadano właściwości dźwiękoizolacyjne przemysłowej kabiny sterowniczej wyposażonej w modelowe ustroje rezonatorowe. W wyniku zastosowania ustrojów rezonatorowych udało się zlikwidować niekorzystne zjawisko wzmacniania poziomu ciśnienia akustycznego we wnętrzu badanej kabiny. Opracowano również dwie koncepcje zmiany konstrukcji ścian kabiny.

Zob. też poz. 131, 134, 137, 139, 141-143, 178.

9. Ergonomia

228. BUDOWA symulatora do badań nad optymalizacją ergonomiczną układów sterujących maszyn roboczych klasy tele- i serwooperatorów / J. Słowikowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2001.

Celem zadania było zbudowanie i wprowadzenie do eksploatacji nowego narzędzia badawczego, służącego do badań nad optymalizacją ergonomiczną układów sterujących maszyn roboczych klasy tele- i serwooperatorów. W ramach 1. punktu kontrolnego opracowano projekt symulatora wraz z oprogramowaniem. Celem 2. punktu kontrolnego było zbudowanie, uruchomienie i testowanie symulatora. Celem

3. punktu kontrolnego było przeprowadzenie badań dostarczających danych do banku danych ergonomicznych PL2000 w formie parametrów optymalnej regulacji.

229. METODYKA ergonomicznych ocen stanowisk roboczych w przedsiębiorstwach przemysłowych / W. Grzybowski, L. Pacholski, A. Jasiak, K. Andrzejczak, G. Dahlke, A. Górny i in. - Poznań : Politechnika Poznańska, Instytut Inżynierii Zarządzania, 1997-1999.

Opracowana „Metodyka ergonomicznych ocen stanowisk roboczych” stanowi kompleksową metodę oceny, możliwą do zastosowania w przedsiębiorstwach należących do różnych rodzajów działalności gospodarczej, produkujących różnego typu wyroby i świadczących usługi, mających różną wielkość i różny typ osobowości prawnej. Metodyka ta uwzględnia wiele różnorodnych dziedzin nauki, od ergonomii stanowiącej ramy określające stopień przystosowania środowiska pracy do człowieka, po nauki związane z fizjologią i psychologią pracy. Wszystkie te aspekty ujęte zostały w czterech kryteriach oceny środowiska pracy człowieka, obejmujących cztery grupy tematyczne a) elementy materialnego środowiska pracy; b) obciążenie fizyczne; c) obciążenie psychiczne; d) elementy techniczno-organizacyjne. Tak skonstruowana lista w sposób pełny uwzględnia najistotniejsze elementy wpływające na poziom uciążliwości pracy. Poprzez zastosowanie w metodzie skali decybelowej oraz ocen z przedziału (0,1), uzyskano możliwość wzajemnego porównywania ocen dla czynników mierzonych lub określonych w różnych jednostkach. Umożliwia to również uzyskanie tzw. wskaźnika zagregowanego, określającego łączny poziom uciążliwości pracy na stanowisku.

230. OPRACOWANIE koncepcji badań nad optymalizacją ergonomiczną układów sterujących maszyn roboczych wraz z założeniami do budowy stanowiska badawczego / J. Słowikowski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, 1997-1998.

W warunkach rzeczywistej pracy na człowieka-operatora oddziałuje z reguły od kilku do kilkunastu wzajemnie powiązanych czynników psychofizycznych, które wpływają na jego reakcje i możliwości psychofizjologiczne. W badaniach ergonomicznych, będących źródłem danych do projektowania, zmienność tych czynników i ich wzajemny wpływ nie są w dostatecznym stopniu uwzględniane z uwagi na stosowanie uproszczonych modeli o małej liczbie zmiennych. W celu uzyskania odpowiedniej niezawodności działania układów: człowiek-obiekt techniczny, niezbędne jest stosowanie w projektowaniu danych ergonomicznych w formie funkcji większej liczby zmiennych. Mimo względnie dobrze postawionej produkcji maszyn roboczych zaopatrzonych w serwomechanizmy, potencjał badawczy w zakresie „wyczuwalności” maszyn przez człowieka-operatora nie jest w Polsce wystarczająco rozwinięty. Zrealizowana praca zawiera studium nad koncepcją badań w zakresie optymalizacji ergonomicznej układów sterujących maszyn, w wyniku którego opracowano metodę badań oraz założenia użytkowe i techniczne do budowy stanowiska badawczego - symulatora typu ED3.

231. OPRACOWANIE modelu i metodologii badania ergonomicznych właściwości programów komputerowych / A. Najmiec. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2000.

Przeprowadzono eksperymentalną ocenę oprogramowania przez zastosowanie obiektywnych i subiektywnych metod zgodnie z założonym modelem badań. Ocena przeprowadzona według zaproponowanego modelu umożliwi ocenę oprogramowania, zgodnie z rozporządzeniem ministra pracy i polityki socjalnej w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe, a skonstruowany kwestionariusz oceny oprogramowania będzie pomocny w zbieraniu subiektywnych ocen od użytkowników.

232. OPRACOWANIE procedur ergonomicznej analizy i oceny stanowisk pracy / M. Konarska. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1998-2001.

Procedury ergonomicznej analizy i oceny stanowiska oraz środowiska pracy powinny być łatwe w posługiwaniu się, skonstruowane modułowo i kompleksowo. Ocena warunków pracy, oparta na trzystopniowym systemie kryteriów, powinna następować w formie stopniowo zwiększającej dokładności. W ramach zadania opracowano 11 procedur wraz z 66 tablicami do analizy i ocen ergonomicznych oraz 47 metodami eksperckimi. Procedury te są wyczerpującym zbiorem do tworzenia list kontrolnych dla konkretnych stanowisk pracy. Stanowią bazę metod analizy i oceny ergonomicznej i mogą być wykorzystywane do tworzenia również innych opracowań typu wytycznych, zaleceń i broszur do celów analizy, oceny i profilaktyki skutków obciążenia pracą na poszczególnych stanowiskach. Podczas prowadzonych badań stwierdzono, że wiedza pracowników, dotycząca możliwości kształtowania optymalnych warunków pracy jest niewielka. Powszechny jest brak świadomości, że wiele zmian poprawiających warunki pracy pracownik może przeprowadzić samodzielnie.

233. OPRACOWANIE systemu komputerowego do diagnozowania, symulacji i suboptymalizacji układu człowiek-stanowisko pracy w obszarze zagadnień ergonomicznych / I. Grabarek, W. Choromański, H. Juchelko, J. Maciejczyk. - Warszawa : Politechnika Warszawska, Wydział Transportu, 1996-1998.

Głównym celem było opracowanie metod badawczych i procedur symulacyjnych do analizy układu człowiek-maszyna-otoczenie, w których kompleksowo badano elementy składowe układu oraz ich wzajemne relacje. Zaproponowana w pracy metodologia badań ma całkowicie nowatorski charakter i polega na integracji modeli deterministycznych z modelami heurystyczno-probabilistycznymi. W przypadku modelowania maszyny zastosowano formalizmy mechaniki analitycznej, a w przypadku modelowania człowieka wykorzystano struktury sztucznych sieci neuronowych zbiorów

rozmytych. Nadano miary liczbowe tym czynnikom, których poziom określa się zazwyczaj opisowo (np. monotonia, stan psycho-fizyczny itd.). Równolegle prowadzone były badania analityczne zależności w układzie człowiek-maszyna-otoczenie oraz badania dotyczące metod modelowania i symulacji układu. Uzyskane wyniki analizy ergonomicznej układu i metod modelowania umożliwiły opracowanie lingwistycznego modelu heurystycznego zachowań człowieka, zamodelowania maszyny i przeprowadzenie badań symulacyjnych. Wnioski stanowią podsumowanie opracowania.

234. **OPTYMALIZACJA** kąta pochylenia siedziska oraz położenia i charakterystyki pedału roboczego ze względu na wartość obciążeń w stawach kończyny dolnej / T. Tokarski. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Ergonomii, 1999-2001.

Celem zadania było opracowanie metody badania obciążenia stawów kończyny dolnej oraz wytycznych do projektowania stanowisk pracy optymalnych pod względem obciążenia stawów kończyny dolnej podczas naciskania na pedał roboczy. Na stanowisku pomiarowym zastosowano płynne regulacje odległości pedału od siedziska oraz kąta pochylenia siedziska i oparcia. Na podstawie wartości sił na siedzisku i pedale wyliczono wypadkową wartość siły na pedale i wartości obciążeń poszczególnych stawów kończyny dolnej. Po uwzględnieniu parametrów antropometrycznych stwierdzono, że odpowiednio ustawienie pedału w przestrzeni roboczej polega na doborze położenia i zakresu ruchu pedału dostosowanego do długości poszczególnych części kończyny dolnej. W biomechanicznej analizie stanowiska pracy uwzględniono także obciążenia głównych stawów kończyny dolnej.

235. **POPRAWA** warunków bezpieczeństwa i ergonomii w obsłudze sprzętu rolniczego. Badania wypadkowości w pracach maszynowych w rolnictwie, w kontekście wpływu rozwiązań konstrukcyjnych na bezpieczeństwo użytkownika / K. Klembalska. - Poznań : Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych, 1997-1998.

Kolejny etap pracy miał na celu ukierunkowanie badań wypadkowości w rolnictwie pod kątem wpływu podatności obsługowej maszyn na stan ich bezpieczeństwa oraz prowadzenie dalszych działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa w rolnictwie. Zakres pracy obejmował: metodę oraz wyniki badań wypadkowości w krajowym rolnictwie; analizę podatności obsługowej wybranych maszyn w aspekcie bezpieczeństwa ich obsługi; zestawienie najbardziej istotnych kwestii, które konstruktorzy i producenci maszyn powinni brać pod uwagę w celu maksymalnego zmniejszenia zagrożeń, mogących wystąpić przy czynnościach obsługowych; syntetyczne wyniki badań bezpieczeństwa (certyfikacyjnych) prowadzonych przez PIMR w 1997 r.; współpracę z KRUS i PIP, w tym stały udział w pracach Komisji Kwalifikacyjnej Znaku Bezpieczeństwa KRUS; opiniowanie dokumentów i przepisów prawnych, dotyczących bezpieczeństwa maszyn rolniczych. W 1998 r. temat został poszerzony o badania wpływu stosowania elementów

automatyki i nowych technik w maszynach rolniczych. Kontynuowano zbieranie i analizę danych o wypadkach przy pracy w rolnictwie. Szczególnie zwracano uwagę na wpływ takich cech konstrukcyjnych na bezpieczeństwo i stan zagrożeń przy pracy, jak stosowane elementy automatyki oraz nowe techniki. Analizę oparto na wynikach badań certyfikacyjnych prowadzonych w PIMR w 1998 r., dokumentacji powypadkowej KRUS i PIP oraz wynikach dodatkowych ekspertyz. Przedmiotem badań były zarówno maszyny krajowe jak i importowane. Ponadto w ramach tematu prowadzono ścisłą współpracę z KRUS w Komisji Kwalifikacyjnej na Znak Bezpieczeństwa KRUS, promującej wyroby o ponadstandardowym poziomie bezpieczeństwa (w formie znaków bezpieczeństwa KRUS oraz wyróżnień KRUS, np. eksponatów na Targach „POLAGRA”).

Zob. też poz. 4, 88, 96, 97, 101.

V. PRAWO PRACY

236. **HARMONIZACJA** prawa polskiego z prawem Wspólnot Europejskich w dziedzinie prawa pracy i ubezpieczeń społecznych / G. Uścińska oraz eksperci zewnętrzni. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem projektu była analiza zgodności polskich regulacji prawnych z prawem Wspólnot Europejskich oraz analiza zasad koordynacji systemów ubezpieczeń społecznych. W ramach projektu przygotowano szereg opracowań dotyczących prawa wspólnotowego i skutków jego zastosowań dla Polski. Analizie poddano m.in. regulacje zawarte w Układzie Europejskim, zarządzenia 1408/H(EWG) i 574/72(EWG), dotyczące stosowania systemów zabezpieczenia społecznego, dyrektywy 79.7(EWG) dotyczącej realizowania zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, dyrektywy 86.378(EWG) dotyczącej zasady równego traktowania w zawodowych systemach zabezpieczenia społecznego, dyrektywy 86.613 dotyczącej zasady równego traktowania pracujących na rachunek własny, zalecenia 44/92 Rady Wspólnot Europejskich w sprawie wspólnych kryteriów dotyczących odpowiednich środków oraz pomocy społecznej w systemach ochrony socjalnej. Przeprowadzono także analizę orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości z zakresu zabezpieczenia społecznego. Praca ma charakter pionierski, ze względu na to, że dotychczas orzecznictwo to było poddane badaniom jedynie fragmentarycznie.

237. **ODPOWIEDZIALNOŚĆ** pracodawcy za bezpieczeństwo i higienę pracy w prawie polskim / M. Drygała. - Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy, Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy, 1998-2001.

W związku z odejściem od określenia „zakład pracy” i wprowadzeniem, w nowelizacji kodeksu pracy z 1996 r., nowej definicji „pracodawcy”, a także ze względu na to, że art. 207 § 1 kodeksu pracy nakłada na pracodawcę odpowiedzialność za stan

bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy - celem zadania było wskazanie podmiotów ponoszących odpowiedzialność za bezpieczeństwo i higienę pracy, a także zarysowanie przedmiotowego zakresu tej odpowiedzialności. Przeprowadzona analiza obowiązujących przepisów prawa wykroczeń, prawa karnego i cywilnego pozwoliła określić jak kształtuje się odpowiedzialność za bezpieczeństwo i higienę pracy polskiego pracodawcy - zarówno pracodawcy będącego osobą fizyczną, jak i pracodawcy, który jest jednostką organizacyjną. Określono podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo i higienę pracy - jest to szczególnie istotne ze względu na pozycję prawną pracodawców będących jednostkami organizacyjnymi, do których odnosi się jedna z podstawowych zasad szeroko rozumianego prawa karnego nie uznająca w tej gałęzi prawa odpowiedzialności osób prawnych. W pracy omówiono także poszczególne warianty cywilnej odpowiedzialności pracodawcy za bezpieczeństwo i higienę pracy

238. PRAWO pracy Unii Europejskiej : informator dla pracodawców / J. Wratny, J. Męcina. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Opracowanie zawiera przegląd głównych obszarów regulacji wspólnotowej dotyczących prawa pracy: swobodny przepływ pracowników, równe traktowanie mężczyzn i kobiet, partycypacja pracownicza, bezpieczeństwo i zdrowie pracowników, dokumentowanie stosunku pracy, aspekty pracownicze restrukturyzacji przedsiębiorstwa i in. W opracowaniu ukazano wnioski wynikające dla Polski z regulacji wspólnotowych oraz zawarto praktyczne uwagi dla pracodawców.

Zob. też poz. 77, 86, 99, 154.

VI. PŁACE

239. ANALIZA rynku wynagrodzeń - metodologia badania / M. Juchnowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Celem badania było uzyskanie szybkiej informacji o poziomie i strukturze wynagrodzeń na kluczowych stanowiskach pracy w ujęciu sektorowym i regionalnym. Rezultatem projektu badawczego jest oryginalna metoda monitorowania wynagrodzeń dla wybranych stanowisk w ujęciu sektorowo-regionalnym. Metoda uwzględnia światowy dorobek teoretyczny oraz doświadczenia czołowych firm konsultingowych. Metoda została zweryfikowana w badaniach pilotażowych, przeprowadzonych w trzynastu organizacjach gospodarczych. W projekcie pokazano również możliwości analizy rynku wynagrodzeń na podstawie badań GUS oraz innych badań reprezentatywnych prowadzonych w polskiej gospodarce. Wyniki monitoringu wynagrodzeń zostały upowszechnione w postaci raportu skierowanego do zarządu firm uczestniczących w badaniu a także poprzez dwa seminaria zorganizowane w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych dla kadry kierowniczej tych firm.

Opublikowano w serii *Studia i Monografie* pt. „Badanie rynku wynagrodzeń : problemy metodologiczne”. Warszawa : IPiSS, 2001.

240. ANALIZA wynagrodzeń z punktu widzenia roli płacy w rozwoju społeczno-gospodarczym / Z. Jacukowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem opracowania była analiza kształtowania się płac zależnie od systemu gospodarczego (scentralizowanego lub gospodarki rynkowej) oraz od stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Postawiono również pytanie, czy zmieniające się formy organizacyjne i powstawanie nowych zawodów wymagają nowych zasad opłacania pracy. W pierwszym etapie badań analizowano poziom i relacje płac. Ustalono, że w długim okresie płace realne w Polsce nie wykazują wzrostu i rozszerza się udział zatrudnionych, których wynagrodzenia kształtują się poniżej minimum socjalnego na 1 osobę. Relacje wynagrodzeń badane były w różnych przekrojach. Z jednej strony podjęto próbę ustalenia w jakim stopniu proporcje płac zależą od różnic zadań wykonywanych na różnych stanowiskach pracy, z drugiej strony - analizowano stopień zróżnicowań płac w ramach stanowiska pracy oraz hierarchiczne rozpiętości stanowisk powiązanych systemem awansu. Materiałem źródłowym prowadzonych analiz były jednorazowe badania GUS dotyczące rozkładów płac oraz kosztów pracy.

Tekst wykorzystano w publikacji pt. „Płace w Polsce po 10 latach przekształceń własnościowych” wydanej przez PTE z okazji VII Kongresu Ekonomistów Polskich.

241. ANALIZY porównawcze z dziedziny wynagrodzeń i systemów płac / Z. Jacukowicz, Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Opracowanie ma charakter informacyjny, zawiera podstawowe dane o wysokości i zróżnicowaniu płac na wybranych stanowiskach w przedsiębiorstwach polskich i w sferze budżetowej oraz w wybranych krajach Unii Europejskiej, USA i Japonii. W opracowaniu wykorzystano różne informacje statystyczne zawarte w literaturze, prasie oraz publikacjach urzędów statystycznych i MOP.

242. KIERUNKI modyfikacji systemów płac przedsiębiorstw w II połowie lat 90 / Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem opracowania była analiza i ocena zmian wprowadzonych w systemach płac przedsiębiorstw publicznych i prywatnych pod kątem zwiększenia ich efektywności. Przedstawiono ogólne przesłanki i kierunki wprowadzonych zmian na tle współczesnych tendencji w zakresie wynagradzania. Szczegółową analizą objęto zmiany w kwalifikowaniu pracy i zaszeregowaniu stanowisk w aspekcie różnicowania płac według określonych kryteriów; zmiany w kształtowaniu płac zasadniczych, w tym w budowie tabel płac i tendencje w premiowaniu i nagradzaniu ze szczególnym

uwzględnieniem ich motywacyjności; wykorzystanie systemu ocen pracowniczych do obiektywnego różnicowania płac; zmiany w dodatkowych składnikach płac, a także kształtowanie wzrostu płac przeciętnych. Z analizy wynika generalny wniosek, że większość przedsiębiorstw, zwłaszcza sektora publicznego stosuje w dalszym ciągu tradycyjne zasady wynagradzania oparte na uproszczonych metodach taryfikacji pracy, dające dużą swobodę kształtowania płac poszczególnych pracowników. Nie wiele firm stosuje również sformalizowane systemy ocen pracowników, dominuje w dalszym ciągu uznaniowość przełożonych. Nie stosuje się również wynagradzania według kompetencji. Pracodawcy nie doceniają więc nowoczesnych, efektywnych systemów wynagradzania. Opracowanie oparto na analizie regulaminów wynagradzania i układów zbiorowych pracy w ponad 40 przedsiębiorstwach woj. mazowieckiego, wykorzystano też informacje pracodawców i organizacji związkowych.

243. KSZTAŁTOWANIE się wynagrodzeń w sektorze publicznym i prywatnym / Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem pracy było porównanie zasad wynagradzania oraz zróżnicowania płac w sektorze publicznym (rządowym i samorządowym) oraz prywatnym w drugiej połowie lat 90-tych. W opracowaniu dokonano analizy zasad wynagradzania określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów, układach zbiorowych pracy i regulaminach wynagradzania, stosowanych w różnych jednostkach i podmiotach gospodarczych sektora publicznego. Uwzględniono również zmiany spowodowane wprowadzeniem ustawy o tzw. kominach płacowych, mającej na celu ograniczenie nadmiernych wynagrodzeń w jednostkach samorządowych i spółkach z udziałem Skarbu Państwa. Z analizy wynika, że w sektorze prywatnym występuje znaczna dowolność w kształtowaniu wynagrodzeń mimo centralnego określenia zasad wynagradzania. Natomiast w przedsiębiorstwach sektora publicznego nie występuje ingerencja właściciela czyli Skarbu Państwa w kształtowaniu wynagrodzeń. Do 1999 r. nie dotyczyła ona również zarządów spółek. Ustawa o „kominach płacowych” spowodowała ograniczenia wysokości wynagrodzeń zarządów, natomiast nie wpłynęła na poziom wynagrodzeń pozostałych pracowników. Na uwagę zasługują natomiast próby wykorzystania tej ustawy w niektórych podmiotach gospodarczych do podwyższania wynagrodzeń zarządów (gdzie dotychczas płace były niższe) do maksymalnego poziomu określonego w ustawie.

244. KSZTAŁTOWANIE wynagrodzeń w sferze budżetowej w Polsce w warunkach gospodarki rynkowej / Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1999.

Celem opracowania było przedstawienie ewolucji zmian w zasadach wynagradzania w sferze budżetowej w okresie gospodarki scentralizowanej (1949-1989) oraz relacji płac wynikających z tych zasad. Dokonano analizy i oceny zmian taryfikatorów kwalifikacyjnych w administracji państwowej i samorządowej, służbie zdrowia, szkolnictwie podstawowym, ponadpodstawowym i wyższym, nauce oraz w kulturze; zmian w rozpiętości stawek płac zasadniczych; w liczbie i wysokości różnych składników płac; w zasadach zaszeregowania pracowników oraz zmian w relacjach płac na

wybranych stanowiskach pracy w ramach poszczególnych dziedzin sfery budżetowej, między dziedzinami oraz w stosunku do sfery materialnej. Opracowanie oparto na analizie aktów prawnych z lat 1949-1989 oraz literaturze.

245. METODY kształtowania środków na wynagrodzenia oraz ich wpływ na realizację płac / Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Celem opracowania była analiza zmian w zasadach kształtowania środków na wynagrodzenia w państwowej sferze budżetowej w latach 90-tych (po anulowaniu ustawy z 1989 r.) oraz ich wpływu na tempo wzrostu płac oraz relacje płac w stosunku do sektora przedsiębiorstw. Opracowanie oparto na analizie aktów prawnych, materiałów central związkowych („Solidarność” i OPZZ, MPiPS, Ministerstwa Finansów oraz Komisji Trójstronnej). W opracowaniu przedstawiono doraźne (coroczne) negocjacje stosowane w tym zakresie w latach 1992-1994, zawody określone w ustawie z 1994 r. o kształtowaniu środków na wynagrodzenia w państwowej sferze budżetowej, przesłanki zmian tej ustawy w latach 1996-1999 a także wpływ Komisji Trójstronnej na kształtowanie tempa wzrostu płac realnych i relacje płac. Z analizy wynika, że zmiany w zasadach kształtowania wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej wprowadzone w latach 90-tych, oparte na systemie negocjacyjnym nie przyczyniły się do poprawy relacji płac między sferą budżetową i sektorem przedsiębiorstw, co było główną troską związków zawodowych. Rozszerzenie w 1999 r. grupy pracowników objętych systemem wskaźnikowym (dla których Komisja Trójstronna nie będzie negocjowała wzrostu płac) spowoduje większą dowolność w ustalonych przez rząd wynagrodzeniach w państwowej sferze budżetowej.

246. NIERÓWNOŚCI płacowe na rynku pracy / J. Grodzicki. - Gdańsk : Uniwersytet Gdański, Katedra Nauk o Poznaniu i Komunikacji, 1998-1999.

Celem badania była odpowiedź na pytanie, jaką rolę pełnił popyt i czynniki instytucjonalne we wzroście nierówności zarobków w USA. Z analizy literatury oraz przeprowadzonych badań wynika, że ważnym powodem wzrostu rozproszenia zarobków i zróżnicowania ich ze względu na wykształcenie jest silne długotrwałe przesunięcie w popycie faworyzujące bardziej wykształconych pracowników. Wewnątrzprzemysłowe przesunięcia w rynkowym popycie na siłę roboczą wydają się być silnie uzależnione od zmian technologicznych i organizacyjnych wykorzystujących kwalifikacje (nawet w sektorze wytwórczym) i pozytywnie związane z inwestycjami w badania, rozwój nowych technologii czy zastosowanie komputerów. Dane dotyczące pozostałych krajów należących do OECD wykazały, że choć w okresie lat 60. i 70. różnice zarobków, wynikające z różnic kwalifikacyjnych były ograniczone we wszystkich badanych państwach, to sytuacja ta uległa zmianie już w początkach lat 80. Zarobki i zatrudnienie w poszczególnych państwach ze względu na różnice demograficzne i edukacyjne zależą zarówno od siły podaży i popytu na rynku, jak i od instytucji zajmujących się sprawami zatrudnienia. Przekształcenia zachodzące na rynku pracy, w stosunku do poziomu kwalifikacji, zmierzają do zmiany wielkości zarobków przy

jednoczesnym zatrudnieniu różnych grup pracowniczych. Przyjęte rozwiązania idą w kierunku modelu rynkowego z szerokim spektrum działania instytucji umów płacowych zarówno na poziomie indywidualnych uzgodnień, jak i w postaci ustaleń zbiorowych, poszerzenia kontraktów rządowych i minimum płacowego. Przeprowadzone badania potwierdziły przyjętą hipotezę o presji, jaką rosnący stopień nierówności płacowych wywiera na stałe podnoszenie kwalifikacji. Jest to ważny czynnik motywujący pracowników do zdobywania wyższych poziomów wykształcenia.

247. OCENA pracowników, wartościowanie pracy i ocena efektów indywidualnych jako podstawy spełnienia przez płace funkcji gospodarowania potencjałem pracy / Z. Studniarek. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1995-1998.

Omówiono metodologiczne podstawy analizy pracy, metody oceny pracy i pracowników, aspekty gospodarowania i zarządzania pracą oraz mechanizmy określające warunki ich funkcjonowania. Na podstawie analizy psychologicznej i ekonomicznej zbudowano tablicę macierzową analizy pracy. Zawiera ona wszystkie (nieekonomiczne) warianty definicji pracy i pojęć ją charakteryzujących. Omówiono poszczególne rodzaje metod oceny: wartościowania stanowisk, okresowych ocen pracowników i efektów indywidualnych. Na podstawie tablicy macierzowej analiz pracy wykazano, że metody te mają taką samą strukturę, omówiono problem statyki i dynamiki metod wartościowania, przeprowadzono klasyfikację metod wartościowania stosowanych w krajach o gospodarce rynkowej oraz w Polsce. W części badawczej omówiono wyniki ankiety, wysłanej do 200 przedsiębiorstw. Na podstawie uzyskanych wyników dokonano wstępnej diagnozy stosowanych metod, posługując się tablicą macierzową analiz pracy. W drugiej części badań, przeprowadzono pogłębione badania w wytypowanych 29 przedsiębiorstwach, w tym 13 firmach kapitału zagranicznego i 12 polskich: spółkach skarbu państwa i państwowych oraz jednym sprywatyzowanym. Zbadano projekt wdrożenia logistycznego wartościowania pracy. W części projektowej opracowania sformułowano podstawowe przesłanki, opracowywanie metod wartościowania i okresowych ocen pracowników (na podstawie ocen efektów indywidualnych) oraz tworzenia tabel stawek płac i premii jako narzędzia gospodarowania pracą. Podstawą metodologiczną jest tablica macierzowa analiz pracy, dająca możliwość budowania skoordynowanych metod wartościowania i ocen pracowników.

248. PARTYCYPACYJNY system motywacji do wzrostu produktywności / M. Kabaj. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

W rezultacie badań empirycznych i porównawczych opracowano elementy teorii oraz zaprojektowano modele partycypacyjnego systemu wynagrodzeń (PSW) i motywacji oraz możliwości i uwarunkowania stosowania systemu negocjacji płacowych, adekwatne do warunków gospodarki rynkowej w okresie integracji z Unią Europejską. Zaproponowano strategię i uwarunkowania skutecznego wykorzystania systemów motywacyjnych w zarządzaniu przedsiębiorstwami, zmierzające do wzrostu produktywności, postępu technicznego i organizacyjnego, obniżki kosztów, wzrostu

sprzedaży i zysku oraz nieinflacyjnego wzrostu wynagrodzeń pracowników. Przedstawiono projekt wdrożenia udziału pracowników w zysku dla zwiększenia ich zainteresowania obniżką kosztów produkcji i poprawą efektywności, rentowności i zwiększenia zysku, a także integracji celów pracowników z celami przedsiębiorstwa. W wyniku badań stwierdzono, że nie można przyspieszyć tempa wzrostu produktywności stosując obecny, tradycyjny system wynagrodzeń, który nie wiąże wzrostu płac z poprawą rezultatów pracy pracowników i efektów gospodarczych zakładów. Udowodniono także hipotezę badawczą, że istnieje możliwość zbudowania kilku modeli nowego, alternatywnego systemu płac i motywacji, który będzie miał charakter partycypacyjny. Dokonano próby opracowania szerszej koncepcji i elementów teorii kapitalizmu partycypacyjnego, którego głównym filarem będzie nowy system wynagrodzeń i motywacji. System ten, umożliwiając udział pracowników w efektach ich pracy, będzie stymulował postęp techniczny i organizacyjny oraz wzrost produktywności, a także stworzy harmonię interesów i wartości.

Opublikowano w pracy pt. „Produktywność - konkurencyjność - integracja : praca zbiorowa” pod red. nauk. Józefa Jagasa. Opole, 1999.

249. PORÓWNANIA międzynarodowe wynagrodzeń w sektorze publicznym i prywatnym / Z. Jacukowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem pracy było porównanie metod kształtowania płac w różnych sektorach w wybranych krajach zachodnich. Opracowanie zostało wykonane na podstawie literatury przedmiotu. Z analiz wynika, że w różnych krajach występuje ścisły związek pomiędzy płacami w sektorze prywatnym i publicznym. Planowany wzrost płac w sektorze publicznym na dany rok jest dla przedsiębiorstw prywatnych wskazówką co do kształtowania płac w ich firmach. Występuje również związek pomiędzy płacami różnych grup zawodowych w obydwu formach własności.

250. STRATEGIA wynagradzania w sektorze publicznym / Z. Jacukowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Opracowanie stanowi materiał informacyjno-szkoleniowy przeznaczony dla służb pracowniczych jednostek budżetowych oraz firm działających w sektorze publicznym.

Opublikowany w wydawnictwie INFOR-u „Wynagrodzenia” nr 25/26, 2001 r.

251. STRUKTURA wynagrodzeń w polskim sektorze bankowym / S. Borkowska, M. Juchnowicz, I. Lichniak. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem badań była analiza poziomu i struktury wewnętrznej wynagrodzeń na kluczowych stanowiskach w sektorze bankowym. W celu pozyskania niezbędnych

danych statystycznych zostały zastosowane trzy rodzaje ankiet. Badania przeprowadzono w 14 centralach banków, 229 oddziałach oraz 8 biurach maklerskich zlokalizowanych w 27 miastach. W wyniku badań uzyskano informacje jak kształtuje się wysokość i struktura wynagrodzeń w poszczególnych zawodach i specjalnościach w przekroju regionalnym. Informacje te są niezbędne dla racjonalizacji kosztów pracy, szczególnie w warunkach nasilającej się konkurencji o najwyższej wykwalifikowane kadry specjalistów.

252. WYNAGRODZENIE godziwe. Koncepcja i pomiar / I. Lichniak, S. Borkowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

W ramach realizacji tematu przedstawiono sposoby stanowienia płacy minimalnej w Polsce i w krajach OECD. Wskazano na znaczenie płacy minimalnej jako narzędzia kształtowania wynagrodzenia godziwego, charakteryzując jednocześnie inne narzędzia, takie jak świadczenia socjalne i ulgi podatkowe, zdefiniowano wynagrodzenie i dochód godziwy na tle różnych koncepcji sprawiedliwości i płacy sprawiedliwej oraz prawa do wynagrodzenia sprawiedliwego. Przeprowadzono weryfikację metody mierzenia godziwego standardu życia przyjętego w UE oraz opracowano metody pomiaru godziwego poziomu życia i godziwego wynagrodzenia. Przyjęto pięć wariantów granicy ubóstwa: minimum egzystencji, skorygowane minimum egzystencji i trzy poziomy wynagrodzenia godziwego oszacowane metodami Dalozza, OECD, Daguma. Oceniono zasięg i głębokość ubóstwa oraz sfery niedostatku w pracowniczych gospodarstwach domowych w latach 1996-1997. Przeprowadzono rachunek symulacyjny przy różnych wariantach liczenia godziwego poziomu życia i określenie konsekwencji ekonomiczno-społecznych. Dokonano symulacji wpływu wzrostu świadczeń z pomocy socjalnej i ubezpieczeń społecznych na dochody pracowniczych gospodarstw domowych oraz na zasięg, głębokość sfery ubóstwa i niedostatku w tej grupie gospodarstw domowych. Oszacowano też makroekonomiczne skutki ewentualnego podnoszenia tych świadczeń.

Raport został opublikowany w serii *Studia i Monografie* IPiSS.

253. WYNAGRODZENIE w Polsce - porównania międzynarodowe / Z. Jacukowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

W ramach realizacji zadania zostały zebrane oraz opracowane w formie tabelarycznej materiały nt. relacji płac w różnych przekrojach w Polsce i w innych krajach (zwłaszcza Unii Europejskiej).

254. ZASADY wynagradzania pracowników w firmie / M. Juchnowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Przygotowano regulamin wynagrodzeń obejmujący m.in. tabele zaszeregowania, siatkę płac oraz inne uregulowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa pra-

cy i ubezpieczeń społecznych oraz szczegółowe zasady premiowania i nagradzania pracowników. Opracowano również zasady przyznawania podwyżek płac, pozapłacowych form wynagradzania i założenia systemu ocen okresowych pracowników.

255. ZRÓŻNICOWANIE płac i metody ich kształtowania w Polsce i w krajach Unii Europejskiej / Z. Jacukowicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-2000.

Celem pracy było ustalenie różnic lub podobieństw metodycznych dotyczących kształtowania płac w Polsce i w Unii Europejskiej oraz określenie dystansu w zakresie poziomu wynagrodzeń w naszym kraju w stosunku do państw zachodnioeuropejskich i metod jego przewyższania. Chodziło nie tylko o określenie kierunków zmian w polityce płac związanych z integracją Polski z Unią Europejską, ale także o wskazanie niezbędnych zmian dla prowadzenia skutecznej polityki płac w naszym kraju. W pracy zostały omówione zasady polityki płac prowadzonej w krajach Unii Europejskiej, a zwłaszcza metody ustalania płac na różnych szczeblach zarządzania w sektorze prywatnym i sektorze publicznym oraz wysokość wynagrodzeń i relacji płac. Wyniki badań zostały porównane z metodami polityki płac i wykorzystane do określenia zmian niezbędnych z punktu widzenia warunków przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, a także poprawy efektywności systemów płac i prawidłowego opłacania pracy.

Praca opublikowana w serii *Studia i Monografie* IPiSS.

Zob. też poz. 298.

VII. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE

256. ANALIZA porównawcza dotycząca świadczeń z tytułu bezrobocia / G. Uścińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem projektu była analiza świadczeń z tytułu bezrobocia w Polsce i w krajach UE. Podstawą jej przeprowadzenia były krajowe i zagraniczne akty prawne oraz literatura przedmiotu. W opracowaniu przedstawiono następujące zagadnienia: organizacja systemów ubezpieczenia od bezrobocia, ich finansowanie, rozwiązania prawne dotyczące świadczeń z tytułu bezrobocia (w tym: warunki nabycia prawa do zasiłku, zasady wymiaru zasiłku, w tym ich wysokość i okres wypłaty), analiza rozwiązań dotyczących bezrobocia częściowego, rozwiązania szczególnie dotyczące bezrobotnych w wieku przedemerytalnym, świadczenia z pomocy społecznej przysługujące bezrobotnym, rozwiązania na rzecz młodych bezrobotnych.

257. BAZA danych na temat świadczeń na rzecz rodziny / B. Kołaczek, D. Głogosz, P. Kurowski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Praca stanowiła uzupełnienie projektu „Rodzina i państwo opiekuńcze w Europie”, finansowanego przez Unię Europejską. Objęła ona następujący katalog świadczeń: zasiłek macierzyński z ZUS i KRUS; zasiłek porodowy; zasiłek wychowawczy; zasiłki rodzinne z ZUS i KRUS; renta rodzinna z ZUS i KRUS; zasiłek gwarantowany z pomocy społecznej; renta socjalna z pomocy dla kobiet w ciąży; fundusz alimentacyjny i inne; żłobki, i przedszkola. Informacje przedstawione zostały w ujęciu retrospektywnym, od początku wprowadzenia danego świadczenia.

258. DOSTĘP do zabezpieczenia społecznego w Polsce w latach 90-tych / G. Uścińska, B. Kołaczek, D. Głogosz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

W ekspertyzie scharakteryzowane zostały różne aspekty dostępu do zabezpieczenia społecznego w Polsce. Określone zostały podstawy prawne gwarantujące uczestnictwo w systemie ubezpieczeń społecznych (w tym w systemach: ubezpieczeń emerytalnych, rentowych, w razie choroby i macierzyństwa, wypadkowych), korzystanie ze świadczeń zdrowotnych i z pomocy społecznej. Zostały przedstawione zasady dostępu do świadczeń rodzinnych; ich zmiany, które nastąpiły w latach 90-tych ograniczyły dostęp wielu rodzinom. Skala tych ograniczeń została przedstawiona w ekspertyzie. Omówiony został również aspekt instytucjonalny, a mianowicie zmiany w obszarze podmiotów polityki społecznej, zwłaszcza na szczeblu lokalnym. Powodują one przybliżenie tych podmiotów do środowiska, na rzecz których działają. Zwrócona została uwaga na potencjalne trudności, które pojawiają się w związku z zaistniałymi zmianami, głównie o charakterze funkcjonalnym i finansowym.

259. FUNKCJONOWANIE i rozwój II filaru systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce - studium porównawcze / A. Szromnik, T. Karoń. - Kraków : Akademia Ekonomiczna, Katedra Handlu i Instytucji Rynkowych, 1999.

Celem opracowania było omówienie założeń i podstaw funkcjonowania II filaru ubezpieczeń społecznych w Polsce włącznie z wyjaśnieniem kwestii terminologicznych i klasyfikacyjnych. Filar ten ma za zadanie dostarczyć część przyszłej emerytury, sfinansowanej ze składek pracowniczych oraz dochodu kapitałowego, zgromadzonej na prywatnych kontach emerytalnych w przeciągu życia zawodowego pracowników. Opracowanie omawia podstawy teoretyczne systemów emerytalnych oraz przykłady najczęściej występujących układów finansowo-zarządczych w koncepcjach ubezpieczeń społecznych. Chilijski system emerytalny, na którym w dużej mierze wzorowany jest polski II filar, to kolejny obszar rozważań. Na zakończenie rozważań

porównawczych analizie poddano problem ustalenia odpowiedniej stopy oskładkowania oraz problem wpływu prowizji na stopę zwrotu.

260. MIĘDZYNARODOWE normy w zakresie świadczeń z tytułu bezrobocia / G. Uścińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1999.

Celem opracowania było przedstawienie standardów dotyczących świadczeń z tytułu bezrobocia przyjętych przez Międzynarodową Organizację Pracy i Radę Europy. W opracowaniu przedstawiono także rozwiązania z zakresu świadczeń z tytułu bezrobocia, przyjęte w ustawodawstwie państw członkowskich Unii Europejskiej. Zawarto w nim również przepisy wspólnotowe regulujące świadczenia z tytułu bezrobocia a następnie wnioski dla ustawodawstwa polskiego. Metodą badawczą była analiza prawna odpowiednich aktów MOP, Rady Europy. Przeprowadzono analizę porównawczą rozwiązań występujących w ustawodawstwach państw członkowskich Unii i prawa wspólnotowego.

261. MONITORING zmian w systemie emerytalno-rentowym. Opracowanie obsługi programu komputerowego / Z. Czepulis-Rutkowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

W opracowaniu „Pierwszy rok reformy emerytalnej” zawarto syntetyczną ocenę początkowego okresu wdrażania reformy emerytalnej. Podjęto w nim problem błędów legislacyjnych, niewłaściwego przygotowania instytucjonalnego oraz perspektyw dalszych reform wywołanych przez reformę emerytalną. Niektóre błędy w projekcie wdrażania reformy ujawniły się dopiero w trakcie jej realizacji. Część elementów reformy była jednak niedopracowana i pomimo to zdecydowano się na jej rozpoczęcie. Nieodpowiednie przygotowanie instytucjonalne skutkowało problemami administracyjnymi a także stratami materialnymi dla ubezpieczonych oraz funduszy emerytalnych. Ostateczna decyzja o wprowadzeniu reformy emerytalnej wywołała też dyskusję nad potrzebą reformy innych elementów zabezpieczenia społecznego. Chodzi tu o zmiany systemu emerytalnego dla rolników, reformę systemu rentowego a także odpowiednie dostosowanie pomocy społecznej.

262. MONITOROWANIE procesu wdrażania reformy emerytalno-rentowej / Z. Czepulis-Rutkowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem pracy było ukazanie sposobu i skutków wprowadzenia w życie reformy emerytalno-rentowej z 1999 r. Metodą badania była analiza regulacji prawnych, danych statystycznych oraz przebiegu debat na temat reformy. Wyniki analiz wskazują, że radykalne zmiany jakie przyniosła reforma w stosunku do poprzedniego systemu wymagają zasadniczej przebudowy instytucjonalnej. Skutki tych zmian nie były w pełni do przewidzenia. Stąd w trakcie wdrażania reformy konieczne okazały się

rozmaite modyfikacje przyjętych rozwiązań. Obecnie toczy się debata na temat konieczności zmian w II filarze, a dotyczących przede wszystkim struktury portfela inwestycyjnego oraz gwarantowanej stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału.

263. MONITOROWANIE reformy systemu zabezpieczenia społecznego / Z. Czepulis-Rutkowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Pokazanie procesu zmian w zakresie systemu zabezpieczenia społecznego. Główny nacisk został położony na wdrażanie zapoczątkowanej w roku 1997 systemowej reformy emerytur. Przedstawione zostały nowe regulacje jak również czynniki modyfikujące kształt, wcześniej w innej wersji zaprojektowanych aktów prawnych. Posłużono się analizą aktów prawnych jak również artykułów prawnych ukazujących się w czasopiśmie o różnym profilu merytorycznym i orientacji politycznej. W 1998 r. zrealizowano przewidziane na ten rok zamierzenia zmian aktów prawnych. Ich wprowadzeniu towarzyszyły ożywione spory polityczne, co spowodowało znaczne modyfikacje w trakcie procesu legislacyjnego.

264. POLSKI rynek ubezpieczeniowy w dziedzinie świadczeń medycznych. Pierwsze doświadczenia i wnioski / M. Dziubińska-Michalewicz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1996-1998.

Celem badania było rozpoznanie szybko rozwijającego się po 1989 r w Polsce rynku ubezpieczeniowego oferującego ubezpieczenia zdrowotne. Przyjęto szerokie rozumienie pojęcia „ubezpieczenia zdrowotne” (jak występuje to w literaturze amerykańskiej). Przedmiotem badań były wszelkie firmy, nie tylko towarzystwa ubezpieczeniowe, dzięki którym, w momencie korzystania, pacjent nie ponosi pełnego kosztu udzielanych świadczeń medycznych. Analizę takich firm przeprowadzono w oparciu o materiał uzyskany z badań ankietowych i innych materiałów informacyjnych. Firmami takimi, oprócz towarzystw ubezpieczeniowych były: Medicover ABC, Falck SOS, Capricorn, Lubelska Kasa Chorych, Toruńskie Towarzystwo Zdrowotne, Powszechna Kasa Chorych. Firmy te z reguły dysponują własną bazą leczniczą wzbogacając tym samym infrastrukturę medyczną w naszym kraju. Badania te dotyczyły roku 1997.

265. SYSTEM ubezpieczeń społecznych po reformie. Poradnik dla płatników składek i ubezpieczonych / G. Uścińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

W poradniku przedstawiono rozwiązania zreformowanego systemu ubezpieczeń społecznych, ustanowione w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Ustawa ta jest aktem scaleniowym, bowiem zawarte w niej rozwiązania mają zastosowanie prawie do wszystkich grup zawodowych podejmujących aktywność w Polsce. W opracowaniu przedstawiono nowe zasady opłacania składek na cztery rodzaje ubezpieczeń, tj. ubezpieczenie emerytalne i rentowe, choro-

bowe oraz wypadkowe, a także zasady ustalania podstawy wymiaru i wysokości tych składek. Zawarto w nim zasady podlegające ubezpieczeniom społecznym. Opracowanie zawiera także analizę niektórych zagadnień z zakresu ubezpieczenia zdrowotnego.

266. UBEZPIECZENIE od bezrobocia w krajach członkowskich UE / G. Uścińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Na podstawie literatury i zagranicznych materiałów źródłowych przedstawiono następujące zagadnienia: organizację systemów ubezpieczenia od bezrobocia; rozwiązania prawne dotyczące świadczeń z tytułu bezrobocia, w tym warunki nabycia prawa do zasiłku; wysokość i okres wypłaty zasiłków; świadczenia z pomocy społecznej przysługujące bezrobotnym; finansowanie świadczeń z tytułu bezrobocia; rozwiązania prawne dotyczące bezrobocia częściowego; rozwiązania szczegółowe dotyczące bezrobotnych w wieku przedemerytalnym. Przeanalizowano także odpowiednie rozwiązania w zakresie ochrony socjalnej bezrobotnych w Polsce.

267. ZAWODOWE systemy zabezpieczenia społecznego w relacjach wspólnotowych i w prawie polskim / G. Uścińska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Zbadanie rozwiązań wspólnotowych dotyczących zawodowych systemów zabezpieczenia społecznego zawartych w dyrektywie 86/378 z dnia 24 lipca 1986 r. dotyczącej realizacji zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zawodowych systemach zabezpieczenia społecznego, która została zmieniona dyrektywą nr 96/97 z dnia 20 grudnia 1996 r. Jeśli chodzi o ustawodawstwo polskie to analizą objęto postanowienia ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o pracowniczych programach emerytalnych. Zawarto w opracowaniu analizę porównawczą ustawodawstwa polskiego z postanowieniami w/w dyrektyw. Sformułowano wnioski dla rozwiązań polskich.

268. ZINTEGROWANA analiza relacji między polityką przemysłową a systemem zabezpieczenia społecznego w Polsce na poziomie przedsiębiorstwa / S. Golinowska, M. Bednarski, P. Kurowski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

Celem badań było zbadanie relacji między sferami polityki przemysłowej, polityki społecznej oraz ich wpływ na działalność i zachowania przedsiębiorstw. Badania potwierdziły nieefektywny charakter udzielania wsparcia przez władze publiczne: ulgi i zwolnienia z obciążeń publicznych (podatki, składki na ubezpieczenia społeczne), częścię przyznawano tym przedsiębiorstwom, które wykazały mniejszą efektywność. Pełna analiza zależności między polityką społeczną a polityką przemysłową znajduje się w opracowaniach.

Zob. też poz. 236, 284, 297.

VIII. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI

1. Polityka społeczna

269. ANALIZA czynników rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na przykładzie regionu koszalińskiego i opolskiego / P. Broda-Wysocki. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem badania było określenie roli funkcji organizacji społecznych w zakresie organizowania pomocy w sytuacjach ryzyka socjalnego i ich współdziałania z administracją lokalną i samorządami oraz ustalenie „jakości” zasobów ludzkich, stopnia organizacji społeczności lokalnych (struktur samopomocowych, samorządów itp.) oraz poziomu „obywatelskości” danych społeczności. Wykorzystano następujące metody badawcze: badania ankietowe, analiza danych statystycznych zebranych przez organizacje i ogólnodostępnych, analiza literatury źródłowej. Temat wiąże się merytorycznie z zadaniem realizowanym w 1999 r. pt. „Badanie potencjału kapitału ludzkiego i społecznego w wybranych regionach Polski”. W związku z tym wyniki badań zostaną przedstawione w jednym raporcie „Kapitał ludzki i społeczny w rozwoju regionalnym Polski”.

270. POLITYKA rodzinna lat 90-tych w Polsce. Ocena jej skutków / B. Balcerzak-Paradowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Celem opracowania była analiza i ocena polityki rodzinnej państwa w okresie transformacji. Przedstawiono główne koncepcje kształtowania tej polityki, instrumenty i instytucje w kontekście uwarunkowań demograficznych i społeczno-ekonomicznych towarzyszących przemianom. Zwrócono uwagę na to, w jakim stopniu polityka rodzinna służyła rozwiązaniu najważniejszym kwestiom społecznym tego okresu: ubóstwa dzieci, pogłębiającego się rozwarstwienia społecznego, marginalizacji. Zostały przedstawione propozycje dotyczące kierunków kształtowania polityki rodzinnej, odpowiadającej wyzwaniom XXI wieku.

Opracowanie w formie referatu zostało przedstawione na konferencji pt. „Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian” (zorganizowanej przez Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych oraz Komisję Rodziny Sejmu RP).

Referat został opublikowany w książce pt. „Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian” pod red. B. Balcerzak-Paradowskiej (wyd. w serii *Studia i Monografie*, Warszawa : IPiSS, 1999).

271. POLITYKA społeczna państwa w procesie przebudowy ustroju i systemu społeczno-gospodarczego / S. Golinowska, Z. Morecka, M. Bed-

narski, B. Rysz-Kowalczyk, W. Nieciuński, J. Supińska, M. Żukowski, K. W. Frieske, M. Księżopolski i in. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1996-1999.

Realizacja projektu rozpoczęta na wiosnę 1997 r. miała na celu szeroką analizę polityki społecznej w drugiej fazie transformacji, rozpoczynającej się umownie w połowie lat dziewięćdziesiątych. Zamyśl badań nad polityką społeczną miał polegać na interdyscyplinarnym ujęciu jej czterech podstawowych wątków: 1) rozpoznania społecznych (socjalnych) konsekwencji procesów gospodarczych, powstających w procesie zarówno tworzenia jak i podziału podatku produktu dodatkowego; 2) analizy zmian w strukturze społecznej, które dokonały się pod wpływem dominujących kwestii socjalnych, występujących w połowie lat dziewięćdziesiątych jako kontynuacja wcześniej ujawnionych tendencji oraz zjawisk nowych, lecz o cechach zapowiadających dynamikę w przyszłości; 3) analizy przekształceń instytucjonalnych w polityce społecznej, jej podstawowych działach i przekrojach; 4) ocena skuteczności realizacji programów polityki społecznej.

272. RODZINA a państwo opiekuńcze w Europie : Program szkolenia dla młodych badaczy w zakresie polityki rodzinnej / S. Golinowska (kierownik projektu), D. Głogosz, P. Kurowski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

Celem projektu jest wymiana doświadczeń i informacji o problemach rodziny, prowadzonych politykach społecznych w krajach europejskich, poprzez tworzenie „siec” młodych pracowników naukowych specjalizujących się w tej problematyce. Formą realizacji są wyjazdy studialne, udział w konferencjach i seminariach, udzielanie konsultacji dla pracowników zagranicznych. W 1998 r. w ramach uczestnictwa w programie przygotowano referat nt. „Pozarządowe instytucje działające na rzecz rodziny w Polsce”. W 2000 r. przygotowano artykuł pt. „Rozwój organizacji społeczeństwa obywatelskiego na rzecz rodziny w Europie Środkowej i Wschodniej na przykładzie Polski”. Przygotowano także raport końcowy, przekazany do Unii Europejskiej za pośrednictwem Koordynatorów z Uniwersytetu w Mannheim.

273. ROLA organizacji pozarządowych w lokalnej polityce rodzinnej / D. Głogosz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

W opracowaniu przedstawiono charakterystykę działań pozarządowych (III sektora) ukierunkowanych na realizację celów lokalnej polityki społecznej na rzecz dzieci i młodzieży. Omówiono zakres, kierunki, formy i metody aktywności społecznej podejmowanej dla zaspokojenia różnorodnych potrzeb młodego pokolenia - od bytowych, poprzez opiekuńcze, wychowawcze, zdrowotne, edukacyjne, do rekreacyjnych. Poruszono także problem współpracy organizacji pozarządowych i instytucji administracji publicznej przy realizacji działań na rzecz dzieci, wskazano przykłady partnerstwa i osiągniętych dzięki niemu celów, ale też i przykłady barier wspólnego działa-

nia. Opracowanie w formie referatu zostało przedstawione na konferencji pt. „Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian” (Sejm RP, 8-9 marca 1999 r.).

Opublikowano w książce pod red. B. Balcerzak-Paradowskiej „Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian”, Warszawa : IPISS, 1999.

274. WZMOCNIENIE pozycji organizacji pozarządowych non-profit w Polsce w sferze usług publicznych / S. Golinowska, H. Strzezińska, D. Głogosz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Projekt realizowany na zamówienie Fundacji na rzecz Rozwoju Administracji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, finansowany ze środków PHARE Fiasta. Celem projektu było określenie roli i pozycji NGOs jako nowych podmiotów polityki społecznej oraz identyfikacja warunków i barier współpracy III sektora z administracją publiczną. Przeprowadzono badania empiryczne dotyczące wspólnych działań administracji publicznej i organizacji pozarządowych, podejmowanych w sferze pomocy społecznej, edukacji i ochrony zdrowia. Zebrany materiał badawczy dostarczył informacji o skali, zasadach i formach wspólnych działań urzędów centralnych, wojewódzkich i samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi. Zawiera też opinie o roli i znaczeniu tej współpracy dla realizacji zadań publicznych, wyrażane przez przedstawicieli ww. instytucji i organizacji. Został przygotowany raport omawiający stymulatory i bariery partnerstwa między I i III sektorem. Zawiera też informacje pochodzące z badań, a dotyczące aktualnych procesów zachodzących w sektorze pozarządowym (m.in. aktualnie diskutowanych regulacji prawnych, w tym projektu ustawy o działalności pożytku publicznego, zakresu i norm kontroli organizacji pozarządowych, etyki III sektora).

Zob. też poz. 257, 299.

2. Warunki życia ludności

275. ANALIZA wartości minimum socjalnego i minimum egzystencji / B. Sajkiewicz, P. Kurowski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-2001.

Praca ciągła. Celem projektu jest okresowe szacowanie wysokości i struktury minimum socjalnego i minimum egzystencji jako wskaźników poziomu życia oraz porównanie do innych linii ubóstwa i poziomu życia. Zastosowana metoda polega na: kwerendzie źródłowej nt. wysokości cen dóbr i usług konsumpcyjnych, wchodzących w skład koszyków minimum socjalnego i minimum egzystencji; oszacowaniu wysokości i struktury minimum socjalnego i minimum egzystencji na podstawie ww. informacji poprzez przeliczenie wartości koszyków; porównaniu otrzymanych wyników z miarami poziomu życia oraz z podstawowymi świadczeniami społecznymi.

Wykonane okresowe szacunki minimum socjalnego i minimum egzystencji są regularnie i terminowo przedkładane do MPIPS w formie raportów okresowych. Większość z nich opublikowano w miesięczniku „Polityka Społeczna”.

276. CYKLICZNE badania (monitoring) warunków życia emerytów rencistów / D. Graniewska, B. Balcerzak-Paradowska, Z. Czepulis-Rutkowska, I. Hebda-Czaplicka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999-2000.

Celem projektu było zaproponowanie zakresu podmiotowego i przedmiotowego stałych i okresowych badań dotyczących warunków życia emerytów i rencistów oraz metod ich realizacji. Podstawą pracy była diagnoza sytuacji emerytów i rencistów, przygotowana w oparciu o istniejące dane i wskazanie na jej podstawie luk badawczych, które mogą być wypełnione w drodze systematycznych badań przeprowadzonych w oparciu o trzy systemy informacyjne: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Głównego Urzędu Statystycznego i ośrodków pomocy społecznej. Dla oceny poziomu życia obecnych i przyszłych emerytów i rencistów kluczowe są informacje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Dane pozwalają określić poziom przeciętnych świadczeń, ich rozkład w zależności od różnych cech społeczno-demograficznych takich jak: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia. Możliwa symulacja wysokości świadczeń emerytalnych osób jeszcze pracujących, pozwoli określić wyzwania stojące przed polityką emerytalną i polityką społeczną. Ważnym źródłem informacji o warunkach życia emerytów i rencistów są badania budżetów gospodarstw domowych prowadzonych przez GUS. W wyniku analiz zaproponowano wykorzystanie istniejącego zakresu informacji uzyskanych w drodze wymienionych badań dla pogłębienia rozpoznania sytuacji emerytów i rencistów zwłaszcza w zakresie zagrożenia ubóstwem i zidentyfikowania czynników wpływających na zróżnicowanie ich sytuacji.

277. JAKOŚĆ życia mieszkańców Dolnego Śląska - synteza badań / D. Ilnicki. - Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 1999.

W latach 1997-1998 zakończono szeroko zakrojone prace nad rozpoznaniem zagadnień poziomu i jakości życia mieszkańców Dolnego Śląska. Głównym celem tych prac była identyfikacja przestrzennego zróżnicowania analizowanej problematyki. Prace w roku sprawozdawczym zmierzały do syntezy badań uzyskanych wyników. Dotyczyło to szczególnie nowych problemów, takich jak ubóstwo czy marginalizacja społeczna, które - jak się wydaje - stanowią drugi biegun poziomu i jakości życia. Zakres czasowy objął początek okresu transformacji polskiego systemu społecznego, politycznego i gospodarczego. Podjęto próbę projekcji analizowanych zagadnień. W sposób wyraźny zwrócono uwagę na potencjalną aplikacyjną wartość analizy, która stanowić może punkt wyjścia dla samorządowej polityki społecznej, lub też może być źródłem informacji o dysproporcjach pomiędzy poziomem i jakością życia na poszczególnych obszarach regionu Dolnego Śląska. Można również te wyniki traktować jako punkt wyjścia do analiz o wyższym stopniu szczegółowości.

278. KONTROLA społeczna procesów marginalizacji / J. Kwaśniewski, P. Poławski, J. Zamecka, W. Modzelewski i in. - Warszawa : Uniwersytet Warszawski, 1994-1997.

Celem pracy jest prezentacja wyników badań dotyczących powiązań procesów marginalizacji społecznej i funkcjonowania instytucji kontroli społecznej we współczesnej Polsce. Omówiono pojęcie marginalizacji społecznej, funkcjonowanie rodziny oraz instytucji w sferze ubóstwa, koncepcje przeciwdziałania marginalizacji społecznej osób uzależnionych od narkotyków,znaczające funkcje rejestru skazanych, instytucja powszechnego poboru jako czynnik marginalizacji społecznej, marginalną mentalność na przykładzie badań klienteli wróżbitów, a także społeczną percepcję marginalizacji oraz strategii i środków kontroli społecznej.

279. OGRANICZENIE ubóstwa i marginalizacji społecznej / M. Kabaj. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1999.

Celem tego programu było stworzenie elementów bardziej aktywnej i skutecznej polityki zapobiegania ubóstwu, usuwanie jego przyczyn i znacznemu ograniczeniu jego skali. Aby to osiągnąć niezbędna była pogłębiona diagnoza źródeł ubóstwa, jego społecznych i ekonomicznych uwarunkowań i skutków. W tym celu przeprowadzono badania wśród 1000 osób ubogich i długotrwale bezrobotnych w dwóch województwach: katowickim i lubelskim. Przeprowadzony został także ogólnokrajowy sondaż opinii kierowników Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowych Urzędów Pracy na temat możliwości i metod ograniczenia ubóstwa i długookresowego bezrobocia. W rezultacie tych prac powstały dwa raporty z badań i projekty regionalnych programów aktywnego przeciwdziałania ubóstwu oraz zarys programu ogólnokrajowego. Głównym celem tego programu jest wskazanie elementów nowej strategii, polityki i metod aktywnego i skutecznego przeciwdziałania ubóstwu i marginalizacji społecznej w Polsce na lata 2000-2005. Program składa się z dwóch części: diagnozy strategicznej oraz założeń strategii i polityki aktywnego przeciwdziałania ubóstwu, bezrobociu długookresowemu i marginalizacji społecznej.

280. PORÓWNANIE poziomu życia ludności krajów Europy Środkowej / J. Berbeka. - Kraków: Akademia Ekonomiczna, Katedra Badań Konsumpcji 1998.

Celem pracy było porównanie poziomu życia w wybranych krajach Europy Środkowej w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. Realizacja powyższego celu pomała przyjęciu określonych metod, służących do porównania poziomu życia, jak również wykorzystywanych tam wskaźników. Po ich analizie opracowano własny zestaw wskaźników, który zastosowany następnie w taksonomicznej metodzie wzorca rozwoju pozwolił dokonać analizy porównawczej.

281. SIEĆ wzajemnej pomocy migrantów zarobkowych ich rodzin w kraju i za granicą / J. Korczyńska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Celem tematu było rozpoznanie sytuacji ekonomicznych migrantów i ich rodzin. Wykorzystana została literatura przedmiotu oraz wyniki badania empirycznego przeprowadzonego w Niemczech wśród Polaków pracowników sezonowych.

282. SYTUACJA osób niepełnosprawnych w Polsce / B. Balcerzak-Paradowska, B. Kołaczek, D. Głogosz. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1999.

Celem raportu było przygotowanie diagnozy dotyczącej warunków życia oraz potrzeb osób niepełnosprawnych w kontekście umożliwienia im jak najpełniejszej integracji społecznej. Dokonano rozpoznania następujących zagadnień: cechy demograficzne i społeczno-ekonomiczne zbiorowości osób niepełnosprawnych; aktywność ekonomiczna; sytuacja bytowa gospodarstw domowych osób niepełnosprawnych; problemy zdrowotne; możliwość integracji społecznej. Analizie poddano czynniki różnicujące sytuację życiową osób niepełnosprawnych. Została omówiona sytuacja rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. Objęła ona m.in. charakterystykę społeczno-ekonomiczną rodzin; stan niepełnosprawności dziecka; problemy materialne rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym i wpływ niepełnosprawności dziecka na funkcjonowanie rodziny; możliwości integracji; start młodzieży niepełnosprawnej w dorosłe życie. Przeanalizowane zostały prawnoinstytucjonalne formy pomocy osobom niepełnosprawnym. Przeprowadzona została analiza form pomocy i rozwiązań instytucjonalnych występujących w wybranych krajach europejskich. W raporcie wykorzystano dane pochodzące z badań o charakterze makro (m.in. spisy ludności) oraz prowadzonych przez różne ośrodki badawcze. Wykorzystano dodatkowo informacje zebrane w oparciu o specjalnie zaprojektowane tabele konsultacyjne z badania GUS dot. stanu zdrowia ludności Polski.

283. UWARUNKOWANIA poziomu i jakości życia ludności Dolnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem warunków mieszkaniowych / D. Ilnicki. - Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, Instytut Geograficzny, 1997-1998.

W wyniku przeprowadzonych prac wyróżniono 9 kategorii posiadających istotny wpływ na poziom i jakość życia. Dokonano opisu stanu i kierunków zmian wyróżnionych kategorii poziomu i jakości życia. Wyróżniono hipotetyczne obszary „bogactwa i ubóstwa” charakterystyczne dla 1998 r. Dokonano szerokiego przeglądu stworzonych autorskich definicji operacyjnych: poziomu życia, jakości życia, warunków mieszkaniowych, standardu mieszkaniowego, substandardu mieszkaniowego. Poziomu i jakości życia nie traktowano jako synonimu. Dokonano zróżnicowania pojęć

warunków i standardu mieszkaniowego. Istotnym elementem opracowania jest przegląd metod i algorytmów stosowanych do wartościowego przedstawienia poziomu i jakości życia. Potwierdzono hipotezę o istotnym wpływie warunków mieszkaniowych oraz zasobów mieszkaniowych na poziom i jakość życia. Równocześnie w toku badań ankietowych zweryfikowano miejsce warunków mieszkaniowych w hierarchii płaszczyzn wykorzystywanych do opisu poziomu i jakości życia.

284. WARUNKI życia emerytów i rencistów / D. Graniewska, B. Balcerzak-Paradowska, Z. Czepulis-Rutkowska. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Celem opracowania było rozpoznanie sytuacji materialnej i życiowej emerytów i rencistów, ze szczególnym uwzględnieniem ich sytuacji materialnej w kontekście możliwości zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych. Warunki życia tych grup osób i tworzonych przez nie gospodarstw domowych analizowane były z uwzględnieniem podstawowych czynników demograficznych oraz społeczno-ekonomicznych determinujących w głównej mierze ich sytuację materialną. W pracy zastosowano głównie metody analizy demograficznej oraz statystycznej. Bazę informacyjną stanowią wyniki badań przeprowadzonych przez GUS, uzupełniane informacjami ZUS-u oraz materiałami Międzynarodowej Organizacji Pracy, Eurostatu oraz innymi źródłami zagranicznymi. Wnioski wynikające z przeprowadzonych analiz, stanowią podstawową część opracowania. Sformułowano w niej mierniki działań z zakresu polityki społecznej oraz zatrudnieniowej, niezbędnych w celu zahamowania powiększającej się sfery ubóstwa z jednej strony, a z drugiej - umożliwiających udział osób starszych w życiu kulturalnym, społecznym i ekonomicznym kraju.

Opracowanie opublikowane w serii *Studia i Monografie*. Warszawa : IPISS, 1999.

285. ZASADY ustalania kryterium uprawniającego do pomocy społecznej oraz wysokości świadczeń - z wykorzystaniem badania kosztów utrzymania i minimum socjalnego / S. Golinowska, B. Sajkiewicz, P. Kurowski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem badania było określenie nowych kryteriów przyznawania świadczeń oraz ich wysokości w reformowanej pomocy społecznej. Podjęto przegląd studiów porównawczych i literatury zagranicznej, dzięki którym możliwe było zorientowanie się w rozwiązaniach krajów rozwiniętych. Z tego punktu widzenia przeprowadzono także krytyczną analizę dotychczasowych rozwiązań w Polsce. Dla potrzeb analizy sytuacji niskodochodowych gospodarstw domowych zlecano w GUS wyliczenie wskaźników dynamiki cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych z pierwszych czterech decyli. W oparciu o te dane możliwe było zorientowanie się w najważniejszych potrzebach i zróżnicowaniach gospodarstw o niskich dochodach. Na podstawie wyników badań przygotowano propozycje dotyczące świadczeń i programów pomocy społecznej w Polsce. Zwrócono m.in. uwagę na potrzebę określenia wysoko-

ści świadczeń pieniężnych na poziomie minimum egzystencji, ich coroczną indeksację; uzupełnienie świadczeń pieniężnych bonami na realizację konkretnych programów pomocy dla wybranych grup ludności; przyznawanie świadczeń pieniężnych i rzeczowych jako świadczeń uzupełniających dochód liczony na osobę w rodzinie; zwolnienie dochodu na poziomie minimum egzystencji od opodatkowania podatkiem od dochodów osobistych.

3. Dochody i wydatki

286. EWOLUCJA oszczędności gospodarstw domowych w procesie transformacji w Polsce / B. Szopa. - Kraków : Akademia Ekonomiczna, Wydział Ekonomii, 1998-1999.

Przeprowadzona analiza oszczędności gospodarstw domowych dotycząca okresu 1990-1997 obejmuje następujące problemy: podstawowe uwarunkowania oszczędności, w tym głównie rolę dochodów gospodarstw, ich ogólną charakterystykę na szczeblu makro - oraz bardziej szczegółową - bo z uwzględnieniem wielu przekrojów - w ujęciu mikroekonomicznym, jak też podstawowe formy i cele oszczędzania. W pracy wykazano, że przy ogólnie niskiej stopie oszczędzania w warunkach transformacji w Polsce można wyodrębnić dwa odmiennie okresy w zachowaniu gospodarstw: fazę oszczędzania w pierwszej połowie dekady, w której dominowała chęć odbudowy oszczędności zdeprecjonowanych wcześniej oraz fazy wzmożonych wydatków konsumpcyjnych, wspomaganych dodatkowo przez kredyty (głównie lata 1996-1997). Ogólnie biorąc, obecne rozwiązania nie sprzyjają pobudzaniu oszczędności gospodarstw domowych.

287. WYDATKI na mieszkania z budżetu gospodarstw domowych / H. Kulesza. - Warszawa : Instytut Gospodarki Mieszkaniowej, 1999.

Raport z badań omawia: znaczenie problemu wydatków na mieszkanie; strukturę i wielkość gospodarstw domowych w Polsce; gospodarstwa domowe według wysokości dochodów, według form zamieszkania; poziom i proporcje wydatków na mieszkanie; wydatki na mieszkanie zależne od formy zamieszkiwania; zmiany struktury gospodarstw domowych i ich wydatków na mieszkanie. Porównawczo przeanalizowano wydatki na mieszkania w niektórych krajach Europy.

288. WZROST gospodarczy a nierówności dochodów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej / S. M. Kot, P. Ulman. - Kraków : Akademia Ekonomiczna, Katedra Statystyki, 1998-1999.

Celem pracy była weryfikacja hipotezy Kuzneta dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Sformułowana w 1955 roku hipoteza mówi, że w miarę wzrostu gos-

podarczego, nierówności dochodów ludności początkowo rosną, a po osiągnięciu punktu maksymalnego zaczynają maleć. Hipotezę tę weryfikowano dla wielu krajów, jednakże kraje Europy Środkowo-Wschodniej nie doczekały się osobnego opracowania. Dla weryfikacji hipotezy Kuzneta istotne są dwa elementy: jakość danych statystycznych oraz postać modelu ekonometrycznego. W pracy przeprowadzono dyskusję nad porównywalnością i jakością danych statystycznych wykorzystywanych w analizie nierówności dochodów. Jako model ekonometryczny zastosowano modele dla danych panelowych: fixed effects model i random effects model. W rezultacie przeprowadzonych badań hipoteza Kuzneta została potwierdzona dla okresu gospodarki centralnie sterowanej oraz nie potwierdzona dla okresu transformacji gospodarczej.

IX. ZBIOROWE PRAWO PRACY

289. ANALIZA porównawcza stosunków pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej / K. W. Frieske, L. Machol-Zajda, D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem projektu jest porównanie rozwoju stosunków pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej. Analiza została oparta na literaturze zagranicznej i materiałach źródłowych. Przygotowany został artykuł zawierający wyniki analizy porównawczej stosunków pracy w wybranych krajach UE oraz wykorzystujący systematycznie gromadzone informacje o dynamice konfliktów zbiorowych w Polsce.

290. DYNAMIKA stosunków pracy w Polsce. Korporatyzm i mikrokorporatyzm / K. W. Frieske, D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1999.

Praca omawia podstawowe kwestie sporne dotyczące modeli stosunków pracy, to jest, przede wszystkim ich charakterystyki w takich wymiarach jak pluralistyczne - korporatystyczne czy zdecentralizowane - scentralizowane. Nakładając tę charakterystykę na współczesne zróżnicowanie stosunków pracy w Polsce, analizuje się stosunkowo mało znane postaci neo-korporatyizmu, tj. tzw. korporatyzm „mezo” i „mikro” oraz wskazuje na to, że procesy integracji europejskiej zdają się sprzyjać powstawaniu kolejnej wersji korporatyizmu - tj. „supra-korporatyizmu” o charakterze ponadnarodowym. Omawia się także zagadnienie związku modeli stosunków pracy z funkcjonowaniem systemu gospodarczego i wskazuje na to, że - stosownie do badań empirycznych prowadzonych w drugiej połowie lat 80-tych, w zasadzie modele neo-korporatystyczne wydają się bardziej efektywne. W końcowych partiach pracy usiłuje się przedstawić charakterystykę stanu stosunków pracy w kraju i wskazać na powody, dla których ich najlepszym opisem jest teza o twisted micro - corporatism.

291. INSTYTUCJA porozumienia zakładowego / J. Wratny. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998.

Celem pracy było scharakteryzowanie występujących w polskim procesie form porozumień zbiorowych między pracodawcami a związkami zawodowymi na szczeblu zakładu pracy oraz omówienie związanej z tym problematyki. W kontekście rozwiązań prawa niemieckiego i częściowo francuskiego zaproponowano nowe rozwiązania prawne w ustawodawstwie polskim. Praca oparta jest na analizie prawa obowiązującego w Polsce oraz w wymienionych krajach europejskich, a także wykorzystuje literaturę przedmiotu. W konkluzji zaproponowano i uzasadniono koncepcję jednolitego porozumienia zakładowego w prawie polskim.

Opublikowano w serii *Ekspertyzy* pt. Porozumienie zakładowe : stan obecny w Polsce, doświadczenia niemieckie, wnioski de lege ferenda. Warszawa : IPiSS, 1999.

292. MONITOROWANIE sporów zbiorowych / K. W. Frieske, L. Machol-Zajda, D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000-2001.

Praca ciągła. Celem tematu jest bieżąca obserwacja dynamiki sporów zbiorowych i konfliktów społecznych: czasu, miejsca, stron konfliktu, przebiegu przedmiotu, ewentualnych rozstrzygnięć. Źródłami informacji są: analiza sporów zbiorowych dokonywana rokrocznie przez Państwową Inspekcję Pracy według rejestrów okręgowych inspektorów pracy, analiza badań opinii publicznej (komunikaty społeczne nt. strajków i napięć społecznych oraz stosunku Polaków do protestów nielegalnych), doniesienia prasowe, obserwacja uczestnicząca.

293. TWORZENIE bazy danych dotyczących bieżących sporów zbiorowych i konfliktów społecznych / K. W. Frieske, L. Machol-Zajda, D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999.

Praca ciągła. Brak w Polsce jednolitego zintegrowanego systemu informacji o stosunkach przemysłowych. Obserwacja dynamiki sporów i konfliktów opiera się na zróżnicowanych i niejednorodnych źródłach informacji. Analiza sporów zbiorowych wg przyczyn przygotowana jest w oparciu o dane statystyczne uzyskiwane z Państwowej Inspekcji Pracy. Od roku 1996 tematyka sporów zbiorowych analizowana jest z uwzględnieniem i przy zastosowaniu kryterium wielkości zatrudnienia. Strajki i akcje protestacyjne analizowane są na podstawie danych publikowanych i niepublikowanych (np. udział struktur związkowych, charakter strajku lub jego przyczyny: ekonomiczne, solidarnościowe, udział w strajku generalnym itp.) gromadzonych w GUS oraz badań Departamentu Zbiorowych Stosunków Pracy MPiPS dotyczących mediacji sporów zbiorowych. Bieżąca obserwacja strajków, akcji protestacyjnych i pikiet, zorganizowanych blokad dróg i innych form protestów prowadzona jest na podstawie przeglądu bieżącej prasy oraz kilkakrotnej obserwacji uczestniczącej. Baza wykorzysta-

na do opracowania raportu dotyczącego sporów zbiorowych i konfliktów społecznych w Polsce.

294. UNORMOWANIE partycypacji pracowniczej w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz Europy Środkowej i Wschodniej / J. Wratny. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem projektu była analiza rozwiązań partycypacyjnych w krajach europejskich pod kątem możliwości wykorzystania ich doświadczeń w reformie zbiorowego prawa pracy w Polsce. Podstawę opracowania stanowiła analiza obowiązującego ustawodawstwa, innych materiałów prawnych oraz wyniki badań empirycznych. Badania empiryczne zostały przeprowadzone w pięciu byłych przedsiębiorstwach państwowych, obecnie sprywatyzowanych, w branżach: energetycznej, elektrociepłowniczej, metalowej i motoryzacyjnej. Przedmiotem badań była organizacja i funkcjonowanie urzędzeń partycypacji pracowniczej występujących w postawach reprezentacji pracowniczych, w radach nadzorczych spółek oraz pracowniczego członka zarządu w spółkach o większej skali zatrudnienia. Zebrano również opinie na temat koncepcji powołania rad zakładowych jako działających niezależnie od związków zawodowych ogólnozakładowych reprezentacji pracowników oraz funkcjonowania w spółkach akcjonariatu pracowniczego.

295. ZAKRES i formy partycypacji pracowniczej na szczeblu zakładu pracy z uwzględnieniem prawa europejskiego oraz danych prawnoporównawczych / J. Wratny. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

Celem badania było rozważenie argumentów za i przeciw wprowadzeniu urzędzeń partycypacyjnych na szczeblu zakładu pracy oraz zaproponowania rozwiązań realizacyjnych w związku z przygotowywaną reformą zbiorowego prawa pracy. Praca oparta jest na analizie aktów i innych dokumentów prawnych oraz literatury przedmiotu z dziedziny prawa pracy, jak również z dziedziny zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwie. W zakres pracy wchodzi przedstawienie pojęcia partycypacji pracowniczej w jej różnych aspektach oraz rodzajów rozwiązań instytucjonalnych we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Zachodniej, a wśród krajów zachodnioeuropejskich - Niemiec. Rozważania o charakterze teoretycznym i porównawczym poprzedzają analizę rozwiązań partycypacyjnych we współczesnej Polsce oraz wynikające z tej analizy postulaty pod adresem ustawodawcy. Autor wypowiada się za wprowadzeniem do dużych i średnich zakładów pracy ogólnozakładowych rad zakładowych oraz określa proponowane zasady podziału kompetencji między radami a związkami zawodowymi na szczeblu zakładów pracy.

Zob. też poz. 296.

X. ZWIĄZKI ZAWODOWE

296. REPREZENTATYWNOŚĆ związków zawodowych w zakresie rokowań zbiorowych w świetle nowej regulacji kodeksu pracy / L. Florek. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2001.

Celem zadania była analiza prawna w zakresie reprezentatywności związków zawodowych w procesie rokowań zbiorowych. Analizą zostały objęte układy ponadzakładowe i układy zakładowe. Zostały omówione kwestie określenia stron układu ponadzakładowego i zakładowego w sytuacji istnienia wielu związków zawodowych oraz w przypadku pozbawienia związków niereprezentatywnych możliwości zawarcia układu.

297. ROLA związków zawodowych w kształtowaniu systemu zabezpieczenia społecznego w Polsce / D. Zalewski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1998.

Celem opracowania było zanalizowanie politycznych funkcji związków zawodowych w Polsce - NSZZ „Solidarność” i OPZZ oraz konsekwencji tego zaangażowania central na rzecz swoich członków. Analiza systemu politycznego w ustroju demokracji parlamentarnej prowadzi do wniosku, że polityczne zaangażowanie związkowych central powinno w pewnym stopniu doprowadzić do „pęknięcia” interesów związkowych elit i związkowych mas. Ma to charakter obiektywnej konieczności wpisanej w strukturę systemu politycznego z jednej strony oraz strukturę interesów reprezentowanych przez związki zawodowe - z drugiej. W pracy wykorzystano aktualną literaturę przedmiotu a także wyniki badań obcych i własnych przeprowadzonych w 1996 roku.

298. ZWIĄZKI zawodowe wobec polityki płac w okresie transformacji / Z. Czajka. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1997-1998.

W opracowaniu przedstawiono stanowisko i rolę związków zawodowych w kształtowaniu polityki płac i zasad wynagradzania. Omówiono udział związków zawodowych w okresie bezpośrednio poprzedzającym okres transformacji, stosunek związków zawodowych zrzeszonych w OPZZ i „Solidarności” do ogólnych problemów polityki płac na tle rozwoju gospodarczego w latach 1990-1997, do kształtowania tempa wzrostu płac w przedsiębiorstwach przez mechanizm opodatkowania, kształtowania płac w sferze budżetowej, określania płacy minimalnej oraz udział związków zawodowych w kształtowaniu zasad wynagradzania w przedsiębiorstwach przez układy zbiorowe. Dokonano też oceny współpracy związków zawodowych z pracodawcami w tworzeniu systemów płac w przedsiębiorstwach prywatnych i publicznych. Opracowanie oparto na analizie dokumentów związkowych oraz informacjach o działalności organizacji związkowych w zakładach pracy.

Zob. też poz. 61.

XI. PRZEKSZTAŁCENIA WŁASNOŚCIOWE. PRYWATYZACJA

299. SPOŁECZNE konsekwencje prywatyzacji ze szczególnym uwzględnieniem realizacji umów około prywatyzacyjnych / M. Bednarski. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2000.

W ramach tematu przygotowano dwa opracowania. Celem pierwszego było rozważenie roli tzw. socjalnych porozumień okółprywatyzacyjnych i ich uwarunkowań. Opracowanie oparto na przeprowadzonych w przedsiębiorstwach badaniach empirycznych oraz analizie zebranych porozumień, zawieranych przy prywatyzacji i gwarantujących na pewien okres przywileje społeczne załogom. Postawiono tezę, że porozumienia, mimo iż zawierane w warunkach konfliktu interesów, w istocie odpowiadały interesom pracodawców (zyskiwali pokój społeczny), pracobiorców (gwarantowali sobie stabilizację w okresie przejściowym) oraz związków zawodowych (umacniały swoją rolę). W sumie porozumienia pozwalały łagodniej przejść prywatyzację. Drugie opracowanie rozważa zmiany w polityce społecznej przedsiębiorstw w okresie transformacji z uwzględnieniem wymiaru własnościowego. Wskazano, które działania w nowych warunkach są chronione, a które zanikają. Wnioski wyciągnięto na podstawie szerokich badań empirycznych przeprowadzonych w 178 przedsiębiorstwach różnej wielkości i branż, ułożone w różnych regionach, o różnej formie własnościowej, stopniu uzwiązkowienia, obrotach, płacach i rentowności. Szukano korelacji między tymi zmiennymi a strategiami w zakresie polityki społecznej. Postawiono tezę, że coraz głębsze urynkowanie gospodarki prowadzić będzie do ograniczenia regulacji tej działalności z perspektywy makro i stanie się elementem strategii motywowania w przedsiębiorstwie.

300. TREŚĆ oraz funkcjonowanie w praktyce porozumień socjalnych związanych z prywatyzacją przedsiębiorstw państwowych / J. Wratny, M. Bednarski, L. Florek, M. Seweryński. - Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1998-1999.

Celem projektu było zbadanie treści oraz charakteru prawnego porozumień socjalnych zawieranych przez inwestora strategicznego ze związkami zawodowymi działającymi w prywatyzowanym przedsiębiorstwie, a ponadto zbadanie genezy i przebiegu realizacji tych porozumień w praktyce sprywatyzowanych firm. Badania ukazały unikalne znaczenie porozumień dla ułożenia stosunków między kapitałem a pracą w prywatyzowanych przedsiębiorstwach, a tym samym dla w miarę bezkonfliktowego przebiegu prywatyzacji sektora państwowego w naszym kraju. Opracowanie składa się z dwóch części: prawniczej i społeczno-ekonomicznej.

XII. TRANSFORMACJA GOSPODARKI

301. PRZEDSIĘBIORSTWA Europy Wschodniej w procesie transformacji do gospodarki rynkowej / M. Szreder. - Sopot : Uniwersytet Gdański, Katedra Statystyki, 1998-1999.

Omówiono projekt systematycznych badań reprezentacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.

302. PRZEMYSŁ polski w perspektywie strategicznej - polityka przemysłowa, strategia rozwoju i restrukturyzacja / B. Pełka. - Warszawa : Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle „ORGMASZ”, 1996-1998.

Praca dotyczy polityki przemysłowej Polski, strategii rozwoju i restrukturyzacji przemysłu w horyzoncie czasowym 1996-2010. W pracy określono główne cele polityki przemysłowej i horyzonty czasowe jej realizacji (5,10,15lat); sprecyzowano strategię cząstkową strategii rozwoju, które - według autora - będą odgrywać decydującą rolę w rozwoju przemysłu do roku 2010. Przedstawiono główne założenia polityki naukowo-technicznej oraz określono strategię rozwoju nauki i techniki do roku 2010; określono uwarunkowania i koncepcje produkcyjno-organizacyjne restrukturyzacji polskiego przemysłu do roku 2010; przedstawiono przedsięwzięcia restrukturyzacji 9 najważniejszych sektorów przemysłowych w horyzoncie czasowym do roku 2010 (sektory: hutnictwa żelaza i stali, górnictwa węgla kamiennego, górnictwa naftowego i gazownictwa, elektroenergetyki, przemysłu elektronicznego, przemysłu obronnego, przemysłu stoczniowego, przemysłu motoryzacyjnego, przemysłu maszyn rolniczych).

303. TRANSFORMACJA ekonomiczna gospodarki polskiej - prywatyzacja, zatrudnienie, płace, poziom życia / M. Zieliński, E. Jabłońska-Kośmider, J. Rychlewski, F. Grzesiok. - Gliwice : Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Katedra Ekonomii i Finansów, 1999.

Głównym celem projektu badawczego była analiza zmian polskiego systemu gospodarczego w skali mikro- i makroekonomicznej. Zakres projektu był szeroki i obejmował problem metod przekształceń własnościowych w Polsce oraz narosłych wokół nich trudności i kontrowersji, znaczenia małych i średnich firm dla rozwoju gospodarczego kraju, problematykę płac, restrukturyzacji i regionalnych aspektów polityki gospodarczej i społecznej. Dokonano także analizy zmian struktury zatrudnienia i bezrobocia.

Zob. też poz. 271.

INDEKS NAZWISK

- Aleksander T. 60
Altkorn J. 2
Andrzejczak K. 229
Andrzejewska A. 149, 195
Antoszkiewicz K. 63
- Balcerzak-Paradowska B. 40, 70,
276, 282, 284
Bargieł H. 130, 154, 158
Bartkowiak G. 140, 159
Bazyl M. zob. Widerszal-
-Bazyl M.
Bednarski M. 25, 30, 34, 36, 37,
42, 45, 268, 271, 299, 300
Benczek K. M. 180
Berbeka J. 280
Bielichowska-Cybuła G. 220
Biernacki A. 90
Błaszczyk W. 6
Boguszewski P. 15
Borkowska S. 22, 26, 45, 251-
-252
Brański Z. 110
Brochocka A. 156, 163
Broda-Wysocki P. 23, 269
Broniewska G. 6
Broszkiewicz R. 82, 126
Brzozowski A. 105
Brzozowski Z. 206
Bugajska J. 84, 92, 166, 168
Bukowska U. 5
- Chmielewska B. 31
Choromański W. 233
Cieślak R. 68, 70, 71, 75
Cybuła G. zob. Bielichowska-
-Cybuła G.
Czajka Z. 56, 241-245, 298
- Czaplicka H. zob. Hebda-
-Czaplicka I.
Czepulis-Rutkowska Z. 261-263,
276, 284
Czubała A. 2
Czupiał J. 3
- Dahlke G. 229
Dąbrowska T. zob. Makowiec-
-Dąbrowska T.
Dąbrowski A. 111, 123
Dąbrowski M. 117, 120, 127
Derlicka M. 106
Dobrzeński K. 17
Domański W. 207, 212
Domaradzka E. 43, 48, 49, 52, 54
Drygała M. 237
Dryzek H. 97
Dyrda T. 60
Dziubińska-Michalewicz M. 264
Dźwiarek M. 80, 93
- Firkowski M. 6
Florek L. 296, 300
Frieske K. W. 61, 271, 289, 290,
292, 293
- Gasińska M. 13
Gasparski W. 66
Gawęda E. 214, 215
Gazda A. 4
Gierasimiuk J. 124
Gliński M. 182
Głogosz D. 40, 257, 258, 272-
-274, 282
Golinowska S. 268, 271, 272,
274, 285
Górny A. 229

- Grabarczyk Z. 185, 186
Grabarek I. 233
Graniewska D. 40, 276, 284
Grodzicki J. 246
Gruza M. 55
Gryz K. 191, 194, 196, 198, 199, 202
Grzesiok F. 303
Grzybowski W. 229

Hebda-Czaplicka I. 40, 276

Ilnicki D. 277, 283

Jabłońska-Kośmider E. 303
Jacukowicz Z. 240, 241, 249, 250, 253, 255
Janczur A. 60
Jankowska E. 181, 183
Jasiak A. 229
Jasnos P. 116
Jawor J. zob. Kotowicz-Jawor J.
Jeruszka U. 32, 34, 46, 59, 62
Juchelko H. 233
Juchnowicz M. 55, 57, 239, 251, 254

Kabaj M. 32, 33, 248, 279
Kaczmarek B. 6
Kaczmarek A. 227
Kamińska J. 171, 172
Kamińska W. 152, 162
Karbownik A. 39
Karoń T. 259
Karpińska-Mizielińska W. 15
Karpiński A. 22
Karpowicz J. 192, 196, 197, 201, 202
Kędzia B. 102, 122
Kieszkiewicz T. zob. Pajszczyk-Kieszkiewicz T.
Kijeńska D. 206
Klembalska K. 235
Kołaczek B. 28, 40, 42, 58, 257, 258, 282
Kołodyńska U. 204
Konarska M. 232
Kopczyńska T. 132
Kopeć I. 5
Koradecka D. 101
Korczyńska J. 44, 52, 54, 281
Korniewicz H. 200
Korycki R. 148, 151
Kosiński R. 83, 113
Kośmider E. zob. Jabłońska-Kośmider E.
Kot S. M. 288
Kotarbińska E. 112, 134, 139, 141, 142
Koton J. 137
Kotowicz-Jawor J. 15
Kowalczyk B. zob. Rysz-Kowalczyk B.
Kowalewski S. 108, 121
Kowalski J. 27, 34, 35, 42
Kowalski P. 225
Kozyra E. 96
Kraśniewski A. 63
Kryńska E. 7, 8, 20, 29, 32, 38, 41, 45-47, 50
Krzemińska S. 161
Krzyśków B. 77, 154
Książkowski M. 271
Kubacki Z. 157
Kulesza H. 287
Kumięga W. 107
Kurdziel A. zob. Piechnik-Kurdziel A.
Kurkus-Rozowska B. 109, 174, 176
Kurowski P. 257, 268, 272, 275, 285

- Kwarecki K. 103, 173, 175
Kwaśniewski J. 278
Lelińska K. 55
Lewandowski W. 107
Lewicka-Strzałecka A. 66
Lichniak I. 251, 252
Liu D. 167, 169
Liwkowicz J. 153

Łęzak K. 147, 203
Łuczak A. 65, 73, 179

Machol-Zajda L. 9, 10, 12-14, 25, 28, 289, 292, 293
Maciejczyk J. 233
Madej M. 209
Majchrzycka K. 138, 144, 184
Majewski J. 19
Makarewicz G. 226
Makowiec-Dąbrowska T. 170
Makowska Z. 74
Makowski K. 144, 165
Małolepszy J. 219
Marek E. 52-54
Marszałek A. 178
Marzec A. 15
Matusiak J. 107
Męcina J. 238
Michalewicz M. zob. Dziubińska-Michalewicz M.
Michalik J. 94
Michalik J. S. 217
Michałowski S. 222
Michna W. 31
Mikołajczyk Z. 6
Mikulski W. 224
Milczarek M. 85
Mizielińska W. zob. Karpińska-Mizielińska W.
Modzelewski W. 278

Morawski R. 63
Morecka Z. 271
Morzyński L. 131
Myrcha K. 79

Najmiec A. 231
Nieciński W. 271
Niestrój R. 2

Obojski A. 219
Opalska B. 220
Owczarek G. 133, 190

Pacholski L. 229
Pajszczyk-Kieszkiewicz T. 170
Paradowska B. zob. Balcerzak-Paradowska B.
Pawlak A. 188
Pawłowska Z. 78, 95, 99, 109, 119
Pełka B. 302
Piechnik-Kurdziel A. 5
Pietrowski P. 135
Pikulski S. 4
Pleban D. 223
Pocztowski A. 32
Podedworny H. 21
Podgórski D. 98
Poliwczak I. 20, 29, 41, 45, 47, 50
Poliz E. 170
Poławski P. 278
Popielawska A. 88
Porębski T. 91, 114
Pościak A. 145, 146, 189
Pośniak M. 205, 211, 213, 218
Poznańska W. 60
Rajchel K. 4
Rajkiewicz A. 52, 54
Robakowska T. 136
Rozkwitalska C. 16

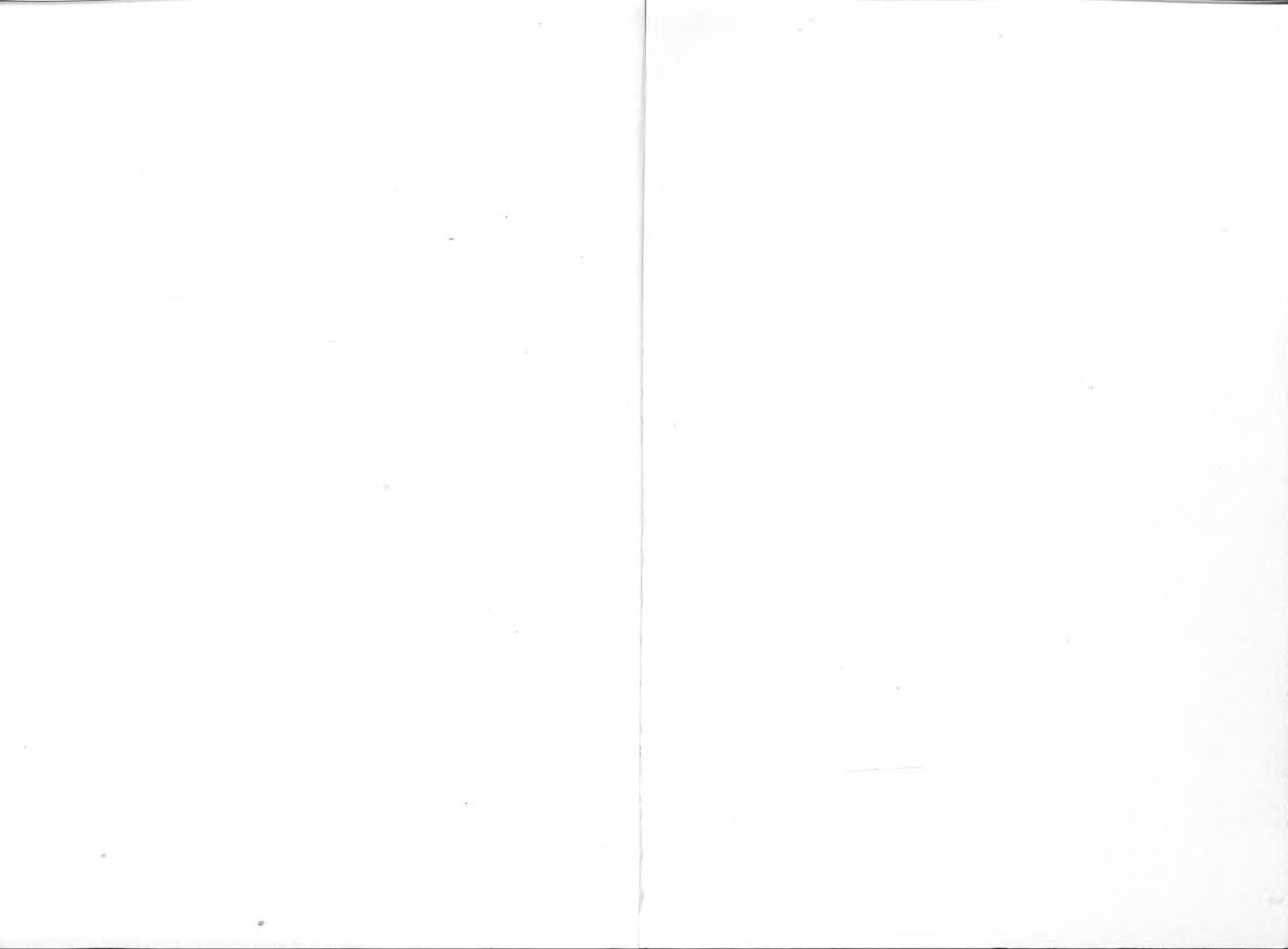
- Rozowska B. zob. Kurkus-
-Rozowska B.
Rubin M. 18
Rutkowska Z. zob. Czepulis-
-Rutkowska Z.
Rychlewski J. 303
Rysz-Kowalczyk B. 271
Rzepecki J. 87, 129
- Sajkiewicz B. 275, 285
Seweryński M. 300
Siedlecka J. 170
Sikorska A. 31
Sikorski C. 6
Skalski J. 115, 118, 125
Skowroń J. 208
Słowikowski J. 100, 228, 230
Sobczykiewicz W. 155
Sobocka-Szczapa H. 7, 20, 28, 29,
37, 41, 45-47, 50
Sołtyński K. 160
Stahl J. 55-57
Stefaniszyń K. 107
Stolarska M. 6
Stolarski B. 222
Strzałecka A. zob. Lewicka-
-Strzałecka A.
Strzemińska H. 11-14, 274
Studniarek Z. 247
Supińska J. 271
Surgiewicz J. 210
Szałkowski A. 5
Szczapa H. zob. Sobocka-
-Szczapa H.
Szczecińska K. 164
Szewczyńska 216
Szlagowska G. 89
Szopa B. 286
Szreder M. 301
Szromnik A. 259
- Szucht E. 159
Świder K. 104
Świdorska M. 86
- Tokarski T. 234
- Ulman P. 288
Urbaniak B. 32
Uścińska G. 24, 32, 46, 236, 256,
258, 260, 265-267
- Wiącek E. 220
Widerszal-Bazył M. 64, 69, 72
Wieczorek S. 4
Wierzbowski T. 170
Wiśniewska M. 1
Wolska A. 187, 193
Woźniak B. 17
Woźniak H. 220
Woźnicki J. 63
Wrątny J. 46, 238, 291, 294, 295
Wroński S. 128
Wrzochalska A. 31
Wysocki P. zob. Broda-Wysocki P.
- Zajda L. zob. Machol-Zajda L.
Zalewski D. 61, 289, 290, 292,
293, 297
Zamecka J. 278
Zawieska W. M. 81, 221
Zdrojewski E. 51
Zieliński M. 303
Zreda D. zob. Żołnierczyk-
-Zreda D.
Zrobek Z. 150
- Zużewicz K. 173, 175, 177
- Żera J. 143
Żołnierczyk-Zreda D. 67
Żukowski M. 271

INDEKS INSTYTUCJI

- Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa 3
- Akademia Ekonomiczna, Kraków
Katedra Badań Konsumpcji 280
Katedra Handlu i Instytucji Rynkowych 259
Katedra Marketingu 2
Katedra Statystyki 288
Katedra Zarządzania Zasobami Pracy 5
Wydział Ekonomii 286
- Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich, Wrocław
Katedra i Klinika Chorób Wewnętrznych i Alergologii 219
- Centralny Instytut Ochrony Pracy, Warszawa 69, 71, 75, 77, 81-83, 92, 94,
95, 98, 99, 101, 102, 121, 125, 139, 146, 159, 167, 168, 173, 179, 206,
207, 211, 221, 230
- Centrum Edukacyjne 104
- Ośrodek Informacji Naukowej i Dokumentacji 97
- Ośrodek Informacji Naukowej i Promocji 88, 96, 105
- Pełnomocnik Dyrektora ds. Edukacji 122
- Pion Laboratoriów Badawczych 223
- Pracownia Informatyki 90
- Pracownia Normalizacji 86
- Sekcja Wzorcowania Urządzeń Pomiarowych 89
- Zakład Ergonomii 64, 65, 67, 68, 70, 72, 73, 84, 85, 100, 103, 106, 109,
160, 166, 169, 171, 172, 174-178, 231, 232, 234
- Zakład Ochrony Osobistych 133, 135, 136, 138, 140, 144, 145, 147-152,
154, 156-158, 161-165, 184, 189, 190, 195, 203
- Zakład Techniki Bezpieczeństwa 79, 80, 91, 93, 108, 110, 111, 113-115,
117, 118, 120, 123, 124, 127, 130, 187, 188, 193
- Zakład Zagrożeń Akustycznych i Elektromagnetycznych 112, 131, 132,
134, 137, 141-143, 185, 186, 191, 192, 194, 196-202, 224-227
- Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych 126, 153, 180-183, 204, 205,
208-210, 212-218
- Zakład Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy 78, 87, 109, 119,
128, 129, 154, 237
- Główny Instytut Górnictwa, Katowice 39

Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa
Samodzielna Pracownia Ergonomii i Techniki Leśnej 116
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa 31
Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielanowskiego PAN, Jabłonna 66
Instytut Gospodarki Mieszkaniowej, Warszawa 287
Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa 16-
Instytut Logistyki i Magazynowania, Poznań 19
Instytut Maszyn Matematycznych, Warszawa 18
Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera, Łódź 74
Zakład Fizjologii Pracy i Ergonomii 170
Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych 220
Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemśle „ORGMASZ”, Warszawa 302
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 7-14, 20, 22-30, 32-38, 40-50, 52-59, 61, 62, 76, 236, 238-245, 247-258, 260-276, 279, 281, 282, 284, 285, 289-300
Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 15
Instytut Spawalnictwa, Gliwice 107
Politechnika Koszalińska
Instytut Zarządzania i Marketingu 17
Katedra Turystyki i Demografii 51
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki
Instytut Maszyn Roboczych 222
Politechnika Poznańska
Instytut Inżynierii Zarządzania 229
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza
Wydział Zarządzania i Marketingu 4
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania, Katedra Ekonomii i Finansów 303
Politechnika Warszawska
Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych 63
Wydział Transportu 233
Przemysłowy Instytut Maszyn Budowlanych, Warszawa 155
Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych, Poznań 235
Uniwersytet Gdański
Katedra Nauk o Poznaniu i Komunikacji 246
Katedra Statystyki 301
Wydział Zarządzania 1

Uniwersytet Jagielloński, Kraków 60
Uniwersytet Łódzki
Katedra Zarządzania 6
Uniwersytet Warszawski 278
Uniwersytet Warszawski – Filia w Białymstoku
Wydział Ekonomiczny 21
Uniwersytet Wrocławski 277
Instytut Geograficzny 283

42637

Główna Biblioteka

45434

0042637

42637

**LIBRIS
ARCHIVE
NUMBER**

P000549045